

9 770011 232004 07

7,8

2011
ročník 63

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

Cena 60 Kč

- OBSAH**
- 243** Google Books, e-knihy a čeští nakladatelé
- 246** ROZHOVOR s doc. JUDr. Jiřím Srstkou, ředitelem DILIA, o.s. „Teď se jedná o to, jak to bude dál...“ > Lenka Šimková, Olga Vašková
- 254** JAK NA TO: Vzdělávání pro „třetí věk“ > Iva Pekníková
- 256** Knihovnická dílna v roce 2011 již po jedenácté... > Daniela Wimmerová
- 258** Třetí seminář Informační vzdělávání uživatelů ve veřejných knihovnách > Božena Blažková
- 260** Letní knihovědná škola v Lyonu 2010 > Lenka Bártová, Anna Vorlíčková
- 265** REGIONÁLNÍ FUNKCE V PRAXI – Dnes se představuje Pardubický kraj Oddělení regionálních a kulturních služeb Krajské knihovny v Pardubicích > Blanka Bastlová Pozvání do Městské knihovny v Bystrém > Jaroslava Neudertová Městská knihovna v Luži a Turistické informační centrum > Jaromíra Márová Práce s dětmi v Městské knihovně v Chrudimi > Hana Mazurová Uplynulý rok v Městské knihovně Žamberk > Jana Hlaváčová Městská knihovna Třeboň – nedílná součást života města > Pavla Alvarezová, Světlana Hromádková
- 277** PO KOM SE JMENUJE? Knihovna Boženy Benešové Napajedla > Zuzana Ondrášová
- 280** Živá knihovna v Liberci > Michaela Staňková
- 283** Dánská literatura v českých překladech aneb Hvězdy Severu > Helena Březinová
- 288** ROVNÝ PŘÍSTUP Bezbariérová.knihovna.cz: spojení se světem handicapovaných > Zdena Rousková
- 291** ROZHOVOR s prof. PaedDr. Miroslavem Vaňkem Rock'n'roll není jen hudební fenomén > Martin Kvítek
- 292** POSTŘEHY – NÁZORY „Proč jsem se jen naučila číst?“ > Růžena Lepšová
- 293** Z KNIHOVEN...
- 295** LETEM MEDIÁLNÍM SVĚTEM KNIHOVEN
- 296** SYLVA ŠIMSOVÁ ODPOVÍDÁ Z ANGLIE
- 297** ZE SVĚTA
- 299** NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNIČKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR
- PŘEDSTAVUJEME SVÉ LOGO
Městská knihovna Loket

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485 ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková

Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Redakce a inzerce: Klementinum 190, 110 00 Praha 1, tel.: 224 941 159

e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Kádernová (předsedkyně),

PhDr. Ladislav Kurka, Ing. Jiří Mika, Mgr. Petra Miturová,

PhDr. Vít Richter, Mgr. Renáta Salátová,

PhDr. Vladimíra Švorcová

Tisk: T. A. Print, s. r. o., Opatovická 18, 110 00 Praha 1

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá

redakce časopisu ČTENÁŘ: měsíčník pro knihovny

Klementinum 190, 110 00 Praha 1, tel.: 224 941 159

e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz,

http://ctenar.svkkl.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a.s. – drobný prodej;

MONITOR CZ, s.r.o.; SUWECO CZ s.r.o.;

B. Welemínová – PERIODIKA.

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní

přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno

Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,

dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko: L. K. PERMANENT spol. s r.o.,

Hattalova č. 12, 831 03 Bratislava, tel.: +421 244 453 711

e-mail: lkperm@lkpermanent.sk

Cena jednoho čísla 1,992 EUR, roční předplatné 22,572 EUR

(dvojčíslo 2,656 EUR); cena jednoho čísla 40 Kč,

roční předplatné 460 Kč (dvojčíslo 60 Kč)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR

Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované

materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 7. 7. 2011

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- > Google Books, e-books and Czech publishers **|243**
- > INTERVIEW with Jiří Srstka, Theatre, Literary and Audiovisual Agency Director – “Now it’s a question of what next...” *Lenka Šimková, Olga Vašková* **|246**
- > Chrudim wins “Friendly Library 2010” competition *Zlata Houšková* **|253**
- > HOW TO: Education for the third age *Iva Pekníková* **|254**
- > Eleventh annual librarians’ workshop in 2011 *Daniela Wimmerová* **|256**
- > Third Users’ Information Training in Public Libraries seminar *Božena Blažková* **|258**
- > Summer Bibliology School in Lyon *Lenka Bártová, Anna Vorlíčková* **|260**
- > REGIONAL FUNCTIONS IN PRACTICE: Today we present the Pardubice region **|265** – Pardubice Regional Library Regional and Cultural Services Dept *Blanka Bastlová* – Invitation to the Bystré Municipal Library *Jaroslava Neudertová* – Luže Municipal Library and Tourist Information Centre *Jaromíra Márová* – Working with children at the Chrudim Municipal Library *Hana Mazurová* – The past year at Žamberk Municipal Library *Jana Hlaváčová* – Třeboň Municipal Library – an essential part of life in town *Pavla Alvarezová, Světlana Hromádková*
- > NAMED AFTER WHOM? *Božena Benešová* Library in Napajedla *Zuzana Ondrášová* **|277**
- > Living Library in Liberec *Michaela Staňková* **|280**
- > Danish literature in Czech translation; or, Stars of the North *Helena Březinová* **|283**
- > EQUAL ACCESS: *Bezbariérová.knihovna.cz*: connecting with the world of the handicapped *Zdena Rousková* **|288**
- > INTERVIEW with Dr Miroslav Vaněk, researcher at the Institute for Contemporary History – Rock’n’roll is not just a musical phenomenon *Martin Kvítek* **|291**
- > From the libraries **|293**
- > Regular features
- > PRESENTING OUR LOGO: Loket Municipal Library *Marcela Hadravová*

AUS DEM INHALT

- > Google Bücher, E-Bücher und tschechische Verleger **|243**
- > GESPRÄCH mit doc. JUDr. Jiří Srstka, Direktor der Theater-, Literatur- und audiovisuellen Agentur, o. s. – „Jetzt geht es darum, wie es weiter wird...” *Lenka Šimková, Olga Vašková* **|246**
- > Die Freundin Bibliothek des Jahres 2010 ist in Chrudim *Zlata Houšková* **|253**
- > WIE DARAU F: Ausbildung für „das dritte Lebensalter“ *Iva Pekníková* **|254**
- > Bibliothek Workshop im Jahr 2011 schon zum elften Mal *Daniela Wimmerová* **|256**
- > Das dritte Seminar – Informationenschulung der Benutzer in öffentlichen Bibliotheken *Božena Blažková* **|258**
- > Sommerbibliothekschule in Lyon *Lenka Bártová, Anna Vorlíčková* **|260**
- > REGIONALE FUNKTION IM PRAXIS: Heute stellt sich die Region Pardubice vor **|265** – Abteilung für regionale und kulturelle Dienstleitungen der Bezirksbibliothek in Pardubice *Blanka Bastlová* – Eine Einladung zur Stadtbibliothek in Bystré *Jaroslava Neudertová* – Stadtbibliothek in Luže und Touristinformationszentrum *Jaromíra Márová* – Arbeit mit Kindern in der Stadtbibliothek in Chrudim *Hana Mazurová* – Das vergangene Jahr in Stadtbibliothek Žamberk *Jana Hlaváčová* – Stadtbibliothek Třeboň – ein integraler Bestandteil des Stadtlebens *Pavla Alvarezová, Světlana Hromádková*
- > NACH WEM WIRD SIE GENANNT? *Božena Benešová*’s Bibliothek in Napajedla *Zuzana Ondrášová* **|277**
- > Lebendige Bibliothek in Liberec *Michaela Staňková* **|280**
- > Dänische Literatur in tschechischen Übersetzungen, oder nordische Stars *Helena Březinová* **|283**
- > GLEICHBERECHTIGTE HANDLUNG: *Bezbariérová.knihovna.cz*: Verbindung mit dem Welt der Behinderten *Zdena Rousková* **|288**
- > GESPRÄCH mit prof. PaedDr. Miroslav Vaňek, Forscher am Institut für gleichzeitige Geschichte - Rock’n’roll ist nicht nur ein musikalisches Phänomen *Martin Kvítek* **|291**
- > Aus den Bibliotheken **|293**
- > Ständige Spalten
- > WIR STELLEN UNSER LOGO VOR: Stadtbibliothek Loket *Marcela Hadravová*

Milí čtenáři, milé čtenářky, letní měsíce patří v našem životě k obdobím, kdy bychom měli načerpat energii, definitivně překonat jarní únavu, dostatečně si odpočinout a připravit tělo i mysl na podzimní plísňkanice.

U někoho to tak opravdu funguje, jsou mezi námi ovšem i tací, kteří naopak léto a dovolenou využívají k dohnání různých restů a záležitostí, ať již pracovních či soukromých, na které během celého roku prostě není čas. Přiznám se, že patřím k této skupině... ovšem každý rok si říkám, že letos už opravdu naposledy ☺.

Když nahlédnete do vedlejší rubriky *Poznámky do diáře*, je zřejmé, že před náporom tolika zajímavých konferencí a seminářů je třeba nabrat sil. A to ještě z prostorových důvodů upozorňujeme jen na vybrané akce následujícího měsíce či období... Zprávy z těch již uskutečněných se vám poté snažíme zprostředkovávat, a i zde bohužel musíme volit, neboť inspirujících setkání s lákavým programem je v našem oboru opravdu mnoho. Tentokrát tedy nabízíme ohlédnutí za letošní knihovnickou dílnou a seminářem Informační vzdělávání uživatelů ve veřejných knihovnách.

Pominout jsme ovšem nemohli ani vyhlášení Kamarádky knihovny, do Chrudimi tímto posíláme blahopřání, a když si přečtete článek z pravidelného bloku o regionálních funkcích, kde je práce s dětmi v chrudimské knihovně popsána, jistě je to gratulace zasloužená. Jen dodávám, že i další knihovny Pardubického kraje se v letním dvojčísle prezentují velmi zajímavě.

Do prázdninového *Čtenáře* obvykle zařazujeme i příspěvky takzvaně na počtenou či s přesahem do dalších knihovnictví příbuzných oborů. Určitě je sami poznáte... Závěrem se trochu paradoxně vracím na úvod čísla (neboť časopisy listují zásadně odzadu ☺), kdyby vás nic jiného nezaujalo, věřím, že rozhovor s ředitelem DILIA Jiřím Srstkou či mini-anкета mezi nakladateli (nejen) na téma e-knih to napraví.

Vím, že ani vy v knihovnách na celé prázdniny neusínáte, a proto se budeme těšit na další zajímavé příspěvky z vašich akcí, některé již zasláné chystáme do podzimních čísel. Děkuje za ně!

Lenka Šimková

☑ V pořadí šestý seminář **Knihovna a architektura** pořádá ve dnech **4. 9.–6. 9. 2011** Knihovna Univerzity Palackého v Olomouci ve spolupráci s Asociací knihoven vysokých škol ČR. Setkání s tématem *Hodláte stavět knihovnu? Máme pro vás pár bodů k zamyšlení* se uskuteční v Uměleckém centru Univerzity Palackého v Olomouci. Program a přihláška jsou k dispozici na <http://library-architecture.upol.cz/2011>.

☑ Ve dnech **6.–8. září 2011** se koná v Českém Těšíně již **35. seminář knihovníků muzeí a galerií**, který tradičně připravuje komise knihovníků při AMG ČR. Odborný program bude zaměřen do tří základních bloků – *Koncepce rozvoje knihoven ČR na období 2011–2014, Digitalizace v muzejních a galerijních knihovnách a Sbírkové fondy v muzejních knihovnách*. Další informace jsou na stránkách Muzea Těšínska <http://www.muzeumct.cz>.

☑ SDRUK ČR a Ústřední knihovnická rada ČR zve na 19. ročník konference **Knihovny současnosti**, který proběhne ve dnech **13.–15. 9. 2011** v areálu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Zaměření na vzdělávací a kulturní služby poskytované knihovnami veřejnosti v letošním roce zdůrazňuje potřebu jednotného knihovního rozhraní ke vstupu do primárních či sekundárních, digitálních či digitalizovaných informačních zdrojů a posun v organizaci služeb i technologiích uživatelských při jejich realizaci. Webové stránky konference jsou <http://www.svkos.cz/sdruk/konference-knihovny-soucasnosti/>.

☑ Pod názvem **Problematika historických a vzácných knižních fondů** se **20.–21. 9. 2011** koná 20. ročník pravidelného setkání odborníků zabývajících se historickými a vzácnými fondy nejen českých a slovenských knihoven. Konference se koná v Arcidiecézním muzeu Olomouc. Podrobné informace jsou na stránkách Vědecké knihovny v Olomouci <http://www.vkol.cz>.

☑ Tradiční setkání venkovských knihovníků **Co venkovské knihovny umějí a mohou VII.** se uskuteční ve dnech **22.–24. 9. 2011** v Protivanově. Odborný seminář zaměřený na činnost venkovských knihoven doplňuje relaxační část, kdy účastníci poznávají krásy daného regionu. Program a přihláška viz <http://www.skipcr.cz/aktuality/co-venkovske-knihovny-umeji-a-mohou-vii>.

Google Books, e-knihy a čeští nakladatelé

V minulém čísle *Čtenáře* jsme se v úvodním článku věnovali půjčování elektronických knih v knihovnách. V současnosti je problematika e-knih z mnoha úhlů pohledu nesmírně živá a přináší i kontroverzní reakce, které připomínají před časem vášnivou diskusi kolem projektu Google Book Search. Přes prvotní nedůvěru má dnes tento projekt širokou podporu nakladatelského prostředí, o čemž svědčí i výpovědi dvou zástupců nakladatelských domů, které jsme požádali o vyjádření. Protože nakladatelství byla mezi prvními „odvážnými“ průkopníky nového způsobu propagace knižní produkce, předpokládali jsme, že neméně progresivně vstoupila i na půdu vydávání elektronických knih a jejich prodeje, což je z odpovědí patrné.

Dalším příspěvkem k tématu e-knih je rozhovor s ředitelem sdružení DILIA, který se ve svých odpovědích mimo jiné zaměřuje na autorsko-právní aspekt v oblasti prodeje e-knih.

Společné otázky, které jsme zástupcům nakladatelství položili, zněly takto:

- 1 Vaše nakladatelství je jistě mnoha našim čtenářům známé. Můžete nám jej přesto stručně představit?
- 2 Jak probíhá spolupráce nakladatelství s knihovnami?
- 3 Jako jedno z prvních českých nakladatelství jste se zapojili do projektu Google Books. Kdy se tak stalo a co bylo hlavním impulsem k tomuto rozhodnutí?
- 4 Jak vypadá spolupráce s Google nyní? Jaká je její konkrétní podoba a výstupy?
- 5 Jaké výhody to nakladatelství přináší?
- 6 Existují i nějaké méně pozitivní stránky této spolupráce?
- 7 Jaké aktivity nakladatelství vyvíjí v oblasti e-knih?
- 8 Jaký je váš pohled na další vývoj a existenci různých podob a forem knihy?
- 9 Jak by na to měli podle vašeho názoru vydavatelé reagovat?

Odpovídá Ivan Volný z nakladatelství Baronet:

1 Nakladatelství Baronet bylo založeno v roce 1993 jako akciová společnost. Soustředilo se především na vydávání překladové SF literatury (Bradbury, Clarke, Crichton, Herbert atd.) a romantických románů, ale vždy se našlo místo i pro klasickou prózu (např. Dumas, Herriot, Du Maurier), zejména však domácí provenienci (Borovička, Cimický, Kuras, Páral, Souček, Šmíd a další autoři). Toto zaměření nakladatelství v podstatě již zůstalo, časem bylo doplněno o válečné romány a literaturu faktu, zejména s vojenskou tematikou. *Toulky českou minulostí* však již nevydáváme. Baronet se svou produkcí zhruba 100 titulů ročně patří mezi středně velká nakladatelství, k dnešnímu dni vydal již 1600 knih.

2 Kromě dlouhodobé spolupráce s Městskou knihovnou v Praze usiluje Baronet i o širší spolupráci s ostatními knihovnami, kterým automaticky poskytuje výhodné podmínky. Zřídili jsme k tomu účelu internetovou stránku www.baronet.cz/knihovny.php, kde mohou knihovny objednat knihy z produkce nakladatelství za výhodných podmínek a využívat dočasné slevy na zlevněné tituly. Kromě toho dvakrát do roka připravujeme nabídku rok staré produkce za značně snížené ceny, kterou rozesíláme knihovnám e-mailem. Tyto akce se těší poměrně značnému zájmu.

3 Považujeme iniciativy Googlu za jednu z nejvýznamnějších událostí ve vývoji internetu. Ne všechno je nutné nekriticky přijímat, většinou má vše i svou stinnou stránku, z Google indexu se například stává „falešný bůh“ správců internetových serverů. Nicméně se domníváme, že *Google Book Search* (GBS) – fulltextové vyhledávání v digitalizovaných knihách – přináší daleko více pozitivního než negativního, a to i v komerční sféře. Jednak zpřístupnění a uchování obsahů univerzitních (a jiných) knihoven, jednak řádově kvalitnější vyhledávání informací na internetu – totiž ne vyhledávání v textech „o knihách“, ale „v knihách samotných“. Proto, i přes jisté negativní postoje veřejnosti ohledně možného porušování autorských práv, jsme přivítali možnost pomoci Googlu při rozvoji tohoto projektu v ČR. Podle posledních informací Googlu z letošního pražského knižního veletrhu se počet nakladatelů účastnících se projektu z původních dvou rozšířil na více než 100.

4 Poskytování dat Googlu je velmi jednoduché, spočívá ve vyplnění základních údajů o knize na internetovém rozhraní Googlu, uploadování knihy v PDF formátu určeném pro tiskárnu a obřádku přebalu. Máme též možnost svá data na GBS spravovat, případně i titul stáhnout.

Knihy umístěné na Googlu jsou veřejně přístupné přes „Google filter“ (který umožňuje jen omezené prohlížení textu), což využíváme ve svém internetovém obchodě tak, že čtenářům poskytujeme možnost v knize před nákupem listovat, podobně jako v klasickém knihkupectví. Kromě toho nám samozřejmě Google přesměrovává čtenáře, kteří na GBS objevili náš titul a projevili zájem knihu koupit.

5 Odpověď je již obsažena v předchozí odpovědi. Jednak lepší informovanost čtenářů o konkrétních titulech, jednak čtenáře, kteří by na internetové stránce nakladatelství sami nezabloudili, kteří sem přišli za konkrétním zájmem, přičemž odkaz našli na GBS.

6 Občas některý z méně informovaných autorů najde svou knihu na GBS a žádá vysvětlení, které jej obvykle uspokojí. Zatím jsme z cca 500 knih, které jsme na GBS umístili, byli na žádost autora nuceni stáhnout pouze jeden titul.

7 Elektronické knihy jsme začali prodávat na podzim roku 2010. O přednostech a nevýhodách čtení knih v elektronických zařízeních lze do nekonečna diskutovat, nicméně jsou zde, a pravděpodobně na trhu zůstanou. Jejich prodej je po technické stránce poměrně náročný, zejména díky nutnosti ochránit autorská práva. Proto nakladatelství uvážilo, že samo do jejich prodeje prozatím investovat nebude, a rozhodlo se spolupracovat se všemi distributory/knihkupci, kteří projeví zájem a podají záruky nezneužití autorských práv. K dnešnímu dni jsme uzavřeli již pět smluv s distributory a oslovili české autory, aby poskytli práva na šíření svých, již nakladatelstvím vydaných, děl v této formě. Kromě toho požadujeme podobné klauzule i pro nové smlouvy uzavírané i se zahraničními autory a s překladateli. Počáteční nechuť, či nejistota, literárních agentů poskytovat práva na elektronická vydání již pominula, a tak se daří je získat ve většině případů.

8 Myšlenka poskytovat čtenářům kopie literárních děl v elektronické podobě není nijak nová, bylo pouze třeba dopracovat technické detaily jak na elektronických zařízeních sloužících k jejich čtení, tak zejména na zabezpečení děl před neoprávněným šířením. Obojí se, zdá se, částečně podařilo. Problémem zůstává nekompatibilita operačních systémů čtecích zařízení, jež je nejspíše důsledkem konkurenčního boje výrobců a distributorů. Pokud však nedojde k hromadnému prolomení ochrany autorských práv, a tím k masivní ztrátě důvěry v e-books mezi autory a nakladateli, budeme se muset s e-books smířit.

V současné době, a u běžné produkce to tak patrně ještě nějaký čas zůstane, je elektronická kniha „vedlejším produktem“ při výrobě tištěných kopií. Elektronická kopie vzniká na základě výstupu ze sazby (formát EPUB nebo PDF pro CT). Náklady na výrobu tištěné a elektronické kopie se tedy liší jen při vytvoření fyzické kopie, která je u elektronické formy prakticky zadarmo. Zde může nastat pozitivní zpětná vazba podporující rozvoj e-books. Jak se zvýší počet elektronických kopií a sníží počet tištěných, cena tisku knih, a tedy i jejich prodejní cena bude růst, takže čtenář z finančních důvodů může dát přednost elektronické kopii.

9 Konkrétní nakladatelé budou samozřejmě postaveni před volbu e-books nevydávat a riskovat, že určitá skupina čtenářů nebude jejich knihy kupovat. V opačném případě se musí připravit na postupný růst nákladů při výrobě tištěných kopií. Kromě toho začnou patrně vycházet díla, která by v tištěné formě nebylo pro nízký zájem čtenářů (a tedy nízký náklad) možno vydat. Nevím, zda je to dobře, nebo špatně, ale v každém případě se trh s knihami stane ještě nepřehlednějším. Jak dramatický tento vývoj bude, nelze, myslím, dnes předvídat. Jediné, podle mého názoru, co je částečně v moci nakladatelů, je tvorba cen elektronických kopií a stanovení (či dohoda) autorských honorářů. Nakladatelé nesmí podlehnout iluzi, že e-books jsou zadarmo. Všechny náklady (s výjimkou tisku) a režii je třeba rozpočítat na všechny prodané kopie, nejen na ty tištěné. A musí o reálné ceně elektronických kopií přesvědčit autory a literární agenty tak, aby se autorské honoráře (obvykle vyčíslované podílem z prodejní ceny) pohybovaly v reálných mezích odpovídajících dnešní praxi, což se dnes již více méně děje.

Odpovídá Jana Vytačilová z nakladatelství Grada Publishing:

1 Společnost Grada Publishing vznikla v roce 1991. Prvotní zaměření bylo směřováno na počítačovou literaturu, po které byl v té době u nás „velký hlad“. Záhy se Grada Publishing začala orientovat na podporu vzdělávání i v dalších oblastech. Poměrně brzy si knihy s logem Grady našly své pevné místo na českém knižním trhu a nakladatelství se začalo rozrůstat. Postupně se vyprofilovalo sedm samostatných redakcí: redakce ekonomické literatury, redakce účetnictví a daní, samozřejmě redakce počítačová, další redakcí s nejširším tematickým portfoliem je technická a další literatura, dále je to redakce sportu a dětské literatury a konečně redakce medicíny a redakce psychologie.

Po dvacetiletém působení se můžeme pochlubit vydáním již více než 4400 titulů. Každoročně uvádíme na trh kolem 400 novinek ve více než 30 oborech a 140 edičních řadách.

2 Spolupráce s knihovnami je v nakladatelství historicky velmi dobrá. Dá se bez nadsázky říci, že je postavená na každodenní vzájemné komunikaci. Knihovny se o naši produkci dozvídají z bulletinu a mají možnost si například v předstihu objednávat publikace, které avizujeme jako připravované. Oddělení, které je odpovědné za komunikaci s knihovnami, pak „hlídá“, aby knihy byly dodávány jakmile vyjdou. Tato služba je knihovnami často využívána a oblíbená. Knihovnam samozřejmě nabízíme zajímavou škálu slev.

3 Nakladatelství začalo službu Google Books aktivně využívat v roce 2007. Od svého založení se Grada snaží být průkopníkem profesionalizace nakladatelské činnosti v ČR. Zapojení do projektu Google Books je jedním z příkladů těchto aktivit. Hlavním impulsem pro nás bylo rozšíření služeb pro zákazníky a zlepšení kvality komunikace s našimi stávajícími čtenáři. Prostřednictvím této služby si mohou naši potenciální zákazníci – tedy již čtvrtým rokem – prolístovat pětinu každého titulu a díky tomu se zvýšil zájem o nákup těchto knih. Vzhledem k tomu, že nakladatelství používá pravidelně nástroje on-line marketingu, byla tato služba jejich vítaným rozšířením.

4 Za celou dobu spolupráce jsme do služby Google Books umístili více než 1900 knih z našeho sortimentu, toto číslo odpovídá více než 95 % z celkového sortimentu nakladatelství. Do budoucna plánujeme mít celé portfolio knih umístěné na stránkách Google Books.

5 Služba Google Books nám skutečně umožnila kontaktovat novou skupinu zákazníků, se kterou jsme do té doby nekomunikovali. Dále pomohla nerozhodným zákazníkům při nákupním procesu. Využívání této služby nám samozřejmě pomohlo zvýšit tržby a zlepšit nabízené služby. Také naši autoři vysoce oceňují zapojení Grady do tohoto projektu.

6 Odpověď zní záporně, neboť zpětná vazba od našich zákazníků, kterou pečlivě sledujeme, jednoznačně vyznívá ve prospěch prezentace knih pomocí služby Google Books. S takovými výsledky jsme spokojeni a jsme připraveni rozvíjet naši další spolupráci.

7 Všechny knihy, vydané dosud v tištěné podobě, máme připraveny pro prodej v elektronické podobě již od roku 2002. Výjimkou je větší část překladů, kde nám často chybí licence, neboť ji za-

hraniční nakladatel nenabízí anebo byla či dosud je pro náš trh příliš drahá a šíření takovéto knihy je tedy pro nás prodělečné. První balíčky elektronických knih jsou vybrané napříč našimi obory, chceme je poskytovat našim partnerům – distributorům a prodejcům – postupně podle jejich zaměření na cílové skupiny, dále podle schopností ošetřit ochranu autorských práv a na základě naší důvěry v ten který projekt jejich prodeje a očekávané kvality komunikace a korektních vztahů s námi. Proto jsme si vybrali eReading.cz a PalmKnihy.cz v České republice a Martinus.sk na Slovensku jako v pořadí první naše partnery.

Do konce roku 2011 bychom rádi měli partnery, kteří od nás odeberou alespoň první tisícovku titulů a budou ji umět nabídnout kvalitním způsobem všem čtenářům, kteří by měli zájem právě o takovéto elektronické publikace odborné a populárně naučné literatury včetně učebnic.

8 Předpokládáme, že obě podoby knih, tedy elektronická i tištěná, budou existovat paralelně vedle sebe. Stále je na trhu řada zákazníků a jsme přesvědčeni, že výhledově i bude, kteří preferují tištěnou podobu knih. Na druhou stranu se dá předpokládat, že nastupující generace, která je výrazně ovlivněna elektronickými médii, bude spíše inklinovat k e-bookům.

9 Je samozřejmě věcí každého nakladatele, jestli se rozhodne jít s dobou, tedy reagovat na novinky trhu a sledovat zahraniční tendence rozvoje komodity. Jako odpověď na tuto otázku bych si vypůjčila známou moudrost, že: „Připraveným štěstí přeje.“ –red–

ROZHOVOR

s doc. JUDr. JIŘÍM SRSTKOU, ředitelem DILIA, divadelní, literární, audiovizuální agentury, o. s.

„TEĎ SE JEDNÁ O TO, JAK TO BUDE DÁL...“

V květnových dnech, kdy se v médiích objevil spor českých spisovatelů s občanským sdružením DILIA, jsme se vypravili za jejím ředitelem doc. JUDr. Jiřím Srstkou. Přípraveny jsme však měli otázky týkající se chystané novely autorského zákona a zabrousili jsme také do oblasti elektronických knih, což jsou ovšem témata značně široká. Hned z kraje nás Dr. Srstka uvítal slovy, která tomu odpovídala: „Mohu se dohadovat, jaké máte dotazy, ale i když nebudu nic zbytečně dělat složitějším, než to je, tak autorsko-právní otázky týkající se knihoven je tolik, že nevím, jestli se to dá obsáhnout do jednoho rozhovoru...“

■ LŠ: Máme připraveny asi tak čtyři oblasti, tak já zkusím začít a uvidíme... Slyšela jsem vaši prezentaci na dubnovém semináři o autorském právu v Národní technické knihovně, a tak mě napadlo, že by na začátek bylo vhodné představit DILIA s ohledem na kolektivní správu, povinnou i dobrovolnou, a pak na její agenturní činnost.

■ JS: Pokusím se DILIA stručně definovat, respektive popsat. Začneme agenturou, což je jednodušší záležitost. Agentura zastupuje autory na základě smluv o zastupování, koneckončů takto mohou působit i jiné agentury, a také působí. Agenturní smlouvy pak obsahují to, že DILIA zastupuje autora a jedná jeho jménem při uzavírání

licenčních smluv nebo smluv o vytvoření díla, chcete-li. Když se přidržíme literatury, tak to v praxi vypadá tak, že my zastupujeme třeba Václava Havla, a když chtějí například v Čechách nebo v Americe vydat jeho knihu, tak za něj vyjednáme licenční smlouvu, dohodneme licenční podmínky včetně odměny, a potom za něj smlouvu podepíšeme a tu odměnu zinkasujeme.

Při práci agentury, která je oddělená v tom smyslu, že do ní nezasahuje kolektivní správa – což je věcně něco jiného, ale existují i styčné body v tom smyslu, že některé druhy užití děl jsou licencovatelné i v rámci kolektivní správy, spíše však jde o výjimky. Jako občanské sdružení máme na agenturní činnost živnostenské oprávnění, pro-

vozujeme ji jako vedlejší činnost, což vhodně doplňuje kolektivní správu. Neboť ve sférách činnosti, kde se DILIA pohybuje – divadlo, audiovizuální literatura – převládá systém velkých práv (na rozdíl například od OSA – Ochranný svaz autorský). „Velká práva“ je výraz, který se používá (byť není obsažen v autorském zákoně) v celé Evropě. U tzv. „velkých práv“ mají autoři výlučné právo dávat svolení k užití svých děl bez kolektivní správy, tedy přímo. To znamená, že systém kolektivní správy není v těchto případech použitelný – jde o díla „velká“, proto „velká práva“. Když se například vydá kniha, tak je to z hlediska šíře užití a velikosti díla více, než když se jedna písnička odvysílá v rádiích. Odpusťte mi prosím ten hmotnostní přístup. Tak to je činnost agentury.

Pak následuje kolektivní správa, která obsahuje úsek, jenž je pro veřejnost nejméně pochopitelný, což je povinná kolektivní správa, kde se vybírají tzv. náhradní odměny. Ty se vybírají nejruznějším způsobem. Důvodem pro jejich výběr je to, že autorský zákon (AZ) v určitém okruhu vyvlastňuje práva autorů, v některých případech bez nároku na odměnu za toto vyvlastnění, jinde s nárokem, tedy s právem na náhradní odměnu. V náhradních odměnách dominuje především kopírování děl pro osobní potřebu nebo půjčování děl v knihovnách. Vychází z předpokladu, že když si lidé půjčují ve veřejných knihovnách knihy, tak si je nekupují. Za to by měl dostat autor náhradu, což je mimochodem stanoveno ve směrnici EU a výši odměny určuje AZ. Za veřejné knihovny tuto odměnu platí stát, protože má zájem na tom, aby občané měli přístup ke knihám...

DILIA poté vybrané náhradní odměny, které jsou logicky trnem v oku společnosti (často je kupříkladu zaměňuje za daně), rozděluje podle klíčů obsažených v rozúčtovacím řádu. Ten si odsouhlasují sami autoři a najdete ho na webových stránkách DILIA. To je povinná kolektivní správa. Ti, kteří mají platit, pak adresují náhradním odměnám nejvíce kritiky. K té přispívá také zákonný monopol, což znamená, že tuto činnost pro určitý druh děl může vykonávat jenom jeden kolektivní správce na základě oprávnění, které mu udělí MK ČR.

A nakonec přichází ten nejsložitější segment, jenž se pohybuje mezi agenturním zastupováním a kolektivní správou ve smyslu inkasa a výplaty náhradních odměn, a to je licencování (nikoli výběr náhradních odměn!) v rámci dobrovolné kolektivní

správy. To jsou případy, kdy se v rámci kolektivní správy licencuje konkrétní užití děl podobným způsobem, jako to činí OSA. DILIA však v rámci kolektivní správy licencuje poměrně úzký rozsah druhů děl. Jde například o užití slovesných děl při rozhlasovém vysílání. A jediná rozhlasová stanice, která vysílá slovesná díla ve velkém objemu, je Český rozhlas. S Českým rozhlasem máme uzavřenu hromadnou smlouvu a na jejím základě licencujeme užití vysílaných slovesných děl. Přílohou této smlouvy je sazebník, podle kterého ČRo platí, a my potom peníze adresně posíláme autorům.

Snad ještě dodám, byť jsem se toho již dotkl na začátku, že DILIA je občanské sdružení, není to žádná státní, ani polostátní či komerční organizace. Je to občanské sdružení založené pouze autory – to podtrhuji, protože ostatní kolektivní správci, především OSA a Integram, mají i jiné zakladatele než autory.

■ OV: Pro *Hospodářské noviny* jste se údajně vyjádřil, že část kolektivní správy není úplně v pořádku. Jak jste to myslel?

■ JS: Jde především o kolektivní správu náhradních odměn. Dá se do úmoru diskutovat, jestli je v pořádku, nebo není, jestli má smysl, či nemá a jakým způsobem se bude tato oblast rozvíjet v budoucnosti. Když se podíváte na vývoj technologií, který nevídanou měrou rozšiřuje prostor pro kopírování, jde vlastně v případě náhradních odměn o vyvlastnění práv k dílu za náhradu. Tedy vyvlastnění „ukusuje“ finanční prostředky z příjmů autorů za „oficiální užití“ děl, která jsou licencována. I já jako technický antitalent si dokážu stáhnout z internetu audiovizuální dílo! Jde tedy o to, jak v budoucnu koncepčně pokračovat. V každé zemi EU je odpor proti systému náhradních odměn, což pochopitelně vlády a parlamenty reflektují, a poplatky se nezvyšují, byť by vzhledem k výše uvedenému měly. Dochází tedy k tomu, že na jedné straně máte inkaso náhradních odměn, na druhé straně autory, a rozdělujete podle rozúčtovacího řádu stále méně peněz, což najednou může začít postrádat reálný smysl. To vše s tím, že „oficiální příjmy“ autorů z licencování klesají, jak je podotknuto výše.

Vezměme pro ilustraci segment reprografie, kde jsou dnes tři zdroje neadresných odměn – za provoz kopírovacích zařízení, kde se kopíruje za úplaty, za dovoz kopírovacích zařízení a potom padesát haléřů za půjčování. Za minulý rok jsme inkasovali

za tyto oblasti 40 milionů korun českých. K tomu přičtete to, že není politická vůle k tomu, aby se náhradní odměny zvyšovaly. Aby to nebyl padesátník, ale třeba sedmdesátník, nebo aby kopírovací služby byly zatíženy vyšší sazbou. Na jedné straně máte stejný zdroj – spíše klesající (ekonomická krize u dovozců), na druhé zvyšující se počet autorů. Když se podíváte, kdo všechno si může zaevidovat svá díla, tak je to každý autor nebo dědic autora, u kterého ještě neuplynula doba trvání majetkových práv ze zákona, tedy 70 let od jeho smrti. Velmi jednoduše si lze představit, jaké množství děl to je. A autoři se buď ohlašují, protože se o svá práva zajímají, nebo ne. My opravdu nemůžeme v tomto ohromném objemu všechny oslovovat, protože bychom nedělali nic jiného a ani nevím, jak bychom se dostali ke všem údajům. A teď se ozve 24 autorů, kteří jsou dotčeni, že nebyli osloveni... Přitom těch asi 3500 autorů nemělo problém se přihlásit bez zvláštního oslovení.

Ale to je o něčem jiném. Teď si představte, kdyby se hypoteticky přihlásili skutečně všichni autoři a jejich dědicové, jaká bude ona náhradní odměna za jedno dílo? Koruna, desetník? Má to potom smysl? To si autoři, kteří své dílo nahlásí a dostanou za něj „pět šedesát“, řeknou, k čemu to je?

A to je diskuse, kterou jsem chtěl rozvinout, ale protože jsme v Čechách, tak se to ubírá úplně jiným směrem, naprosto nesmyslným. Je tedy pro mne otázkou, zdali změnit autorský zákon a v tomto případě stanovit (myslím, že to dělají ve Francii), že se náhradní odměny budou dále vybírat, ale že se s nimi naloží jinak. Třeba ve zmíněné Francii se vytvářejí z části náhradních odměn různé fondy, na jedné straně pro autory-seniory, na druhé straně fondy stipendijní povahy pro začínající tvůrce. Tak takovouto diskusi jsem chtěl zahájit, ale to se asi v této republice nepodaří.

Co je dalším trnem v oku společnosti, je otázka zmiňovaného monopolu. Já osobně jsem proti jakémukoli monopolu, a myslím si, že v důsledku nej-různějších událostí v rámci EU a jednoho soudního řízení, které probíhá tady v ČR, jednou k jeho zrušení dojde. DILIA se tomu nebrání, ale bude to další kamínek do mozaiky, která by mohla vést k zániku kolektivní správy a k úplnému vyvlastnění autorských práv, a tím i k jejich zániku.

A jak to může vypadat, když bude zrušen monopol kolektivní správy? Představte si to třeba na příkladu OSA, který licencuje celkově jakékoli roz-

hlasové vysílání, protože má smlouvy se všemi monopolními kolektivními správci v oblasti hudby po celém světě. Vysílatel tedy nemá, v uvozovkách řečeno, žádné starosti. Každý vysílá, co chce, odevzdá playlist toho, co odehrál, a OSA ho podle sazebníku, který má s ním dohodnutý, zinkasuje. V případě, že padne monopol kolektivní správy v oblasti licencování, tak se prostě bude muset licencovat dopředu a diverzifikovaně. Stane se, že třeba český repertoár bude licencovat OSA a vedle toho vznikne ještě jiný kolektivní správce. Bude jich třeba i několik... a najednou vznikne praxe: pozor, Mládk zastupuje „XY“, OSA zastupuje tyhle a tyhle... atd. Anglosaská oblast je – a k tomu to směřuje i u nás – rozdělena podle hudebních nakladatelů. Bude-li chtít rozhlas vysílat například Beatles, bude si muset zjistit jejich vydavatele a odlicencovat vysílání dopředu a tak dále. Potom nastane to, že si všichni řeknou, to snad není pravda, my nemůžeme vysílat, musíme všechno licencovat předem. Je jasné, jakou složitou situaci to vytvoří. My musíme vymyslet složité systémy, které se potom změní v absurditu, jak už to u složitých systémů velice často bývá. Tak by tedy mohla vypadat budoucnost v případě, že dojde k demonopolizaci v oblasti licencování.

Další věc, která se diskutuje, je počet kolektivních správců. Dnes máme tři hlavní – nejstarší je OSA, ten vznikl v roce 1920, DILIA v roce 1948 a Intergram v 90. letech. Dále je tu ještě OOA-S (Ochranná organizace autorská – sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl), OAZA (Ochranná asociace zvukařů – autorů) a Gestor. Už tak je toho na českou společnost moc. A teď si představte, až jich bude patnáct, dvacet!

■ **OV: Pokud vím, ministerstvo kultury nemá zájem o zrušení kolektivní správy...**

☒ **JS:** Ministerstvo kultury kolektivní správu zrušit nemůže jednak v rámci EU, ale ani podle ústavy. Je to stejné jako u hmotného vlastnictví. Tam se také vyvlastňuje. Když se má například postavit dálnice, tak se pozemky vyvlastňují, to je úplně totéž z hlediska autorských práv.

■ **OV: Druhá věc je, že se k tomu hlásí nakladatelé a chtějí taky svou částku...**

☒ **JS:** To je velice podobné, ale myslím si, že nakladatelé vědí jen do určité míry, co chtějí. Oni mají

nárok na náhradní odměnu z reprografie (vyjma půjčování v knihovnách), dostávají 40 % z výběru těchto odměn a ohlašují díla, jež vydali. Obecně jsou do kolektivní správy totiž zahrnuti nejenom autoři, ale i výkonní umělci a další osoby, které mají nějaká majetková práva ve smyslu ochrany jejich investic. Typickým příkladem je nakladatel, který vydá například *Biomanzelku* od Viewegha. Když si lidé půjčují tuto knihu v knihovně, tak si ji nekoupí, protože je to pro ně třeba drahá, a tak uchází odměna nejen autorovi, ale i nakladateli. Proto má nárok na těch 40 %, ale ne z půjčování...

■ **LŠ: Což je teprve v návrhu novely autorského zákona...**

☒ **JS:** Ano, v novele to je, protože směrnice EU umožňuje, aby náhrady z půjčování dostávali i nakladatelé. V návrhu se částka navyšuje na korunu, dělit by se mělo poměrem 60 : 40 (autoři : nakladatelé).

■ **LŠ: Když jsme u poplatků za půjčování, tak máme praktickou otázku: v jaké fázi je spolupráce s Národní knihovnou ČR, která by měla k rozúčtování předávat statistiky vypůjčených knih?**

☒ **JS:** Na dobré cestě to je, ale je to trochu složité... Já nechci pronášet filozofické sentence, ale když je někdo spravedlivý a chce být ještě spravedlivější..., a když to rozdělování má být co nej-spravedlivější vůči autorům a konečkoncům i vůči knihovnám, může se z toho někdy stát až parodie sebe sama, ne? To je taková zákonitost, která funguje pochopitelně i v jiných oblastech.

My dnes odměny za půjčování rozdělujeme jako ostatní reprografii, to znamená, že slovesná díla zaevidovaná v DILIA (cca 125 000 děl) se bodují podle kritérií, která jsou obsažena v Rozúčtovacím řádu. Uvedu jedno kritérium za všechny – jde o vymezení odlišnosti, která z hlediska pravděpodobnosti kopírování existuje mezi odbornou literaturou a krásnou literaturou. U odborné literatury se předpokládá, že se kopíruje víc – až trojnásobně. Díla jsou tedy obodována, odborná literatura „dostane“ trojnásobný počet bodů, vznikne nějaký počet bodů a potom, když se spojí tři zdroje odměn, o kterých jsem mluvil, tak se peníze určené pro výplatu autorům vydělí počtem bodů, čímž vznikne hodnota bodu a přiřadí se zpátky k jednotlivým dílům. A to se dělá i v případě půjčování.

U odměn za půjčování to tak mimochodem dělají všechny evropské státy, pouze Velká Británie se z důvodů velice praktických pustila první do systému, na který se ptáte – dělení odměn z půjčování podle skutečných výpůjček. To Britové v rámci spravedlivého pohledu na věc udělali také proto, že vědí, že v evropských knihovnách se půjčuje velké množství anglických titulů, a říkají, jaká je to nespravedlnost, že si ty odměny v jednotlivých státech nechávají... Představte si to u nás – kolik se asi tady půjčí britských autorů a kolik se asi v Británii půjčí českých autorů. Proto tolik tlačí na to, aby se rozúčtovalo podle nějakých statistik, které dají částečně věrný obraz o tom, jaké tituly byly skutečně půjčeny, a to v rámci celé Evropy. O to tedy jde.

My už máme vše připraveno a budeme takto rozúčtovávat poprvé za rok 2011, a budeme druží po Británii! Zatím to nikdo jiný nedělá. Proč? Protože je to těžké, složité a pracné. Vždyť si to jen představte: ve veřejných knihovnách se za rok uskuteční 50 milionů výpůjček! Takže první problémem spočívá v tom, udělat jejich statistiku.

My jsme se tedy spojili s NK ČR a dalšími knihovnami, vytipovali jsme různé druhy knihoven tak, aby zastupovaly jejich jednotlivé typy v dostatečným množství a aby byly schopny nám poskytnout odpovídající údaje. Druhým problémem je promítnout výpůjčky do našeho systému ve vztahu k autorům a ohlášeným dílům, jejichž počet se neustále zvyšuje. Z ISBN nepoznáte autora, musí dojít k propojení s bibliografií Národní knihovny. Dále existuje – jak my říkáme – mnoho autorských rolí... Někdo převypráví pohádky Bratří Grimmů, to je zpracovatel, adaptátor, upravovatel, nemůžeme zapomenout na překladatele. Nebo byla vydána kniha povídek, která má deset českých autorů... a to všechno musíme v těch 50 milionech výpůjček rozšifrovat, aby to sedělo, a potom teprve podle těchto údajů rozúčtovat. Nicméně se domníváme, že se nám to příští rok podaří. Poté, už je to v rozúčtovacím řádu, se 80 % odměn z půjčování rozdělí tímto způsobem a 20 % zůstane v reprografii, protože jde jenom o statistický průměr, který může mít v sobě zabudovanou chybu. Ale hlavně, což je další věc, o které se vůbec nemluví, je velký okruh osvobozených knihoven, za které stát neplatí. Když se podíváte na paragraf 37 AZ, tak zjistíte, že jsou osvobozeni školní knihovny a knihovny vysokých škol, NK ČR,

MZK, NTK, NLK, NPKK, Knihovna ústavu zemědělského a další. Tyto široce pojaté výjimky popírají tak trochu právo samé.

Nicméně na systém podle výpůjček najedeme a v dalším roce zkusíme i zahraničí. Dostaneme se tím na křehké pole reciprocity a musíme počítat s tím, že Británie po nás bude chtít okamžitě reciproční smlouvu. Po jejím uzavření zařadíme do odměn i rozúčtování pro anglické autory a pochopitelně na to čeští autoři „doplatí“, protože spousta peněz poteče do Británie, odkud nedostaneme nic, možná jen nějaké drobné.

OV: Tu zmiňovanou výjimku v paragrafu 37 tvoří knihovny, kde se nejvíce půjčuje odborná literatura. To je v autorském zákonu od prvopočátku?

JS: Ne, ten institut náhradní odměny za půjčování byl přijat novelou v roce 2006. A když se novela schvalovala, tak MK ČR navrhovalo už v základním textu, že budou osvobozeny NK ČR a několik dalších knihoven, ale pomalu se to nabalovalo, až to skončilo v Poslanecké sněmovně. A všichni poslanci, kteří se chtěli zviditelnit a zároveň se zalíbit svým voličům, řekli, ještě tam dejme tuto knihovnu a tamtu knihovnu... Takže to skončilo takhle, což konstatuji pouze jako fakt.

LŠ: Ještě se vraťme k novele AZ, tam jsou v podstatě tři oblasti, které teď nejvíce vyvolávají diskuse. První – evidence děl creative commons (CC) kolektivními správci. V té diskusi se hovořilo o tom, že to je proti smyslu takových děl, někde je evidovat. Pochází tento návrh od vás?

JS: To jsme my nenavrhovali, o CC se diskutovalo, ale z jiného hlediska. My proti systému CC nic nemáme.

DO DEBATY VSTUPUJE PŘIVOLANÝ MGR. JAN BARTÁK, VEDOUCÍ KOLEKTIVNÍ SPRÁVY

JB: Byla to, domnívám se, Pirátská strana, která tuto problematiku interpretovala přesně naopak, protože všechny úpravy, které se týkají CC, navrhovali zástupci CC. Jde o to zajistit případy, aby se autoři, kteří licencovali prostřednictvím CC, mohli evidovat u kolektivní správy. Aby se zakotvil princip nebo zásady, podle kterých by kolektivní správce měl, nebo neměl CC evidovat a aby se ponechala požadovaná volnost.

JS: Ještě na doplnění: málo se hovoří o tom, že když se autor rozhodne své dílo šířit pod licencí CC, tak už to nikdy nemůže změnit, respektive odvolat.

LŠ: Děkuji za vysvětlení, i já jsem se nechala dezinformovat...

JB: Když se podíváte na české stránky CC, je tam odkaz na DILIA (nevím, jestli už přibyl i odkaz na OSA) jako na spolupracujícího kolektivního správce do té míry, která je vůbec možná. Je tam vysvětleno, kde se problematika CC a autorských práv potkává, kde ne, a jak se navzájem ovlivňují. A když některý autor chce další informace, může nás přímo ze stránek CC kontaktovat, nemáme spolu žádný problém.

OV: Je zarážející, že tuto problematiku přebírají od Pirátské strany i velké a seriózní časopisy a deníky...

JS: To je české prostředí. Už mě to nebaví, protože lidé, kteří čtou u nás noviny, jsou informováni skoro vždy nepravdivě. Buď je to z toho důvodu, že novináři vše převezmou od Pirátské strany a vůbec se nezeptají na stanovisko druhé strany. A když napíšete svůj názor, tak vám ho neotisknou. To je první, nejčastější případ. A druhý je ještě horší – obtížný problém se zpracuje na deset řádek. Je pak pochopitelné, že z toho vyjde úplná hloupost.

LŠ: Předpokládám, že další navrhovaná změna AZ, návrh poplatků za reprografické služby, už pochází od vás...

JS: Ano, to je ten paušál, o kterém do úmoru diskutujeme s NK ČR. Teď se platí za každou kopii, a už v tom je skrytý moment nepochopení, který pořád dokola opakujeme nejrůznějšími fyzickým osobám: když přijdu a okopíruji si svoje vlastní dílo, proč mám za to platit?

Tento systém náhradní odměny je vystaven způsobem, že platí všichni, málo, ale solidárně. Představa, jak říkají někteří naši odpůrci, že ten, kdo poskytuje kopírovací službu, se vždy podívá a řekne, tohle je autorské dílo, za to zaplatíte, je v praxi naprosto nerealizovatelná.

Důvod požadované změny je ten, aby se vyběráni a počítání odměn zjednodušilo. To je náš hlavní přístup a požadovala to – připouštím – hlavně komerční sféra.

Když od knihoven chceme hlášení o počtu kopií, tak nám pošlou 200 Kč. A když nám někdo pošle takovouto sumu, tak je jasné, že je vycucaná z prstu. Těžko by to asi mohlo být rovných 200 Kč, že. Takže ta snaha, abych to zestrucil, byla taková, aby se systém zjednodušil, že se řekne: tady je provozovna a ta má jednu kopírku, dvě, tři... a podle toho, jaký počet kopírek má, bude platit ročně určitou sumu.

JB: Ještě bych to doplnil: ten hlavní důvod je obtížná kontrolovatelnost. Základ je srozumitelný, je tu paušál za kopii a pravděpodobnost, že se kopíruje autorské dílo, ale jsme zpátky u dobré vůle subjektu, že bude povinnost plnit.

JS: Už když jsme tuto úpravu s Asociací provozovatelů kopírovacích zařízení dohadovali, začali jsme jednat s NK ČR, s dr. Vítem Richterem. A NK se začala vzpírat, svůj postoj odůvodňovala problémy malých knihoven, v nichž se udělá jen pár kopií... Chtěli jsme tedy, aby knihovníci přišli se svým návrhem. To se však nestalo a NK stále trvala na sazbě za kopii. My však nemůžeme mít jednu sféru a tu spravovat způsobem, že se bude platit paušál, a druhou, kde se budou počítat kopie.

Chtěli jsme tedy návrh kritérií a sazeb od NK ČR, ale nedostali jsme ho. Pouze vyjádření, že paušálem to nejde. Já si myslím, že to jde, ale nejsem pochopitelně tak obeznámen se situací jako dr. Richter. A protože jsme museli návrh novely odevzdat do 30. dubna letošního roku, a do té doby jsme se nedohodli, tak jsme navrhli systém placení paušálem, ale systém sazeb pro knihovny jsme upravili, návrh sazeb jsme výrazně snížili o 15–70 %.

JB: Naším záměrem bylo přimět knihovníky k dialogu. Proběhlo několik jednání a závěr je takový, jak říkal pan ředitel. Je fakt, že v úplně původním návrhu jsme asi příliš vycházeli z aktuálního znění AZ, kde komerční sféra platí z 20 %, knihovny ze 70 %, a prostě jsme to zvýšili podle stejného principu. Po argumentech ohledně malých knihoven atd. jsme paušální systém ponechali, ale sazby jsme podstatně snížili, aby malé knihovny nebyly tolik bity. Ale logicky bude docházet k navýšení poplatků, protože systém je více paušální než ten předchozí. Takže u knihovny, která byla zvyklá platit 50 Kč ročně, z hlediska procentního vyjádření – kterým dr. Richter argumentoval – dojde k 1000% navýšení, což bude ale nominálně znamenat 800 Kč ročně, tzn. částku,

kteřá by neměla být pro žádnou z knihoven likvidační. A naopak velká knihovna, která dnes platí v řádu deseti tisíců ročně, by měla zůstat průměrně na stejné sumě, jsem přesvědčen, že u některých velkých knihoven by roční odměna měla být dokonce nižší.

My usilujeme o to, abychom si společně sedli za jednací stůl a nezůstali zakopaní na pozicích – změnit systém, nechat systém –, ale bavili se o nějakém novém systému, který bude z našeho pohledu lépe vykonatelný a z pohledu knihoven přijatelný a spravedlivý.

JS: Ale všechno tohle směřuje k takovému českému řešení: institut bude zachován, protože musí být, je to přece ochrana vlastnictví, ale v reálném výstupu to vůbec nebude fungovat.

LŠ: V NTK jste zmínil problematiku provozovatelů portálů s elektronickými knihami, že nemají k užití děl tímto způsobem příslušná oprávnění. Nás by zajímala vaše představa, jak se bude celkově oblast e-knih vyvíjet dále.

JS: Já se vyjádřím k něčemu, k čemuž bych se správně vyjadřovat neměl, protože to nesouvisí s autorskými právy. Myslím si, že kolem elektronických knih je zbytečně veliký humbuk, který je opět zaměřený trochu jinam, než by měl být. Domnívám se, že krásná literatura se bude jistě užívat i v podobě digitální, ale že to nebude až v takovém rozsahu. Už proto, že ceny, které jsou dnes v rámci obchodních modelů jednotlivých nakladatelů nastaveny, jsou a zřejmě i budou moc vysoké. Jestliže si můžete koupit v obchodě knihu za 300 Kč a cena stažení v elektronické podobě se pohybuje kolem 150 korun, tak si radši koupíte tištěnou knihu. Tento argument však nakladatelé nechtějí slyšet a provozovatelé portálů jsou při stanovování prodejní ceny závislí právě na nakladatelích. Měli by se ovšem podívat minimálně do dvou „šuplíků“. Třeba audiovizuální dílo je srovnatelné s knihou, investice do něj je však daleko vyšší, ale to není podstatné. Když jdete dnes do kina, tak zaplatíte 250 korun za vstupenku, a když si chcete legálně stáhnout audiovizuální dílo, tak za to nikdo nechce více než 50–60 korun. A vlastně to funguje jako elektronická kniha, je to obdobný způsob užití. To znamená, že ceny za e-knihy jsou vysoké.

Na druhé straně se nakladatelé vůbec nezabývají tím, aby vytvořili nějakou organizaci, právníci-

kou osobu, která by byla funkční při potírání nelegálního šíření obsahu, tak jako existuje IFPI u děl hudebních, která se alespoň o něco snaží. To tedy není, zdá se, že nakladatelé se v životě nedohodnou. Spolupracujeme například s Akademií, podáváme trestní oznámení, ale oblast „nelegálů“ je nekonečná, a na to musí být profesionální organizmus, který proti nim půjde. Já dost dobře nechápu, proč se o to nesnaží, my bychom do toho společně s nakladateli okamžitě šli.

A to poslední – z hlediska obecného pohledu – je malá zaostřenost na odbornou literaturu. Jestli se něco skenuje a nelegálně uveřejňuje, tak je to odborná literatura, o kterou je největší zájem ze strany studentů. A je to celkem pochopitelné, například učebnice z právního oboru stojí i několik tisíc korun. Vynikající komentář k autorskému zákonu stojí 3000 Kč, a na to student nemá. A i kdyby měl, stejně si to nekoupí, raději se někdo obětuje, v knihovně knihu ofoť a umístí na nelegální portál. A pak už to krásně najdete na vyhledávači v pdf...

▣ **JB:** Jestli můžu ještě doplnit: nebezpečí je, že se stane to, co v hudebním průmyslu, že se rozevrou nůžky mezi legálním obsahem, který bude nepřiměřeně drahý, a tím nelegálním, jehož nabídka se bude stále rozšiřovat. U knih – řekl bych – je ještě čas to nějakým způsobem minimálně přibrzdit, protože těch titulů v nelegální „nabídce“ ještě není tolik a celkově není internetové sdílení tak snadné jako u hudby.

▣ **JS:** To je obecný pohled. Ale hlavně by mělo plynout poučení z jiných branží, protože například v hudbě je to už všechno ztracené. Hudební nakladatelé a kolektivní správci se stále snaží o to, aby zavedli nějaké systémy, šli s cenami dolů – za 100 Kč si dnes už můžete měsíc legálně stahovat hudbu jak chcete...

A potom je zde autorsko-právní aspekt, který je vlastně jednoduchý: jakým způsobem se dostane licence od autora k provozovateli internetového portálu? Může to být přes nakladatele, nebo přímo, dále přes agenturu, nebo v rámci kolektivní správy, což ale zatím nejde. A na to licencování se tak trochu kašle. Nakladatelé mají většinou v licenčních smlouvách, které mají uzavřeny v minulosti (licenční doba u knih je 5, 8, výjimečně až 10 let), oprávnění nabyté od autorů pouze na užití ve smyslu vydání tištěné knihy – rozmnožování, rozšiřování. Což ale nestačí, protože sdělování na

internetu je jiný druh užití stanovený v paragrafu 18, odst. 2 AZ. Někteří nakladatelé se domnívají, že když mají právo rozmnožování a rozšiřování, tak to stačí, a že mohou dílo na internetu vystavit za účelem jeho stažení.

Když tedy bude licenci zprostředkovávat nakladatel, tak se to může stát jedině tak, že poskytne provozovateli portálu podlicenci. To znamená, že autor musí nakladateli dát právo k užití svého díla na internetu a oprávnění poskytovat podlicenci jiným osobám. K tomu se pochopitelně váže odměna, která by se měla pro autora zvyšovat, protože základní investice do tištěné knihy už byla provedena, autor se na ní nepřímo podílí a teď už se s dílem dál obchoduje jinými způsoby. Odměna se v tomto případě v EU počítá procenty z konečné ceny a pohybuje se mezi 30–50 %.

Autoři, kteří v naprosté většině uzavírají smlouvy s nakladateli přímo (jde o velká práva!), jsou většinou dáni všanc nakladatelům, kteří za poslední léta dokázali odměny sešroubovat neuvěřitelně nízko. Jistě ne všichni. Nakladatelé tak autorům řeknou: ty už jsi dostal své peníze, a digitální užití je něco navíc, tak já se mohu konečně dostat do minimálního zisku, a proto dostaneš méně. O překladatelích ani nemluvíme, tam je to rovnou nula.

Teď se jedná o to, jak to bude dál. Jak se nakladatelé na to budou dívat a jak se autoři budou chovat, zdali strpí, aby jejich dílo bylo v digitální podobě užíváno za takových podmínek. Přičemž některým je to úplně jedno, a jsou rádi, že je jejich kniha dostupná. Zásadní ovšem je, znovu opakuji, jakým způsobem se právoplatně dostane licence k provozovatelům portálů s e-knihami.

▣ **OV:** Další otázka je, co se bude dít v knihovnách, protože nakladatelé se nechávají slyšet, že jim e-knihy v žádném případě nehodlají prodávat. Naše knihovny se už na půjčování připravují, zkoumají, jak na to...

▣ **LŠ:** ... a například v Německu to už běží, tam to probíhá jako klasická výpůjčka, knížku si stáhnete a za 14 dní je už nepoužitelná a vrátí se jakoby na regál...

▣ **JB:** Nedivte se nakladatelům. Oni váhají i nad vstupem na „digitální, internetový trh“. Ale v momentě, kdy by se kdokoli snadno dostal zadarmo k digitálním podobám knih, kdo je potom bude vydávat?

LENKA ŠIMKOVÁ – OLGA VAŠKOVÁ

Kamarádka knihovna roku 2010 je ve Chrudimi

Ve středu 1. 6. 2011 byly v krásném prostředí pobočky Smíchov Městské knihovny v Praze slavnostně vyhlášeny výsledky 3. ročníku soutěže Kamarádka knihovna, kterou pořádá Klub dětských knihoven SKIP se svým partnerem – firmou 3M. Do projektu se zapojilo sto knihoven, děti vystavily více než 17 000 vysvědčení.

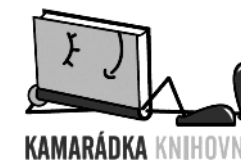
Mezi deset finalistek se dostaly Městská knihovna v Praze, Lounech, Dobříš, Nové Včelnici, Chrudim, Nové Páče, Knihovny města Plzně a Hradce Králové, Knihovna B. B. Buchlova v Uherském Hradišti a Městská knihovna Slavoj ve Dvoře Králové nad Labem. Titul **Kamarádka knihovna 2010 získala Městská knihovna Chrudim**. Spolu s ním obdržela také hlavní cenu, bibliobox Herbie od firmy 3M, která je od počátku generálním partnerem soutěže. Na druhém místě se společně umístily **Knihovna Bedřicha Beneše Buchlova v Uherském Hradišti a Městská knihovna Slavoj ve Dvoře Králové nad Labem**. Obě byly odměněny finanční částkou ve výši 15 000 Kč (věnovala firma LSE).

Městská knihovna Chrudim

Foto archiv knihovny

Chrudimská knihovna na porotu zapůsobila bohatě zásobeným a velmi dobře doplňovaným fondem knih i dalších dokumentů pro děti. Dále 13 počítačů s internetem, ke kterým mají děti volný přístup, prostorným a esteticky vybaveným moderním dětským oddělením s multifunkčními prostory, ale především bohatou činností pro děti s mimořádným přesahem (*práci knihovny s dětmi je věnován samostatný článek v tomto čísle Čtenáře – pozn. red.*). Zaujala četnými prorodinnými aktivitami (knihovna získala titul *Místo přátelské rodině*), těsnými kontakty a dobrou spoluprací se slovenskými a polskými knihovnami pro děti i s dětmi samými, propojováním aktivit dětí

a seniorů; vynikající spoluprací s partnery v obci i jasnými vizemi podílu oddělení pro děti na rozvoji celé knihovny. Více o chrudimské knihovně pro děti se dozvíte na její bohaté „dětské“ webové stránce <http://www.knihovna-cr.cz/detske.html> i z jejího profilu na Facebooku.

Knihovnu B. B. Buchlova Uherské Hradiště není třeba knihovnické veřejnosti představovat: 52,25 % dětí z města je čtenáři knihovny, knihovní fond pro děti je doplňován vynikajícím způsobem. Domácí útulné a maximálně využitě oddělení pro děti „Dětské království“ má jen jedinou vadu – je malé pro obrovské množství dětí, které tu nacházejí svůj druhý domov. Knihovnu charakterizuje vysoký počet akcí pro děti, často inspirativních i pro ostatní knihovny (za všechny připomeňme, že je to místo, kde se zrodila, odkud každoročně vyráží do světa a je koordinována i organizačně jištěna Noc s Andersenem, která letos probíhala již na třech kontinentech). Pořádají se zde aktivity pro celou rodinu, mimořádná a vynikající je spolupráce s partnery – s Dětským královstvím totiž spolupracuje doslova celé město. Více o Knihovně „U tří B“ najdete na http://www.knihovnabbb.cz/cz/o_knihovne/oddeleni/deti_a_mladez.

Také Městskou knihovnu Slavoj ve Dvoře Králové nad Labem navštěvuje téměř polovina dětí z města s řádnou čtenářskou průkazkou. Velmi pěkné a pohodlné pohádkové prostředí dětského oddělení jim nabízí nejen hernu, učebnu či sálek k poslouchání pohádek, ale také 17 počítačů s internetem, velmi dobře doplňovaný knihovní fond a především mnoho inspirativních akcí (kurzy angličtiny pro předškoláky, setkávání s architekturou, pracují zde s dyslektiky, knihovna se aktivně účastní projektu *Škola naruby ad.*) Jako jedna z prvních se knihovna Slavoj zapojila úspěšně také do geocachingu (s literárním přesahem), kterým láká i starší děti. Také soutěž *Kamarádka knihovna* zde vzaly velmi vážně – odevzdáno

bylo nejen kvantum vysvědčení, ale také grafických návrhů biblioboxů Herbie i dalších výtvarných prací souvisejících se soutěží a knihovnou.

Mnohé by se dalo napsat i o dalších sedmi knihovnách, jež se dostaly do velkého finále. Většinu z nich dělí od vítězství jen nepatrná „vzdálenost“, daná někdy nedostatečnými prostory, nízkým počtem počítačů pro děti či menším pohodlím ke čtení. Všechny bez výjimky jsou však vynikajícími reprezentantkami práce s dětmi. V mnoha ohledech platí tato pochvala také pro ostatní knihovny, které se do soutěže přihlásily. Nejen proto, že našly odvahu poměřit své síly s ostatními, ale proto, že skutečně odvádějí mimořádnou a skvělou práci. Věřím, že bude příležitost vrátit se i na stránkách *Čtenáře* k povídání o těchto knihovnách. Bližší informace o soutěži i výsledcích, s malou fotogalerií ze slavnostního vyhlášení, se postupně objevují na stránce <http://www.kamaradkaknihovna.cz/>.

Bibliobox Herbie od společnosti 3M, který umožňuje vracet vypůjčené knihy i v době mimo provozní hodiny knihovny, získala tedy chrudimská knihovna. Tři nejinspirativnější dětské návrhy na jeho grafickou podobu poslaly Nikola Junková ze Dvora Králové, Alenka Králová z Kardašovy Řečice a Kristýnka Sedláčková z Holic, jejíž návrh se také stane základem pro designovou úpravu fólie, která ozdobí chrudimský bibliobox. Všechna děvčata dostala dárkové balíčky od firmy 3M. Ta vstupuje jako partner do soutěže s cílem pomoci knihovnám pro děti (a tudíž dětem) propagovat jejich dobrou práci a také například právě biblioboxem Herbie zlepšovat služby knihoven. Nejen pro tuto cenu stojí jistě za to se soutěže zúčastnit. Další ročník bude vyhlášen v roce 2012!

ZLATA HOUŠKOVÁ > Zlata.Houskova@nkp.cz

JAK NA TO

IVA PEKNÍKOVÁ > peknikova@knihovna.litomysl.cz

VZDĚLÁVÁNÍ PRO „TŘETÍ VĚK“

Akademie třetího věku, univerzita třetího věku, univerzita volného času... – to jsou mezi současnými seniory velmi vyhledávané instituce – aktivity, které jim pomáhají smysluplně naplnit čas, poznat nové přátele, dozvědět se spoustu zajímavých věcí. V období „třetího věku“ už lidé většinou nežene kupředu touhu vylepšit si kariéru, ale jejich cílem je vzdělávání pro vlastní potřebu, spokojenost a seberealizaci.

Z vlastní zkušenosti vím, že knihovny jsou pro tuto činnost ideální zázemí. Litomyšlská univerzita 3. věku (dále LU3V) vznikla v roce 1999. Ten byl vyhlášen Mezinárodním rokem seniorů a nás tenkrát napadlo, že by založení univerzity či akademie třetího věku byl hezký dárek pro starší lidi z našeho města. Zřizovatelem tehdy nebyla městská knihovna, ale Centrum sociální pomoci Litomyšl. Od začátku roku 2007 je LU3V součástí aktivit, které pro své čtenáře organizuje Městská knihovna Litomyšl. A musím říci, že tato změna byla ku prospěchu věci.

Jak tedy na to? Na prvním místě to chce nadšení, který je nositelem a garantem celé myšlenky. Bez člověka nebo lidí se ani peníze nenajdou. A samozřejmě záleží také na těch, kteří se přednášek či jiných nabídnutých aktivit zúčastní jako posluchači. Jejich připomínky, podněty, kritika i chvála posunují naši činnost dál.

První, na co člověk pomyslí, je: „Budu na to mít?“ To znamená, kde sehnat finance. Základem je školné, v našem případě tvoří něco přes 60 % prostředků. A kde najít zbytek? Osvědčilo se nám požádat o příspěvek město, které nás podpořilo už v nultém ročníku. Tehdy nám nevyšel žádný grant – odpovědi zněly v tomto smyslu: „Je to krásná myšlenka, duchovně vás podpoříme, ale finančně nepřispějeme, protože akce má pouze místní charakter.“ Nevzdali jsme se a požádali o příspěvek město Litomyšl, které přispělo a přispívá doposud. Dají se získat i grantové prostředky (kraj, Open Society Fund, Ministerstvo kultury ČR) a teď už také vím, že za určitých podmínek je tato akce i samofi-

Posluchači univerzity 3. věku

nancovatelná. U nás by to bylo v případě, kdybychom měli k dispozici vlastní přednáškový sál s dostatečným počtem míst (nájem sálu dosahuje téměř 50 % nákladů z celkového rozpočtu). Školné u nás činí 200 Kč za semestr, zájezdy a další doprovodné akce se platí zvlášť.

Nejdůležitější pro to, aby se zájemci vůbec přihlásili, je zajímavý program a také přátelská pohodová atmosféra, kterou by pořadatelé měli zajistit. K programu mohu říci, že lidi asi nejvíce zajímá místo, kde žijí – město, region, kraj z různých úhlů pohledu. To je výborné startovní téma, které se pak může prolínat i dalšími ročníky a náměty. Jednou za dva tři roky je užitečné udělat dotazníkovou akci, jak přednášky dále směřovat.

Litomyšl je hodně kulturně a umělecky zaměřené město, což se odráží i na přáních posluchačů ohledně přednášek – výtvarné umění, hudba, památky (movité i nemovité), historie, archeologie, architektura, ale také ochrana přírody, astronomie, cestování, životní styl. Každý semestr má vždy jedno velké téma, které se skládá z pěti přednášek a doprovodné akce v podobě zájezdu či odborné exkurze.

Velmi oblíbená jsou slavnostní zakončení ročníků. Jedná se o společenská setkání, kde zhodnotíme uplynulé období, předáme osvědčení za absolvování ročníku, pětiletou nebo jinou jubilejní účast. Máme i takové nadšence, kteří docházejí už deset let a více bez přerušení – desetiletou docházku oceňujeme čokoládovou medailí za věrnost. Nedokážete si ani představit, jak na lidi zapůsobí to, že myslíte na takovéto „maličkosti“.

Pohodová atmosféra je důležitá součást celého projektu a také velmi složitá věc. Mimo jiné k ní přispívají také věci, jako je na začátku semestru přehled všech přednášek a doprovodných akcí (zájezdy, exkurze, koncerty...) a před každou před-

náškou poznámky k ruce (základní informace z přednášky – fakta, jména, data... a také použitá či doporučená literatura). Pro fyzické i psychické blaho posluchačů se nám osvědčilo po tři čtvrtě až celé hodině udělat asi dvacetiminutovou přestávku na kávu, toaletu, popovídání, popřípadě na rozhovor s přednášejícím z očí do očí pro toho, kdo má zájem nebo se nechce ptát před ostatními v závěrečné diskusi. Je také dobré připravit nabídku knih, které má knihovna k danému tématu k dispozici.

K tomu nehmamatelnému, a přesto velmi důležitému patří vztah mezi organizátory a posluchači. Začíná samozřejmě u organizátorů a je potřeba ho budovat hned od začátku. Patří k tomu takové záležitosti, jako snažit se seniory oslovovat jmény (i když přiznávám, že s téměř sto sedmdesáti posluchači to nejde realizovat na sto procent ☺), dát každému, kdo vás osloví, najevo, že je pro vás důležitý a že ho rádi vidíte. Občas vzniknou i nějaké spory, pak je potřeba velmi slušně, ale rázně zakročit, apelovat na vzájemnou toleranci, úctu a slušnost.

Gratulace absolventům

Foto Miroslav Škrdl

A jak zařídit, aby lidé opravdu přišli? Propagaci – program zveřejňujeme na webových stránkách knihovny a na facebooku, což jsou místa, která navštěvuje stále více lidí, ať už seniorů či jejich dětí, vnuků. Další cestou, kterou se informace o nabídce LU3V dostane k široké veřejnosti, je místní a regionální tisk a kabelová televize. Nesmíme podcenit ani ústní přenos informací. Pokud se lidem naše akce líbila, velmi rádi to řeknou dál a příště přijdou s někým dalším... Nejlepší doklad toho, že to funguje, jsou asi konkrétní čísla. V nultém ročníku v roce 1999 se přihlásilo 22 posluchačů, o rok později jich bylo 41, v roce 2007 (8. ročník) 104 a na letošní jarní semestr (12. ročník) 168.

Když už uvádím čísla, několik jich ještě přidám. Průměrný věk posluchačů je 67,5 roku, nejstarší posluchačka letos oslavila 90. narozeniny a nejmłodšímu posluchači je 39 let. Muži tvoří zhruba 19 % osazenstva. LU3V už nemá pouze místní charakter, protože se k nám sjíždějí lidé z 26 měst a obcí Pardubického kraje. Z Litomyšle je 59 % posluchačů. Od roku 1999 do konce roku 2010 se konalo celkem 128 přednášek, pět odborných exkurzí, 20 zájezdů, 12 slavnostních setkání při ukončení ročníku a tři koncerty. Jednotlivými semestry celkem prošlo 1865 posluchačů.

Za svých dvanáct let existence se stala Litomyšlská univerzita třetího věku nedílnou součástí kulturních aktivit odehrávajících se v našem městě. Jak se vyjádřila jedna posluchačka: „Nejde jen o zajímavé přednášky, ale i o setkávání se se zajímavými a inteligentními lidmi, naladěnými na stejnou notu.“

Pokud máte chuť začít s podobnou aktivitou ve vaší knihovně, neváhejte, zamyslete se, a potom se do toho vrhněte po hlavě. Mohu potvrdit, že je to tak nejlepší. Všechny problémy jdou nakonec nějak vyřešit. Tahle aktivita stojí za to a velkým hnacím motorem je zpětná odezva od účastníků.

Knihovnická dílna v roce 2011 již po jedenácté...

Knihovnická dílna je akcí, kterou pořádá Sekce veřejných knihoven SKIP ČR (SVK) za finanční podpory Ministerstva kultury ČR. Jak „skalní“ účastníci vědí, je zaměřena především na činnost veřejných knihoven.

Práce SVK je velmi rozmanitá a v průběhu roku probíhá jaksi nenápadně. Přesto sekce aktivně reaguje na aktuální problémy a pomáhá hledat jejich optimální řešení. Knihovnická dílna poskytuje tedy příležitost k jakémusi „ohlédnutí a shrnutí“ a hlavně zveřejnění všeho, co se v daném čase uskutečnilo.

V poslední době se již Dílna nekoná pravidelně každý rok. Čas a místo konání bývají však už po mnoho let neměnné – konec dubna ve velkém sále Městské knihovny v Praze.

Jak už napovídá titul, konala se tato akce letos 28.–29. dubna již po jedenácté. Po oficiálním úvodu a přivítání, kterého se ujali RNDr. Tomáš Řehák (ředitel MěK v Praze), PhDr. Vít Richter (předseda SKIP) a Mgr. Gabriela Jarkulišová (předsedkyně Sekce veřejných knihoven), byl zahájen odborný program, rozdělený do čtyř tematických částí.

První blok odborného programu, který nesl název **Jak to dělají nejlepší z nás?**, uváděla Daniela Wimmerová. Než přivítala nejlepší veřejné knihovny oceněné v soutěžích **Knihovna roku** (za léta 2008–2010) a **Městská knihov-**

na roku 2010, zamyslela se krátce na téma **Proměna obecních knihoven** (Jaká budoucnost čeká venkovské knihovny?). Následovaly prezentace jednotlivých oceněných knihoven. Přesto, že byly z různých částí naší republiky, měly jejich knihovnice mnoho společného. Nadšení a elán pro svou práci, nesmírnou obětavost a hlavně touhu udělat něco pro své spoluobčany. Láska k lidem a krajině, kde žijí, byla patrna ze všech vystoupení. O tom, že byla inspirativní pro účastníky setkání, není pochyb. Nejmenší z laureátů – **Obecní knihovna v Petřůvkách** (Knihovna roku 2010) – představila knihovnice Ing. Jana Krejčí. Knihovnu roku 2009, kterou je **ICT a Knihovna Protivanov**, přiblížila Kateřina Trundová. Na závěr své prezentace pozvala zájemce na letošní setkání venkovských knihovníků **Co venkovské knihovny umějí a mohou**, které se v této knihovně uskuteční v září. Bohatou činnost Knihovny roku 2008 – **Obecní knihovny v Pavlovicích u Přerova** – připomněla její knihovnice Dana Sklenářová. Zavzpomínala také na velmi zdařilé loňské setkání knihovníků v Pavlovicích, které bylo věnováno desetileté spolupráci se Spolkem pro obnovu venkova. Velmi vtipné bylo vystoupení ředitelky **Knihovny města Ostravy** (první nositelky titulu **Městská knihovna roku**, který získala v roce 2010) Mgr. Miroslavy

Účastníci letošní dílny

Sabelové. Neopomněla kromě jiného všechny přítomné pozvat do Ostravy na **říjnový happening k zahájení Týdne knihoven**.

Druhou část programu, nazvanou **Směry a cíle na roky blízké a nejbližší**, moderovala Mgr. Gabriela Jarkulišová. Úkolem tohoto bloku bylo ukázat záměry a projekty, které byly v nedávné době realizovány, či na kterých se v současnosti pracuje. PhDr. Bohdana Stoklasová zaujala svou prezentací **Projekt NDK pro uživatele obecních a městských knihoven**. Cílem projektu je digitalizace, dlouhodobá ochrana a zpřístupnění literatury. Jedná se o náročnou a dlouhodobou činnost. Následně vystoupil PhDr. Vít Richter obrátilo pozornost auditoria k budoucnosti knihoven. Ve svých dvou prezentacích – **Koncepce rozvoje knihoven v letech 2011–2014** a **Inovujeme standardy VKIS** – poukázal na neustálou potřebu věnovat pozornost těmto tématům a nezbytnost jejich pravidelné aktualizace. Závěr prvního dne patřil Mgr. Zlatě Houškové a jejímu příspěvku **Naše největší deviza**, v němž se zaměřila hlavně na nutnost průběžného celoživotního vzdělávání knihovníků a možnosti rozvoje naší profese.

Třetí tematický okruh, kterým provázela Mgr. Jaroslava Štěrbová a na jehož přípravě se podílela Mgr. Zuzana Ježková, byl zaměřen na téma **Dobrovolníci do našich knihoven**. Problematika uplatnění dobrovolníků v činnosti knihoven je v současnosti velmi aktuální. Z praxe známe využívání dobrovolníků v oblasti poskytování sociálních služeb, ale v knihovnách se zatím jedná spíše o záležitost ojedinělou. Přesto se našlo několik velmi zajímavých zkušeností, které stojí za následování. V prvním příspěvku se PhDr. Olga Socanská (Hestia, o. s.) zabývala otázkou **Dobrovolník,**

člověk podivný? Následovaly ukázky dobrých zkušeností s dobrovolnickou činností v těchto knihovnách:

- **Dobrovolníci v MěK Louny**
– Mgr. Dagmar Bahnerová;
- **PR SVK Hradec Králové a dobrovolníci**
– Bc. Vladimíra Buchtová a J. Novotný;
- **Bez dobrovolníků už nelze aneb Dobrovolníci MěK Sedlčany**
– Blanka Tauberová;
- **Dobrovolnictví a dobrovolníci v Masarykově veřejné knihovně Vsetín**
– PhDr. Helena Gajdušková.

Prezentace Obecní knihovny v Petřůvkách

Foto Roman Giebisch

O potřebné legislativní úpravě této činnosti hovořil pracovník MV ČR Mgr. Radek Jiránek ve svém příspěvku **Legislativní úprava dobrovolnictví**. Celý okruh otázek věnovaný tomuto tématu byl uzavřen „panelem expertů“ **Jak se vyrovnat s bariérami a možnými riziky dobrovolnictví v knihovnách**, kterého se zúčastnili Mgr. Radek Jiránek, Mgr. L. Černá (DC Ústí nad Labem) a J. Tošner (Hestia, o. s.).

Poslední, závěrečný oddíl programu byl nazván **Aktuálně, aktuálněji...** Nejčerstvější novinky, příležitosti pro knihovníky z profesní i spolkové oblasti uvedli PhDr. Vít Richter, Mgr. Roman Giebisch a Mgr. Zlata Houšková. Celou akci pak zhodnotila a uzavřela předsedkyně Sekce veřejných knihoven Mgr. Gabriela Jarkulišová.

Zbývá ještě poděkovat všem, kteří se zasloužili o zdárný průběh celé akce. Hlavně těm, kteří zajišťovali „technické zázemí“ a nebyli moc vidět – proto velký dík patří Mgr. Ladislavě Zemánkové, Bedřišce Štěpánové a Mgr. Romanu Giebischovi.

Definitivní tečkou setkání byla exkurze do **Domu čtení** – pobočky Městské knihovny v Praze 10.

DANIELA WIMMEROVÁ > Wimmerova.D@seznam.cz

Třetí seminář Informační vzdělávání uživatelů ve veřejných knihovnách

V dubnu letošního roku se ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové konal již třetí seminář zaměřený na informační vzdělávání uživatelů ve veřejných knihovnách. Hlavním organizátorem byla Sekce pro informační vzdělávání uživatelů Sdružení knihoven ČR společně s hostitelskou knihovnou. Na minulých ročnících se podílela i Moravská zemská knihovna.

Všechny materiály ze semináře jsou zájemcům k dispozici na webových stránkách SDRUK (<http://www.svos.cz/sdruk/odborne-sekce/clanek/odborne-sekce-sdruk/>). V následujícím článku nebudu podrobně rozebírat všechny příspěvky, ale zaměřím se hlavně na činnost sekce a nové náměty pro informační vzdělávání uživatelů. Jednotlivým navrženým okruhům informačního vzdělávání se ve spolupráci s vedoucími pracovními skupin budeme věnovat v samostatném článku.

Na úvod semináře informovala Mgr. Jana Nejezchlebová o činnosti sekce a připomněla závěry minulých seminářů. Informační vzdělávání uživatelů (dále jen IVU) by se do budoucna nemělo orientovat pouze na spolupráci se školami, ale cíleně i na další skupiny obyvatel, které mohou tyto služby využívat lépe než doposud (rodiče na rodičovské dovolené, nezaměstnaní, senioři a další). Na seminářích *Informační gramotnost*, které dlouhou řadu let organizovala Moravská zemská knihovna, vystala otázka kvality informačního vzdělávání ve veřejných knihovnách a potřeba věnovat se tomuto tématu systematicky.

V roce 2008 proběhl v Brně nultý ročník *Informačního vzdělávání ve veřejných knihovnách*, na kterém byly položeny tři základní otázky: *PROČ je potřeba něco měnit?; CO je zapotřebí změnit?; JAK tyto změny zavést do praxe?* Brněnský seminář se zabýval hlavně první otázkou.

Oficiální první ročník se konal v roce 2009 v Hradci Králové. Tento seminář přidal k otázce *PROČ?* i otázku *CO?* Výběr tří základních

okruhů IVU (Čtenářská gramotnost, Knihovna – zdroj informací a Informační zdroje) se snaží postihnout, co by nemělo v rodícím se systému informačního vzdělávání v knihovnách chybět. Každý z navrhovaných okruhů je za předpokladu aplikace různých metod využitelný pro různé věkové kategorie a zájmové skupiny. V závěrech semináře byl podán návrh na ustavení samostatné odborné sekce SDRUK. Předsedkyní sekce pro informační vzdělávání ve veřejných knihovnách byla následně jmenována Mgr. Eva Svobodová, ředitelka SVK Hradec Králové, a členy sekce byli jmenováni zástupci jednotlivých krajských knihoven společně s dalšími knihovníky, kteří se problematikou IVU hlouběji zabývají. Na svém prvním jednání se sekce dohodla na průzkumu současného stavu v jednotlivých knihovnách a využila k tomu dotazník z Ostravy.

V roce 2010 se pracovní sekce sešla na jaře v KK Vysočiny v Havlíčkově Brodě a na podzim v KK v Pardubicích. Na svém jednání se sekce zabývala výsledky průzkumu, přípravou dalších seminářů a ustavila pracovní skupiny, které se budou věnovat jednotlivým modulům IVU. Vedoucími skupin byly jmenovány Bc. Helena Selucká z Knihovny Jiřího Mahena v Brně (Čtenářská gramotnost), PhDr. Zuzana Hájková z Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích (Knihovna – zdroj informací) a Mgr. Jana Leparová z Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě (Informační zdroje). Druhý ročník semináře se konal v roce 2010 v Brně a zabýval se vyhodnocením dotazníků, prezentací práce sekce v jednotlivých krajích a činností pracovních skupin. Součástí semináře byly příklady z praxe a malý workshop.

Na letošním setkání se dále slova ujala PhDr. Libuše Foberová, Ph.D., ze Slezské univerzity v Opavě. Ve svém příspěvku *Propagace a marketing IVU v knihovnách* se zabývala rolí marketingu a propagace v informačním vzdělávání. Zvýšenou pozornost věnovala základnímu školství a vzájemným vztahům knihov-

níků, učitelů a žáků základních škol. Závěrem svého příspěvku upozornila na potřebu jednotné terminologie a důležitost společného postupu všech knihoven vůči veřejnosti. Potřebné změny lze dosáhnout jen za předpokladu, že všechny knihovny přistoupí na společnou řeč a jednotnou strategii. Otevřela i otázku sjednocujícího loga, které by charakterizovalo IVU pro veřejnost.

V příspěvku s názvem *Tematická beseda versus lekce IVU* se ředitelka Krajské knihovny Vysočiny Mgr. Veronika Peslerová zaměřila na rozdíl mezi dosud v knihovnách organizovanou informační výchovou (která je často zaměřena jen na orientaci v knihovně a v knihovnictví a z časových důvodů připomíná spíše exkurzi, ve které je výklad zpestřen kvízem nebo soutěží) a informačním vzděláváním, které je součástí každodenního života. Vzdělávání obecně se stále více stává celoživotním procesem. V současné době, kdy většina lidí má problém orientovat se v množství informací, se otevírá prostor právě pro knihovny, jejichž pracovní náplní je mj. právě práce s informacemi. Knihovny mohou nejen pomáhat vyhledáváním a tříděním informací, ale mohou své aktivity pro veřejnost cíleně zaměřit na informační vzdělávání. Je zapotřebí postupně aplikovat IVU do všech aktivit knihoven (IVU jako předaná hodnota k tematické besedě, přednášce, výstavě apod.). Větší pozornost je zapotřebí věnovat i webovým stránkám knihoven, které by měly o možnostech IVU více informovat (v současné době jsou většinou prezentovány pouze lekce pro školy) a dát veřejnosti možnost si z oblasti IVU něco ozkoušet a otestovat se. V. Peslerová se dále věnovala konkrétním metodám, které je vhodné v rámci IVU více využívat.

Po polední přestávce následoval blok příspěvků z praxe. Vzhledem k tomu, že tento seminář měl být zaměřen také na otázku *JAK?*, rozhodli se organizátoři věnovat více pozornosti problematice pracovních listů a pozvali na seminář dva hosty tzv. „odjinud“. Mgr. Milan Horký z Muzea Boženy Němcové v České Skalici nazval svůj příspěvek *Pracovní listy pro školy aneb Snaha nestačí*. Jeho vystoupení účastníky velice zaujalo a lektor nezapřel svoji původní pedagogickou profesí.

S Koncepty pracovních listů v síti vizuální kultury seznámila přítomné PhDr. Katarína Příkrylová, Ph.D., z Univerzity Hradec Králové.

Jak se připravuje metodika bylo téma, jemuž se věnovala Bc. Helena Selucká z Knihovny Jiřího Mahena v Brně, která ve svém příspěvku zúročila zkušenosti z tvorby metodických materiálů pro evropský projekt.

Další tři příspěvky byly zaměřeny na konkrétní aktivity knihoven. Bc. Markéta Poživilová seznámila přítomné s *Projekty na literární téma*, které zážitkovou metodou pro Knihovnu města Hradce Králové společně s dalšími kolegy připravuje. V loňském roce se projekt nazýval *Magický podzim s Máchou* a pro letošní rok je připravován projekt *Erbenova zlatá nit*. Mgr. Michaela Hašková z hostitelské knihovny předvedla ukázkou z lekce IVU s názvem *Po knihovně letem Čapkovým světem*, kde seznamuje studenty prostřednictvím aktivního vyhledávání informací o Josefu Čápkovi s knihovnou. Miloslav Linc z Městské knihovny v Praze ve své prezentaci *Seznamte se: Tolkien* předvedl zajímavé seznámení s žánrem fantasy literatury.

V příspěvku *Informační zdroje aneb Podpora zkvalitnění vyhledávání informací* se Mgr. Jana Leparová zabývala cestami, jak naučit studenty formulovat své informační potřeby a orientovat se v množství informačních zdrojů. Poslední referát s názvem *Jak knihovny prezentují IVU na svých webových stránkách aneb Hledání souvislostí* z časových důvodů na semináři nezazněl, ale je k dispozici na internetu společně s ostatními příspěvky.

Po skončení druhého pracovního bloku byla pro zájemce připravena exkurze po nové budově hostitelské knihovny a večerní kulturní program, který spojoval hudbu, mluvené slovo a pohyb.

Druhý den začal workshopem. Účastníci (kterých bylo téměř 70) byli rozděleni do tří skupin a následně pracovali společně s vedoucími jednotlivých pracovních skupin Bc. Helenou Seluckou (Čtenářská gramotnost – skupina se zabývala pojmy čtenářská a informační gramotnost), PhDr. Zuzanou Hájkovou (Knihovna, zdroj informací – skupina se zabývala přípravou konkrétní lekce) a Mgr. Janou Leparovou (Informační zdroje – skupina se za-

bývala definováním znalostí a dovedností, kterých by měl student SŠ v oblasti IVU dosáhnout). Po společné, téměř dvouhodinové práci prezentovaly všechny skupiny své náměty.

Posledním odborným příspěvkem na semináři byla přednáška s názvem *Jak využít „kritické myšlení“ při přípravě lekcí a pracovních listů*. Lektorka PhDr. Jana Doležalová, Ph.D., z Univerzity Hradec Králové shrnula poslání pracovních listů a možnosti jejich využití a ukázala jak rozlišovat hodnotné a vhodné položky od méně podnětných.

Všichni účastníci semináře byli velice aktivní, rozvinula se i bohatá diskuse, která v elektronické podobě dále pokračuje. Většina přítomných se semináře IVU zúčastnila poprvé. Z reakcí účastníků bylo vidět, že je problematika IVU zaujala, a to je pro členy sekce do bu-

doucná velmi zavazující. Ze závěrů semináře bych ještě ráda zdůraznila následující úkoly:

Účastníci semináře budou ve svých knihovnách a regionech informovat o novém pojetí informačního vzdělávání uživatelů. Krajským a pověřeným knihovnám sekce doporučuje věnovat se více vzdělávání knihovníků v oblasti IVU a začít organizovat regionální semináře a workshopy. Pro sekci IVU SDRUK trvá úkol rozpracovat obsah jednotlivých modulů. Dále je sekce pověřena vypracováním jednotné strategie a terminologie IVU včetně navržení loga a vhodného sloganu pro IVU. Sekce se bude zabývat možností vytvoření vlastního webového portálu, kde by na jednom místě byly soustředěny materiály a informace týkající se IVU.

Další celostátní seminář IVU je plánován na jaro 2012 v Praze.

BOŽENA BLAŽKOVÁ > bozena.blazkova@svkhk.cz

Letní knihovnědná škola v Lyonu 2010

Loni na přelomu srpna a září (31. 8.–4. 9. 2010) se v Lyonu konal již 8. ročník workshopu širého zaměření na dějiny tištěné knihy.¹ Tradičně ho pořádal Institut d'Histoire du Livre a zájemci měli možnost vybrat si některý ze čtyř knihovnědných kurzů. Každý z nich má kapacitu 12 posluchačů a tentokrát byly zaměřené na papír a filigranologii, kterou jako obvykle vyučoval Neil Harris z univerzity v Udine, typografii, jíž se ujal James Mosley, hostující profesor na univerzitě v Readingu, dále na bibliografii, na níž se specializuje Dominique Varry, profesor dějin knižní kultury na univerzitě v Lyonu, a na techniku knižní ilustrace, kterou vyložil a na bohatém materiálu předvedl Michael Twyman, též z univerzity v Readingu. Zúčastnily jsme se s kolegy kurzy zaměřených na dějiny tištěného písma a akcidenční tisky.

Nejen v české, ale ani v zahraniční katalogizační praxi se běžně nesetkáme s jakoukoliv pozorností věnovanou typu použitého písma, a pokud ano, jeho specifikace bývá nepřesná a dokonce zavádějící. To je škoda, protože právě písmo dodává té které publikaci vizuálně specifický ráz a spolu s výzdobou ji typologicky odlišuje od jiných. Nedostatek zájmu o klasifikaci tištěných písem při katalogizaci a popisu starých tisků je pravděpodobně dán dosavadní absencí pevně stanovené klasifikace historického tištěného písma, jejíž zavedení a používání by pomohlo zkvalitnit záznamy o starých tiscích a jejich uživatelům pomoci udělat si lepší představu o typografickém provedení.

ODKAZY:

1 <http://ihl.enssib.fr/siteihl.php?page=238&aflng=fr>

Odborná literatura

Kvalitních publikací na toto téma existuje celá řada. S některými z nich nás profesor James Mosley podrobně seznámil na úvod kurzu, pro představu zde výběrově některé z nich zmíním. Existují pochopitelně práce přehledové, které do problematiky dějin tištěného písma uvádějí i méně poučeného čtenáře. Z této skupiny je dosud doporučováno (s více či méně závažnými výhradami) druhé vydání práce Daniela B. Updika *Printing types: their history, forms and use: a study in survivals* (Cambridge 1937)², která je cenná zejména díky kvalitním doprovodným ilustracím, dále publikace Geoffrey Dowdinga *An introduction to the history of printing types* (London 1961) nebo A. F. Johnsona *Type designs: their history and development* (3. vyd., London 1966). Z novější literatury jmenujme za všechny například práci Philip B. Meggs (New York 2006). Další skupinu studijního materiálu k tištěnému písmu tvoří úžeji časově nebo teritoriálně zaměřené studie a články, stejně jako desítky prací, věnující se písmové výbavě jednotlivých tiskařů a písmolijců.

Rozsáhlou publikační činnost v této oblasti má na svém kontě sám lektor lyonských přednášek James Mosley, jenž se ve svých studiích zaměřil na národní písma, jejich vzorníky i techniku písmolijectví. Řadu studií k dějinám písma publikovali též angličtí typografové Harry Carter (†1982) a Stanley Morison (†1967). Třetí skupinu typografické literatury tvoří faksimile a edice dobových příruček pro kaligrafy, učebnic psaní a vzorníků písma. Německý kaligraf a typograf Albert Kapr (†1995), jehož díla jsou běžně dostupná i v českých knihovnách, například vydal faksimile písařských příruček norimberského kaligrafa v 16. století Johanna Neudörffera st. pod názvem *Johann Neudörffer der Ä., der grosse Schreibmeister der deutschen Renaissance: 48 Faksimilietafeln aus verschiedenen Werken, mit einer Einleitung von Albert Kapr* (Leipzig 1966). Cenné jsou též faksimile příruček slavných italských kaligrafů z téhož

období, mezi nimi Giovanni Francesca Crescizio vzorník písem původně vytištěný v Benátkách v roce 1560 *Esemplare di più sorti lettere* (London 1968) nebo Giovanni Antonia Taglienteho *Opera di Giovannantonio Tagliente: the 1525 edition reproduced in facsimile, with an introduction by James M. Wells* (Chicago 1952). Výše zmíněný Harry Carter se zaměřil na období mladší, když vydal a poznámkami opatřil vzorník významného pařížského písmolijce Pierra Simona Fourniera ml. v díle *Fournier on typefounding: the text of the Manuel typographique 1764–1766* (London 1930, podruhé New York 1973).³

Cíle a náplň kurzu

Hlavním účelem kurzu bylo provést posluchače vývojem písma od jeho počátků až do dnešních časů a přitom upozornit na drobné detaily, kterých by si ani při pečlivějším pozorování liter nemuseli všimnout. K tomu dobře posloužila projekce s názornými ukázkami různých typů a vývojových fází písma. Začali jsme logicky ukázkami antických epigrafických textů, na nichž byl dobře vidět kupříkladu vývoj moderního majuskulního písmene „G“ z římské kapitály „C“, postupný vznik serifového písma ve 4. stol. př. Kr. na ukázkách z napsíků na archeologických nálezech v Řecku, počátek do té doby nevidaného stínovaného písma v 1. stol. a v záznamu o prodeji otroka, napsaného starší římskou kurzívou, jsme mohli poznat morfologického předchůdce dlouhého „s“, které potom převzala psaná i tištěná písma novogotická. Nechyběly ani ukázky pozdně starověké unciály, která se pro literární účely používala až do 8. století, kdy ji začala vytlačovat karolinská minuskula. Větší pozornost jsme však věnovali písmu gotickému a humanistickému, neboť právě ta byla předlohou pro písma tisková. Na známých i méně známých ukázkách ze středověkých rukopisů evropské provenience jsme si prohlédli různé typy textury, rotundy a bastardy a potom období těchto písem v prvotiscích, nevynechali jsme pochopitelně ani modernější švabach a frakturu.

ODKAZY:

2 Dostupné on-line na <http://www.archive.org/search.php?query=Updike%20Printing%20types>.

3 Kompletní seznam na kurzu prezentované bibliografie viz <http://ihl.enssib.fr/siteihl.php?page=45&aflng=en>.

Podstatně více pozornosti než písmu gotickému a novogotickému jsme však věnovali písmu humanistickému, a to jak jeho psané, tak i pozdější tiskové formě. Všimnout si při studiu dějin tištěného písma též písma rukopisného je nesmírně důležité, neboť se navzájem ovlivňovaly, tiskové písmo mělo své vzory v písmu psaném, jemuž zase pomáhalo k unifikaci.

Na příkladech prvotisků z různých, především však slavných italských tiskařských dílen jsme viděli různé podoby humanistického písma, které vycházely z návrhů předních kaligrafů. Při exkurzi do Městské knihovny v Lyonu jsme si následně mohli některé z těchto písem prohlédnout přímo v rukopisech, inkunábulích a starých tiscích. Viděli jsme tak například antikvu navrženou Francescem Griffem pro Alda Manuzia v díle *Hypnerotomachia Poliphili* od Francesca Colonna (Benátky 1499), jíž se říká „Bembo“, neboť ji Manuzio předtím použil v díle *De Aetna* od Pietra Bemba (Benátky 1496). Prohlédli jsme si též práci jiných věhlasných evropských tiskařů, například tisky Christopha Plantina (Antverpy 1555–1589), jenž převzal část Garamondovy písmové výbavy a s oblibou spolupracoval s francouzskými tiskaři a písmaři, což mělo na jeho práci patrný vliv. Nechyběly samozřejmě ani tisky původem z Lyonu, kde byla tiskařská dílna založena už v roce 1473. Humanistické písmo zůstalo předmětem našeho kurzu i nadále, detailně jsme zkoumali litery zakladatelů moderního tiskového písma Garamonda, Didota, Baskerville či Bodoniho a sledovali podobnosti a rozdíly mezi jednotlivými literami, které se postupem času zformovaly až do dnešní podoby tištěného písma.

Podstatná část kurzu byla věnována technice písmoryectví a písmolijectví. I v tomto dnes již velmi tradičním a vlivem rozvoje moderních technologií bohužel zřejmě skomírajícím oboru existuje mnoho kvalitních publikací. Dlouhodobě se tomuto tématu věnuje kromě Jamese Mosleyho například princetonský knihovník Paul Needham, jenž překvapivě zpochybnul fakt, že lící strojek používal už Gutenberg, nebo dlouholetý pracovník National Museum

of American History ve Washingtonu Stanley Nelson, jehož jsme při tradiční výrobě písma viděli na videu z roku 1985. Ke studiu této oblasti knižní kultury zůstávají nadále nepostradatelné i edice stovky let starých děl písmolijců Josepha Moxona nebo již zmíněného Pierra Simona Fourniera. Složitý proces výroby písma, který se bez podstatnějších změn uplatňoval v tiskařských i písmolijeckých dílnách od počátků knihtisku až do 19. století, jsme potom měli možnost vidět v lyonském Muzeu knihtisku, kde nám techniku písmoryectví předvedla zaměstnankyně L'imprimerie nationale Nelly Gable. Z měděné matrice, kterou získala za pomoci vlastnoručně vyřezané ocelové patrice, odlil potom náš lektor James Mosley v ručním lícím strojku humanistickou kapitálku R, přičemž nám vyložil fungování strojku i vývoj, složení a vlastnosti liteřiny. Právě tato praktická část kurzu, díky níž si posluchači odnesli nevšední zážitek, přispěla dle mého názoru k jedinečnosti lyonského workshopu na poli podobných mezinárodních knihovnědných setkání.

Ephemera pod lupou

Velmi užitečné a zajímavé však byly pro všechny, kteří se profesně zaměřili na dějiny knižní kultury v nejširším slova smyslu, i semináře o grafických technikách používaných při tisku ephemer. Ephemera vulgata čili jepice obecná je hmyz známý svým velice krátkým, jen několikahodinovým životem. Toto latinské slovo se přeneseně používá pro pojmenování tiskovin neknižní povahy s aktuálním významem, vytvořených pro zvláštní účel či událost a jednorázovou potřebu⁴. Mezi tyto tiskoviny můžeme zahrnout různé letáky a oznámení, plakáty, programy, pozvánky, nakladatelské a knihkupecké nabídky, výroční zprávy, obchodní či osobní vizitky, vyhlášky, etikety, reklamní letáky, obálky, balící papíry atd. Tato ephemera či akcidenční nebo též příležitostné tisky tvoří dnes často součást nejednoho knihovního fondu a zvláště reprezentativní a ucelené sbírky získávají na značné kulturněhistorické hodnotě.

Michael Twyman, profesor na univerzitě v Readingu a vedoucí semináře *Ephemera pod*

lupou, nazíral akcidence jako celek, zabýval se jejich typografickou úpravou, formou a užitím. Zásadní pozornost ale věnoval problematice grafických technik použitých při jejich tisku, jejichž určování je velkým oříškem pro všechny správce sbírek, antikváře či sběratele, a to především u exemplářů vytištěných od konce 18. století.

Pro zpřehlednění tématu a získání základních informací nás Michael Twyman v úvodu semináře seznámil se základní literaturou. Jednou z nejpřehlednějších knih pro ty, kdo se chtějí lépe orientovat v množství grafických technik a lépe pochopit jednotlivé grafické postupy, je *How to identify prints* od Bambara Gascoigne (London 1986, nově 1995) a *Techniques graphiques* od René Ponota (Paris 1975). Všeobecně grafickými technikami se zabývá např. E. Desormes v *Dictionnaire de l'imprimerie et des arts graphiques en général* (Paris 1912), reprodukcí ilustrací např. A. Griffiths v *Prints and printmaking: an introduction to the history and techniques* (London 1996). Základní informace k jednotlivým grafickým technikám najdeme v knize Nicole Lebourg *Cours de gravure* (Paris 1997) a C. W. Gamble *Modern illustration processes* (London 1938). Dřevorytu se věnuje kniha *La gravure sur bois au XIXe siècle: l'âge du bois debout* od Rémi Blachona (Paris 2001), litografii A. Broquelet, *Manuel complet de l'imprimeur lithographe à la presse à bras et à la machine* (Paris 1925) a Michael Twyman v knize *Breaking the mould: The first hundred years of lithography* (London 2001). Akcidenčním tiskům je v literatuře všeobecně věnována malá pozornost. Na jedné straně problematiku částečně přibližují knihy zabývající se historií publicistiky či knihtisku, na straně druhé práce zabývající se grafickými technikami či typografií. Z těch, které se výhradně věnují tomuto typu tiskovin, jmenujme např. John Lewis, *Printed ephemera: the changing uses of type and letterforms in English and American printing* (Ipswich 1962); Nicolas Petit, *L'éphémère, l'occasionnel et le non-livre (XV-XVIII siècle)* (Paris 1997); Maurice Richards, *The encyclopedia of ephemera: a guide to the fragmentary documents of everyday life for the collector, curator and historian* (London 2000). Svým způsobem je užitečná i celkem

Účastníci kurzu s Michaelem Twymanem

Foto archiv autorky

početná skupina publikací určená především sběratelům, mapující jednotlivé druhy akcidenčních tiskovin. Bohužel většina z nich více než kulturní, sociální či grafický rozbor těchto tiskovin zahrnuje spíše jen jejich seznamy či soupisy a ceny. Sem můžeme zařadit například *The history of the Christmas card* (London 1954; rep. 1964, 1992) od Georgie Budaye, *La folie des étiquettes de vins* (Paris 2001) od Frédérique Crestin-Billetta či *Arte e storia a tavola: due secoli di menu* (Milano 2003) Mauritia Campiverdihho.

Metody tisku a grafické techniky

Jak již bylo řečeno výše, hlavním účelem semináře bylo podat jeho účastníkům přehled o typech akcidenčních tisků a naučit je, alespoň částečně, grafické techniky používané při tisku akcidenčních tisků, vytištěných do poloviny 18. století, je určování grafických technik výrazně jednodušší, jelikož šlo jen o čtyři základní, celkem dobře rozeznatelné techniky: knihtisk, dřevorez, mědiryt a lept. Větší problémy nastávají až koncem 18. století s vynálezem litografie a dřevorytu.

V úvodu nám M. Twyman, kromě již zmiňované bibliografie k tématu, představil akcidenční tisky jako celek, terminologicky a významově. Na fotografiích nám ukázal i různé způsoby vyvěšování letáků či reklamních plakátů. Jedním z nejzajímavějších byl jakýsi „reklamní pojízdný vozík“, využívající sloup s hvězdicově rozloženými otočnými deskami, připevněný na voze a tlačенý člověkem či tažený koňmi. Tento způsob reklamy umožňoval bravurně se vyhnout všem nařízením a zákazům postihujícím vylepování plakátů a reklam.

Ve výkladu se M. Twyman zaměřil na čtyři základní metody tisku – tisk z výšky, hloubky, plochy a skrze síto. Zmínil také vliv kvality papíru a zvláště jeho absorpčních vlastností na kvalitu tisku.

ODKAZY:

⁴ http://vydavatelstvi.vscht.cz/knihy/uid_es-005/hesla/akcidence.html

S grafickými technikami jsme se začali seznamovat chronologicky. Tou vůbec nejstarší grafickou technikou je dřevorez. Dřevěné štočky byly k tisku poprvé použity v Koreji v 8. století našeho letopočtu a předběhly tak svůj výskyt v Evropě o celých sedm století. Pro tisk se používá dřevěná deska získaná podélným rozříznutím hruškového či lipového kmene. Deska se pak zpracovává ostrými noži.

V 70. letech 18. století zpracoval mědirytci rydly zimostrázovou destičku uříznutou napříč kmene Angličan Thomas Bewick. Objevil tak techniku dřevorytu, která se mohla rovnat svou jemností a bohatostí tónů mědirytu. Dřevorytový štoček navíc snesl větší množství obtisků, což se samozřejmě projevilo na ceně knih či publikací. Dřevoryt se posléze při tvorbě xylografických štoček velice často kombinoval s technikou dřevorezu, což je pro samotnou katalogizaci tiskovin fatální. Z otisku, aniž by mohl být porovnán s dochovaným špalíčkem, je totiž téměř nemožné určit, která ze dvou technik byla při zpracovávání štočku použita.

Techniky tisku z hloubky, mědiryt a lept, jsou pro výrobu akcidenčních tisků více či méně nevhodné a tudíž nebyly příliš často užívané. Kovová deska používaná v obou těchto technikách není tak odolná jako např. litografický kámen a nesnese toliknásobnou reprodukci.

Vynálezem litografie neboli kamenotisku, což je grafická technika tisku z plochy, došlo k dalšímu zjednodušení a zrychlení výroby tiskovin. Kamenotisk je velmi vhodný pro tisk různých tabulek, divadelních programů, vzorníků, map, plánů, reklam, katalogů produktů, různých úředních dokumentů, partitur atd. Ke značnému rozšíření litografie přispěly nesporně její přednosti. Jedny z nejpodstatnějších jsou rychlost a mnohonásobná reprodukovatelnost, s nimiž jde ruku v ruce i ekonomické hledisko. Úspěchu napomohla i výrazně jednodušší možnost kombinace textu s ilustrací a tisk i složitých textů, jako jsou např. diagramy. Ovšem nejužívanější technikou při tisku akcidenčí byla chromolitografie čili barevná litografie. Technika, která se zasloužila o rozšíření barevného tisku, či jí příbuzné techniky

opanovaly výrobu akcidenčních tiskovin od poloviny 19. století až přibližně do období druhé světové války. Závěrem semináře jsme se jen zběžně seznámili s existencí nových technik využívajících fotografie jako základu k tisku ilustrací či obrázků.

Návštěva Muzea knihtisku v Lyonu

Nedílnou a velice podstatnou součástí semináře bylo i ohromné množství konzultovaných originálních tiskovin, různých plakátů, jednoduše řečeno všech možných akcidenčí, s jejichž „pomocí“ jsme měli možnost jednotlivé techniky porovnávat a učili jsme se je rozeznávat. Vývrcholením pak byla návštěva Muzea knihtisku,⁵ které ve svých depozitářích opatruje jednu z nejrozsáhlejších sbírek akcidenčí vůbec. Měli jsme tak možnost zhlédnout sbírku velkých chromolitografických plakátů z přelomu 19. a 20. století *Album chromolithographique* Godefroye Engelmanna, jednoho z prvních chromolitografů, který kamenotisk zaváděl ve Francii a své první chromolitografie zhotovil roku 1837. Dále jsme zhlédli různé akcidence z let 1880–1890 od lyonského tiskaře P. Perreona, chromolitografické tisky firmy Watson či sbírku z let 1920–1930, jejímž tvůrcem byl významný francouzský tiskař, bibliograf a historik lyonského tiskařství Marius Audin (1872 až 1951). Nezapomenutelná byla i sbírka vinných etiket vytištěných lyonskou společností Gougenheim, z nichž nejstarší pocházejí z roku 1870.

Kromě výborného technického zázemí, kterým pořádající instituce disponují, je nezanedbatelnou předností lyonského kurzu jeho mezinárodní ráz, neboť si posluchači mohou vyměnit nejen bohaté zkušenosti ze svých domovských knihoven, ale i navázat kontakty, což může mnohdy znamenat počátek zajímavé mezinárodní spolupráce. Loňských kurzů se kromě nás zúčastnili zaměstnanci národních a univerzitních knihoven, antikváři a nakladatelé z Belgie, Dánska, Francie, Velké Británie, Itálie, Polska, Švýcarska, Španělska, Venezuely, USA a Kanady.

LENKA BÁRTOVÁ > bartova@knav.cz
ANNA VORLÍČKOVÁ > vorlickova@lib.cas.cz

ODKAZY:

5 Musée de l'imprimerie <http://www.imprimerie.lyon.fr/imprimerie/>

DNES SE PŘEDSTAVUJE PARDUBICKÝ KRAJ

Pardubický kraj se nachází převážně na východě Čech, ale zasahuje i na historické území Moravy. Na východě sousedí s Olomouckým krajem, na jihovýchodě s Jihomoravským, na jihozápadě s krajem Vysočina, na západě se Středočeským, na severozápadě s Královéhradeckým krajem a na severu s polským Dolnoslezským vojvodstvím. Kraj se rozkládá na ploše 4519 km², žije v něm přes půl milionu obyvatel a průměrná hustota osídlení je 112 obyvatel na 1 km². V kraji je 451 obcí, z toho 15 obcí s rozšířenou působností a 26 obcí s pověřeným obecním úřadem. Z celkového počtu obcí je 34 měst. Sidelním městem kraje je statutární město Pardubice, v němž žije přes 90 000 obyvatel. V Pardubickém kraji je množství přírodních zajímavostí, památek a pamětihodností. Mezi ně patří Chráněná krajinná oblast Železné hory, Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy, Chráněná krajinná oblast Orlické hory, oblast Polabí či masiv Králického Sněžníku – třetího nejvyššího pohoří České republiky (1423 m n. m.).

Oddělení regionálních a kulturních služeb Krajské knihovny v Pardubicích

Krajská knihovna v Pardubicích, příspěvková organizace Pardubického kraje, poskytuje své služby uživatelům v řadě oddělení a studoven v bloku tří starobylých domů na Pernštýnském náměstí. Ty jsou díky dvěma nedávným rekonstrukcím a vnitřní přístavbě konečně po letech stísněného provozu a nedostatku skladových prostor důstojným a odpovídajícím centrem veřejných knihovnických služeb Pardubického kraje. Příští rok knihovna oslaví nejen 10. výročí svého vzniku jako centrální knihovny kraje, ale také 115. výročí vzniku veřejné knihovny v Pardubicích. V prostorách, které jsou přístupné čtenářům, poskytuje řadu moderních služeb a díky zprovoznění nového knihovního programu ALEPH neustále rozšiřuje uživatelský komfort i elektronickou cestou.

Ale ne o všech odděleních krajské knihovny má běžná veřejnost povědomí. Kromě obvyklého zázemí, které musí mít každá knihovna, jako jsou oddělení nákupu a zpracování fondu a ekonomicko-provozní, se skrývá v posledním patře nejnověji

rekonstruovaného objektu domu U Zlatého beřánka oddělení regionálních a kulturních služeb. Za tímto dlouhým názvem se skrývá poradenské a konzultační centrum pro veřejné knihovny Pardubického kraje. Mimo tyto služby však také koordinuje některé programy pro veřejnost a zájmové aktivity dětí, mládeže i dospělých, které krajská knihovna organizuje již od počátku 90. let minulého století, kdy do své organizační struktury zahrнула kdysi samostatné kulturní středisko. Dnes se však budeme věnovat pouze jedné z činností tohoto útvaru – výkonu regionálních funkcí (RF) v našem kraji.

OTEVŘENO VŠEM KNIHOVNÍKŮM

Přestože do výše zmíněného posledního patra již veřejnost nemá přístup, mají zde naopak otevřené dveře všichni knihovníci z knihoven městských a obecních, školních, muzejních a z knihoven dalších specializovaných institucí. Nejen regionu, ale

celého kraje. Pracovnice oddělení pomáhají řešit problémy odborné, provozní, právní, administrativní a poskytují své služby také v oblasti celoživotního vzdělávání knihovníků.

Že knihovny nemohou fungovat izolovaně, ale musí se stát vzájemně provázaným systémem, na to přišli knihovníci brzy a začali podnikat konkrétní kroky již v minulém století. Tak vznikl systém poradenské a metodické pomoci, který usnadňoval knihovnám v menších městech a obcích práci a řešil provozní i odborné problémy.

Po roce 1989 se tento systém v řadě regionů republiky rozpadl a na čas nastalo vakuum, na které doplatily některé obce i rušením knihoven. Ne tak na Pardubicku, Ústeckoorlicku nebo Svitavsku. Ovšem nedostatek prostředků na nákup knih do knihoven, které teď měly v celém rozsahu financovat malé obce, zapříčinil i odliv čtenářů a zastarávání fondů. Kdo by si půjčoval donekonečna stále stejné knihy, navíc takové, které byly nakoupeny v sedmdesátých a osmdesátých letech, kdy až na výjimky nebyla knižní produkce zvláště ptažlivá? A tak knihovníci přivítali s porozuměním nový program na podporu zachování knihovnických a informačních služeb menších knihoven na venkově a v malých městech. Po přijetí nového knihovního zákona v roce 2001 měl tento program za úkol podpořit finančně, organizačně a odborně fungování veřejných knihoven na venkově právě prostřednictvím velkých, v té době většinou okresních a krajských knihoven. Prostředky, které stát na tuto pomoc vyčlenil, nebyly malé, a tak se mohl v krátké době utvořit systém krajských a pověřených knihoven. V Pardubickém kraji se konstituoval na úrovni bývalých okresních knihoven v Pardubicích, Chrudimi, Ústí nad Orlicí a Svitavách.

V Pardubicích vznikla krajská knihovna, která smluvně pověřila další tři okresní, nyní již městské knihovny výkonem regionálních funkcí. Kromě chrudimského regionu, kde se bývalý střediskový systém metodické péče v 90. letech opravdu zcela rozpadl, v ostatních pověřených knihovnách i v knihovně krajské se metodici rozhodli využít zbytků střediskových systémů a na základě každoročních objednávek zasílaných jejich provozovatelům koordinovat a řídit poskytování metodických a konzultačních služeb malým knihovnám. V chrudimském regionu v 90. letech zanikla dobrá polovina nejmenších knihoven, ale na obnovu střediskového systému se již v roce 2002 necítila žádná z měst-

ských nebo větších obecních knihoven. Proto výkon RF zůstal na pověřené knihovně v Chrudimi.

Od počátku výkonu RF se počet obsluhovaných knihoven v Pardubickém kraji pohybuje mezi 415 až 423 knihovnamí. Největší úkol, který bylo třeba na počátku zvládnout, byla evidence všech knihoven, které v kraji v té době pracovaly. Ne všem zřizovatelům bylo po chuti splnit tuto povinnost, ale nakonec se podařilo zaevidovat téměř všechny, snad až na pár takových, které jsou již 20 až 25 let mimo provoz a rozhodně se v dohledné době nechystají otevřít. Díky vysokým finančním částkám, které náš kraj od prvních let směřoval do nákupu výměnných fondů, a také častým rozvozům se podařilo oživit provoz skomírajících malých knihoven a dokonce stimulovat některé další zřizovatele, aby své třeba již dlouho uzavřené knihovny obnovili.

Dalším velkým úkolem byla internetizace. Ani tady se některé obce nedaly hned přesvědčit a k prosazení tohoto úkolu musel dokonce kraj zřídit po tři roky fungující grantový program, v němž knihovny mohly získat až 25 000 Kč na počítačovou techniku. Kraj tak pro tyto účely mezi lety 2005–2007 uvolnil více než tři miliony Kč. S pomocí těchto dotací a celostátního Projektu internetizace knihoven (PIK) se nakonec podařilo do většiny knihoven zavést internet. Těch několik, které uvedených možností nevyužilo z různých důvodů, nakonec zřídilo tzv. detašovaná pracoviště internetu. Prostřednictvím komunikačních technologií se tedy knihovny v regionech stávají součástí knihovnického systému, a díky tomu má uživatel možnost získat informace z různých oborů i veřejného života v místě svého bydliště.

K dalším povinnostem pověřených i obsluhujících knihoven patří také dohled nad správným fungováním knihoven po stránce právní a organizační, na hospodaření s vlastním fondem, který je sice majetkem obce, ale ne vždy má obec čas a možnost neustále sledovat měnicí se legislativní předpisy a vyhlášky. Revize v prvních letech fungování systému čistily fondy těchto knihoven a dávaly do pořádku všechno, co dlouhá léta bylo bez dozoru. Mnohde se fondy třeba díky bednám darů rozšiřovaly bez řádného zapsání do přírůstkových seznamů, někde došlo za léta nefungování k naprostému znehodnocení knihovnických dokumentů a co se týče obsahu, tak o tom si jistě všichni čtenáři tohoto příspěvku udělají obrázek sami...

Metodik nebo knihovník obsluhující knihovny je tedy malým knihovněm či jejich zřizovatelům pomocníkem, který nejen včas připomene, co udělat zrovna tehdy, kdy dochází pětiletá lhůta k revizi, ale také poradí, nabídne a pomůže všechny další nové přicházející podněty a možnosti využít. Pomůže se zpracováním projektu do grantového řízení, poradí s výběrem automatizovaného knihovnického programu, předá pozvánky na vzdělávací semináře a rady, zaškolí v používání nových programů a technik.

FINANCOVÁNÍ REGIONÁLNÍCH FUNKCÍ

V roce 2005 přešlo financování tohoto programu zákonem č. 1/2005 Sb., pod kraje. Náš Pardubický kraj si v roce 2007 stanovil vlastní Pravidla zajištění regionálních funkcí. Standardy obsažené v celostátním Metodickém pokynu utřídil do sazeb, kterými je hodnocena práce obsluhujících i pověřených knihoven a ve vyúčtování dvakrát ročně sledováno čerpání krajské dotace.

Kromě mzdových prostředků v regionech (na 80 knihoven regionu je počítán jeden úvazek metodika a 0,2 úvazku ekonomy) tvoří další mzdové prostředky v pověřených knihovnách (a prostředky na služby v obsluhujících profesionálních knihovnách) právě sazby za nákup a zpracování knih do výměnných fondů, distribuci výměnných souborů, revize, statistiku a metodické návštěvy. Knihovníci si mohou účtovat pouze přesně splněný objem práce a nadlimitní výkony si vyúčtují pouze za předpokladu, že jinde ušetří (např. na režijních nákladech) a povolí to pověřená knihovna. Ovšem obecně stále platí, že všechny ušetřené prostředky by měly být vkládány do nákupu výměnného fondu.

Na výkon RF bylo v roce 2007 přiděleno všem regionům dohromady 7,2 mil. Kč (ty jsou sledovány v účetnictví s účelovým znakem) a krajská knihovna přímo do kmenového rozpočtu dostala 1 mil. Kč na výkon RF v krajském měřítku. Rozdělení financí na nákup fondu probíhá podle celostátní metodiky (tj. 45 % na knihovnu a 55 % na obyvatele). Pardubický kraj stanovil na nákup 50 % z krajské dotace. Zbylých 50 % bylo určeno na nákup knihovnických služeb – materiál, mzdy, cestovné, servis výpočetní techniky atd. V dalších letech bylo procento nákupu sníženo o dva pro-

centní body vzhledem k nízkým úhradám za služby. Od roku 2010 však muselo být procento nákupu znovu sníženo a tentokrát na 41 %. V polovině roku 2009 totiž kraj celému knihovnickému systému avizoval velké snížení částky na rok 2010, a tak v průběhu léta byly zpracovávány různé varianty rozpočtu. Skutečná částka na RF v roce 2010 pak byla ještě nižší, než hovořily prognózy. Od tohoto roku dostává systém výkonu regionálních funkcí 5,85 mil. Kč s tím, že krajská knihovna má v rozpočtu stále 1 mil. Kč na krajskou funkci. Jak již bylo řečeno, snížení částky se promítlo do nákupu výměnného fondu, ale také do snížení prostředků na režijní náklady knihoven, které byly zpočátku 1000 Kč na obsluhovanou knihovnu, po snížení 800 Kč na knihovnu.

Dovolím si zastavit se ještě u důležité oblasti, kterou je poradenství a konzultační činnost. Knihovníci i metodici se totiž moc rádi zúčastňují konzultací, ve kterých jde o zařizování rekonstruovaných knihoven. Je to jedna z nejradošnějších prací. Na novou knihovnu se všichni těšíme a oceňujeme snahu každého takového zřizovatele, který chce něco zlepšit. V posledních letech se podařilo zlepšit interiér např. v knihovnách Jaroměřice, Luže, Heřmanův Městec, Opatovice nad Labem, Bystré, Dříteč, Žamberk, Vysoké Mýto, Choceň. Vždyť to, jak knihovna vypadá, první dojem, který si uživatel vytváří po vstupu, cítí-li se v ní příjemně a pohodlně, je jistě stejně důležité jako vstřícný a usměvavý knihovník u výpůjčního pultu.

CO MUSÍ KNIHOVNÍK ZNÁT?

O skutečné práci knihovníka v dnešní knihovně však nepochybně jen půjčování knih a péče o fond, ale také „to ostatní“. V oblasti rozvoje lidských zdrojů je vzdělávání jedinou možnou cestou k udržení standardu služeb už vzhledem k neustále rostoucímu tlaku na užití moderních technologií i rozvíjející se oblast samotného knihovnictví jako vědního oboru. Naivní představa běžného občana (a někdy bohužel i zastupitelů nebo úředníků obcí), že knihovník přece nic vědět nepotřebuje, stačí, když seřadí knihy na regále, podá je čtenáři a v zaměstnání si přece může pořádek čist, je hodně vzdálená skutečnosti. Knihovník totiž musí být schopný zodpovědět čtenáři (a teď trochu rýmu) s trochou nadsázky skoro všechny otázky. Když sám neví, musí vědět, kde informaci najde a zda pra-

meny, z nichž čerpá, jsou důvěryhodné. Ostatně podle posledních výzkumů vnímají naši uživatelé knihovny jako jedny z nejdůvěryhodnějších institucí a zdrojů poznání. Proto byl tak důležitý proces internetizace knihoven, který umožnil vznik propojeného systému, využití elektronických databází a přístupu k dalším elektronickým zdrojům. Je toho hodně, co musí knihovník znát. Nejen dostupné prameny, databáze a encyklopedie, ale i regionální historii, přírodní bohatství regionu, zajímavá či památná místa a významné regionální osobnosti. Mimoto musí ještě zvládat spoustu dalších aktuálních oborů a technik, bez kterých se moderní instituce v oblasti kultury a vzdělávání neobejde (např. fundraising, marketing, tvorbu www stránek atd.). Měl by být alespoň minimálně jazykově vybaven. Zkrátka jsou na něj dnes kladeny vysoké nároky, takže představa poklidného „zahnívání“ na teplém knihovnickém místečku dostává ve světle těchto požadavků rádně na frak.

V posledních deseti letech využívala krajská knihovna svou počítačovou učebnu pro vzdělávací akce financované z grantového programu VISK 2 a jejími kurzy základní počítačové gramotnosti, ale i kurzy nadstavbovými, prošla značná část knihovnické veřejnosti kraje. K tomu se připojily i pověřené knihovny, které ve svých regionech pomáhaly a stále pomáhají školit dobrovolné knihovníky, kteří nově nastupují a neprošli odbornou přípravou ve školách. Stále se ještě takoví najdou, ale vzhledem ke generační obměně v malých knihovnách to již není tak masová záležitost jako těsně po roce 2002. Ovšem o nadstavbové kurzy je zejména v profesionálních knihovnách stále ještě zájem. Alespoň to potvrzují prováděné průzkumy vzdělanostních preferencí. Kromě toho všeho je ale knihovnickova práce korunována tím nejlepším, co tvoří renomé knihovny, a to jsou kulturní a vzdělávací akce pro čtenáře nebo také nejširší uživatelskou veřejnost. Tam je totiž schovaný klíč k opravdovému zájmu občanů o knihovnu a její další služby. Ta knihovna, která si vybuduje dobrou pověst organizováním zajímavých a přitažlivých akcí, má vyhráno. O její existenci se dozvědí i lidé, kteří by jinak nikdy nic v knihovně nehledali, protože mají doma internet a číst si v knížkách považují za ztrátu času. Některé malé knihovny mnohde fungují jako skutečné paměťové instituce a podílejí se významně na kulturním životě svých městeček a obcí. V našem kraji třeba knihovny v Býšti, Hor-

ních Ředvicích, Cholticích, Horním Jelení, Třemošnici nebo Jevíčku. Pro inspiraci je možno využívat některé vzdělávací akce krajské i pověřených knihoven, vzájemné návštěvy knihovníků v regionech a workshopy s tématem lidových tradic, práce s dětmi, přednášky o současné literatuře pro děti či dospělě, trénování paměti a další.

AUTOMATIZACE MALÝCH KNIHOVEN

Nové úkoly v oblasti péče o malé knihovny v regionech přinesla snaha krajské knihovny pomoci zcela prakticky automatizaci neprofesionálních knihoven. Některé menší knihovny sice v minulých letech využily dotačních programů VISK 3 k nákupu počítačové techniky a automatizovaného knihovnického programu, ale nebylo jich mnoho. Zaostávání v této oblasti nás velmi trápilo, a tak se jedinou schůdnou cestou ukázal projekt tvorby regionálních souborných katalogů a automatizace malých knihoven pomocí systému Clavius REKS, na jehož pořízení krajská knihovna čerpala v minulých dvou letech prostředky ze státního rozpočtu ve výši více než 1 mil. Kč. Mimo to se k této snaze připojily i pověřené knihovny v Ústí nad Orlicí a Svitavách a také MěK v České Třebové, a díky tomuto dotačnímu titulu začaly pracovat na automatizaci svých obsluhovaných obvodů. Bereme tento úkol jako další zhodnocení prostředků vložených do internetizace knihoven v uplynulých letech nejen státem, ale také Pardubickým krajem. Pardubický region do tohoto systému připojil nejen neprofesionální, ale také profesionální obsluhující knihovny, které díky tomuto systému provádějí distribuci výměnných souborů automatizovaně, některé malé knihovny již využívají výpůjční modul a začíná se tvořit Souborný regionální katalog. Vkládání záznamů v našem kraji provádějí pouze metodici a knihovníci profesionálních knihoven, aby se tak předešlo „zaplevelení“ katalogu nekvalitními záznamy. I tak je to práce velmi náročná, protože už jen „přesypáním“ záznamů již automatizovaných knihoven se ukazují některé chybné nebo špatně opravované záznamy, které je třeba opravit, vyčistit, popř. spojit. Ale to jistě zná každá knihovna, která se takříkajíc „dala na vojnu“. Chápeme tu práci jako mnohaletou a vlastně nekončící, ale těší nás, když např. v některých fondech narazíme na pozoruhodné regionální výtisky či unikáty, které třeba nemáme ani v krajské knihovně

nebo dalších velkých knihovnách. Díky tomuto soubornému katalogu jsou takové dokumenty vidět a regionální badatelé se o nich mohou dozvědět. Firma LANius, jejíž program využíváme, musela díky našemu dvoustupňovému způsobu obsluhy obvodů systém přizpůsobit a přidat některé další funkce, aby i profesionální obsluhující knihovny v něm mohly pracovat.

SYSTÉM VÝKONU REGIONÁLNÍCH FUNKCÍ V JEDNOTLIVÝCH REGIONECH KRAJE

Podívejme se teď na regionální funkce v našem kraji poněkud konkrétněji a řeči čísel. Jak bylo uvedeno, kraj si rozdělily čtyři velké knihovny a regiony obsluhují také pomocí sítě profesionálních knihoven.

- **Krajská knihovna v Pardubicích** obsluhuje ve svém regionu **11** profesionálních knihoven, z nichž ještě **7** obsluhuje vlastní obvody. Krajská knihovna sama je pak centrem pro **38** neprofesionálních knihoven svého regionu, kde vykonává základní funkce a služby, jako jsou nákup výměnného fondu, metodické návštěvy, revize, distribuce, konzultace apod. V obsluze dalších knihoven jí pomáhají knihovny v **Býšti, Holicích, Horním Jelení, Dašicích, Cholticích, Lázních Bohdaneč a Přelouči**. Celý region má **97** knihoven obsluhovaných z výkonu RF a další tři velké profesionální knihovny na území města Pardubice, které vznikly z bývalých poboček Okresní knihovny v roce 2002 a přešly rozhodnutím kraje pod město. Ty sice podle zákona nespádají pod RF, ale krajská knihovna s nimi pochopitelně komunikuje mimo tento systém.
- **Městská knihovna v Chrudimi** sama obsluhuje celkem **11** profesionálních, **68** neprofesionálních knihoven a své **4** pobočky v okrajových částech města a připojených obcích.
- **Městská knihovna Svitavy** obsluhuje **8** velkých profesionálních knihoven s **8** pobočkami a **97** neprofesionálních. Regionální funkce však nevykonávají všechny profesionální knihovny, ale pouze **Litomyšl, Moravská Třebová, Bystré, Polička, Jevíčko, Dolní Újezd**.
- V regionu Ústí nad Orlicí je pověřenou knihovnou samozřejmě **MěK Ústí nad Orlicí** a v práci jí pomáhají všechny velké profesionální knihovny regionu. Je jich **9** se **4** pobočkami a dělí si mezi

sebe dalších **105** neprofesionálních knihoven. Na objednávku pověřené knihovny tedy pracují v systému městské knihovny v **Brandýse nad Orlicí, Lanškrouně, Letohradu, Chocni, Jablonném nad Orlicí, České Třebové, Králíkách, Vysokém Mýtě** a **Žamberku**.

NĚKOLIK ÚDAJŮ ZE STATISTIKY REGIONÁLNÍCH FUNKCÍ

Pokud jde o pracovní úvazky metodiků, je náš kraj jedním z nejméně obsazených. V pověřených knihovnách a krajské knihovně je celkem **5,9** úvazku regionálního metodika a **1** úvazek pro metodika krajského. V celostátních srovnáních tak připadá v našem kraji na tyto pracovní úvazky nejvíce obsluhovaných knihoven. Nízký počet pracovních úvazků je vyváženo nákupem knihovních služeb v obsluhujících knihovnách.

Za rok **2009** bylo nakoupeno do výměnných fondů kraje **23 607** svazků, provedeno **65** revizí a zrevidováno **182 007** svazků. V distribuci bylo vyexpedováno **1090** souborů o **76 809** svazcích. Vykonáno bylo **438** metodických návštěv a poskytnuto více než **1900** konzultací.

Rok **2010** přinesl díky menším částkám na nákup výměnného fondu jen **17 560** zakoupených svazků, **1072** souborů o **72 926** svazcích v rozvozech, ale naopak **69** revizí a **197 860** zrevidovaných svazků, **471** metodických návštěv a **2169** konzultací.

Zkrátka knihovníci i přes menší objem prostředků pracovali stejně intenzivně jako v předchozích letech. K základním standardům je třeba přičíst také ostatní metodickou práci, která (jak bylo uvedeno výše) nyní směřuje k tvorbě souborných regionálních katalogů a zviditelňování malých knihoven na webu.

Je třeba také zmínit spolupráci některých obcí ústeckoorlického regionu na financování nákupu do výměnného fondu. V tomto regionu se v uplynulých letech stále udržela iniciativa několika málo profesionálních knihoven, které díky dobré spolupráci s okolními zřizovateli malých knihoven dokázaly celá léta sdružovat prostředky do společného fondu. Z toho pak nakupovaly výměnný fond v dobách, kdy opravdu chyběly finance na činnost knihoven a nákup knih do výměnných souborů se stal jen okrajovou záležitostí. Přestože po vzniku Programu podpory zajištění regionálních funkcí

v roce 2001 se nákup výměnného fondu zvedl na nebývalou úroveň, tyto obce dál pokračují ve sdružování prostředků. Nákup na Ústeckoorlicku je tak vždy vyšší než v dalších regionech.

JAKÉ JSOU NAŠE NADĚJE A OČEKÁVÁNÍ?

Neprofesionální knihovny si již zvykly na poskytovaný standard a nejméně oceňují přísun nových knih do svých knihoven. Z tohoto hlediska se jeví požadavek vysokého nákupu v uplynulých letech, kdy prostředků na výkon RF byl ještě relativně dostatek, jako prozíravý. Vysoké zásoby literatury nakoupené v posledních letech hravě zvládnou pokrýt poptávku obsluhovaných knihoven. Krajská knihovna klade důraz na různorodost nabídky a požaduje po obsluhujících knihovnách zajištění takové skladby nakoupených knihovních dokumentů, které uspokojí zájmy a požadavky čtenářů v celé šíři. Nemůžeme očekávat, že do knihoven začnou více chodit i muži (jedna z nejméně frekventovaných skupin čtenářské veřejnosti), když jim budeme nabízet romány pro ženy. Nezačnou chodit ve větší míře děti, když v regálech najdou pár výtisků čtyřicet let starého vydání několika knih, dříve povinné školní četby. Kontrola skladby nakoupeného fondu je tak vždy předmětem věcných kontrol prováděných jak regionálními metodikami, tak krajskou knihovnou.

Poslední roky byla v našem kraji (jako možná i jinde) zaznamenána tendence některých zřizovatelů výrazně krátit příspěvky svým profesionálním knihovnám a bohužel se dostalo i na úplný převod knihovny profesionální mezi knihovny s dobrovolným knihovníkem. Porady pověřených knihoven

tyto případy konzultovaly již před časem a na tyto tendence reagují snahou obsloužit v rámci RF i tyto malé ohrožené profesionální knihovny tak jako knihovny s dobrovolným knihovníkem, tedy výměnnými soubory. Nelehká jsou také jednání s takovými zřizovateli. Ale v našem kraji naštěstí existuje více těch ctižádostivých a odpovědných obcí, které naopak knihovny otevírají, obnovují a vstupují do spolupráce s obsluhujícími knihovnami.

Provádění revizí v našem kraji bylo v uplynulých letech náročnou a zdoluhavou prací. Metodici a ani obsluhující knihovny nechtěli tyto práce zcela svěřit dobrovolným knihovníkům a podíleli se na nich téměř vždy osobně, což je jistě běžné i v jiných krajích. Čas, který museli pracovníci obsluhujících knihoven trávit přímo v obcích, byl většinou velmi dlouhý a rovněž knihovny takto revidované musely být delší dobu mimo provoz. S postupující automatizací si však všichni slibují zkrácení revizní doby a úlevu nejen pro metodiky, ale také minimální zavírací dobu pro uživatele.

Dalším bonusem, který přináší zavádění automatizovaného regionálního systému do knihoven, je snadnější a rychlejší zpracování statistiky. Vždyť obsluhující knihovna může vše vytáhnout přímo ze systému. Odpadnou dohady a nekoliké návštěvy knihovníků v pověřené nebo obsluhující knihovně, kde se většinou musely statistické výkazy doladovat.

Víme, že je to práce na dlouhá léta dopředu, ale jsme přesvědčeni, že má smysl a je skutečným a doslovným završením cílů regionálních funkcí – vyrovnávat rozdíly v poskytování knihovnických a informačních služeb ve městech a na venkově.

BLANKA BASTLOVÁ

> b.bastlova@knihovna-pardubice.cz

REGIONÁLNÍ FUNKCE V PRAXI

Pozvání do Městské knihovny v Bystrém

Minulý rok koncem září na celostátním setkání malých venkovských knihoven v Pavlovicích u Přerova jsem představila sebe i knihovnu takto: „*Rok 2010 byl pro mě i knihovnu velice úspěšný, do rodiny nám přibyla dvě vnoučata a knihovnu se po dlouhém úsilí podařilo přestěhovat do nových prostor.*“

Jak k tomu došlo? Město Bystré získalo díky kvalitně připravenému grantu peníze z evropských fondů na rekonstrukci nevyužívaného domu na náměstí, ve kterém se po celkové opravě nachází nejen knihovna, ale i informační centrum, klubovna a velký multifunkční sál. Celé jedno patro pak zabírají učebny základní školy speciální.

Pohled do interiéru

Od poloviny září 2010 si mohou tedy čtenáři i ostatní návštěvníci knihovny vybírat z více než 11 000 svazků, 25 titulů časopisů, využívat online katalog a veřejný internet. Velkou novinkou je krásný prosvětlený dvůr se čtenářskou terasou, která navazuje na knihovnu. Tyto prostory se v letošním roce rozrostou o altán, hrací prvky pro menší děti a lavičky.

Za těch pár měsíců, co využíváme nové prostory, se podařilo uskutečnit několik velice dobře navštívených akcí pro veřejnost, např. cestopisné besedy o Japonsku a Novém Zélandu s Jiřím Márou a jeho rodinou, o národních parcích Afriky s manžely Špillarovými, o Venezuele s Davidem Švejnhou. Zajímavá byla přednáška o Moravském krasu s Antonínem Tůmou. Za velice vydařenou akci považují workshopy pro mladší školáky o dětské poezii s Petrem Šrámkem, editorem knihy *Nebe – peklo – ráj*. Také večerní přednáška pro dospělé byla vydařená. Nedávno nás navštívila Jitka Čechová, autorka knihy *Stačí být jedinou notou k oslavě Boží*, která nám vyprávěla o životě se zdravotně postiženou dcerkou. Největší pozornost věnuji dětem – budoucím čtenářům. Děti zaujala divadelní představení *Jak šel Honza do pohádky* a *Špalíček z národních písní Mikoláše Alše* i besedy s ilustrátorem Adolfem Dudkem.

Knihovna žije především svou vlastní aktivitou, chodí do ní na pravidelné návštěvy děti z mateřské školy, pro prvňáčky ze základní školy připravují ve spolupráci se školou pasování na čtenáře, zapojili jsme se do akce *Už jsem čtenář – knížka pro prvňáčka*. Práce s malými čtenáři pokračuje i celou druhou třídu, kdy si každý měsíc přijdou společně vypůjčit knihy. Na podzim minulého roku děti vystavovaly knihovně vysvědčení. Knihovnu jsem přihlásila do akce *Kamarádka knihovna*.

Už několik let pořádáme Noc s Andersenem, letos poprvé v nových prostorách, zabrali jsme celou budovu, měli jsme přepychovou ložnici a kuchyňku v multifunkčním sále... Však zde spalo 26 dětí. Rádost jsme měli i z návštěvy úspěšné české spisovatelky Petry Braunové.

Druhou neméně důležitou náplní mé práce je metodická pomoc knihovnám obvodu. V roce 1975, kdy jsem nastoupila do tehdy Střediskové knihovny v Bystrém hned po maturitě na knihovnické škole, jsem měla v obvodu deset knihoven. Za ta dlouhá léta došlo k různým změnám v těchto knihovnách. Setkala jsem se s vynikajícími knihovníky, i těmi, kteří brali funkci dobrovolného knihovníka jako povinnost a ne radost. Činnost knihovny se odvíjí od konkrétní práce knihovníka, vztahu obce – starosty, zastupitelstva ke knihovně. Některé knihovny se nacházejí ve stejně nevýhodných místnostech jako před lety, jiné mají důstojné prostory, kam je radost chodit nejen pro knížky.

Oddělení pro děti

Foto archiv knihovny

V současné době mám ve svém obvodu sedm knihoven, tři byly zrušeny kvůli malému počtu obyvatel a blízkosti jiné knihovny. V našem regionu je na venkově neustálý pokles obyvatelstva, čímž klesá i počet čtenářů a výpůjček. V současné době bydlí v mém obsluhovaném obvodu asi 2200 lidí.

Všechny knihovny jsou napojeny na internet, zájem o něj se však zmenšuje, protože jeho dostupnost v rodinách je mnohem vyšší. Tři knihovny – Jedlová, Trpín a Hartmanice mají automatizovaný výpůjční systém Clavius (jsme s ním velice spokojeni) pořízený z grantů MK ČR. Ostatní knihovny využívají sáčkový výpůjční systém. Na všech knihovnách se půjčuje jeden den v týdnu jednu až tři hodiny. Další využití internetu je možné po dohodě s knihovnicí.

Mým úkolem je zajišťovat těmto knihovnám nákup, zpracování a obměnu výměnných souborů.

Ročně je to nejméně 120 knih půjčených do jedné knihovny. Některé knihovny si nakupují knihy i z rozpočtu obce, ale je to jen velice malý počet titulů. Tyto knihy jsou evidovány v přírůstkových seznamech jednotlivých knihoven. Každý rok zpracuji statistiku, jednu až dvě revize knižního fondu, jeho průběžnou aktualizaci, z peněz na regionální funkce zajišťuji folii na obalování knih, rozřadovače do regálů a další drobnosti. S knihovníky jsem v častém kontaktu, metodické návštěvy jsou sice placeny jen jedna v každé obsluhované knihovně za rok, ale s většinou z nich se vidím několikrát do roka, buď v jejich knihovně, nebo když přijedou do Bystřého vybrat si soubor knih. Výborná spolupráce je i s mými metodicky nadřízenými knihovnicemi, a to Městskou knihovnou ve Svitavách a Krajskou knihovnou v Pardubicích.

Na závěr bych se vrátila k úvodu mého článku. Ráda bych poděkovala Daně Wimmerové a jejím kolegyním za to, že mě před lety vtáhly do akce *Co venkovské knihovny umějí a mohou*, kterou pořádá sekce SKIP. V roce 2003 se bysterská knihovna stala vítězem krajského kola soutěže *Knihovna roku* a od té doby jezdím na tato setkání. Musím upřímně říct, že poprvé se mně ani moc nechtělo, ale nelituji a známku prospěšnosti těchto setkání je to, že jsem se zúčastnila všech šesti. Přijedu vždy plna elánu a nápadů, co vše se dá v knihovnách dělat.

A úplně nakonec pro ty, kteří by nevěděli, kde najdou Bystře: jsme malé městečko ve východních Čechách, asi 11 km od Poličky. Žije zde necelých 1700 obyvatel. Je tu krásně, přijďte se podívat. Ráda vás v knihovně uvítám. Více informací najdete na www.bystre.cz, www.knihovna.bystre.cz.

JAROSLAVA NEUDERTOVÁ > knihovna@bystre.cz

REGIONÁLNÍ FUNKCE V PRAXI

Městská knihovna v Luži a Turistické informační centrum

Město Luže leží 23 kilometrů od Chrudimi a s přílehlými obcemi má okolo 2500 obyvatel. V jeho okolí není téměř žádný průmysl, proto je tu ideální prostředí pro Hamzovu odbornou léčebnu pro děti a dospělé, jejíž klienti hojně využívají jak služeb naší knihovny, tak i turistické centrum v Luži.

Městská knihovna v Luži společně s Turistickým informačním centrem (TIC) funguje již třetím rokem v nově opravených prostorách bývalého měšťanského domu v Komenského ulici č. 87. Výhodou nejen pro čtenáře, ale i návštěvníky TIC je bezbariérový přístup a blízkost centra města.

V naší knihovně využíváme knihovní systém Clavius, pořízený v loňském roce z dotačního programu VISK 3 z Ministerstva kultury ČR. Díky tomu můžeme také nabídnout návštěvníkům dvě počítačová místa s internetem a jedno místo pro vyhledávání v katalogu knihovny. Knihovna v současné době vlastní 21 300 knihovních jednotek a našich služeb využívá téměř 400 čtenářů z Luže i přilehlého okolí.

Každý rok v knihovně probíhají besedy s žáky základních škol a mateřské školy, pořádáme zde i různé výstavy. V březnu 2010 jsme poprvé připravili *Pasování do Řádu čtenářského*, které se uskutečnilo v sále Základní umělecké školy v budově knihovny a zúčastnilo se ho 42 žáků první a druhé třídy ZŠ v Luži. Akce se velice zdařila a budeme v ní určitě pokračovat každý rok. Již třetí ročník pasování prvňáčků proběhl letos a děti si z něj odnesly nejen pěkné zážitky, ale i spoustu dárečků. Také se účastníme společně se Základní školou v Luži akce Noc s Andersenem.

Jako asi ve všech ostatních knihovnách, tak i u nás samozřejmě funguje služba MVS, kterou využívají hlavně studenti, možnost zamluvení určitého titulu bez poplatku, bezplatný přístup k internetu a kopírování velmi vítají. Přestože zájem o četbu hlavně u dětských čtenářů všeobecně klesá, snažíme se návštěvnost naší knihovny udržet a zatím se nám to i daří. O spokojenost čtenářů se u nás snaží dvě knihovnice společně s poskytováním služeb pro návštěvníky TIC Luže.

JAROMÍRA MÁROVÁ > knihovna@luze.cz

REGIONÁLNÍ FUNKCE V PRAXI

Práce s dětmi v Městské knihovně v Chrudimi

Oddělení pro děti a mládež Městské knihovny v Chrudimi zaznamenalo v posledních letech na první pohled patrný rozvoj. Je vybaveno kvalitním moderním nábytkem a dostatečným počtem počítačů s připojením na internet, využívá klubovnu pro pořádání besed a prostory bývalého služebního bytu pro tvořivé dílny. Ale dobré materiální zázemí je pouhou podmínkou úspěšné práce, která se neobejde především bez nadšení a dobrých nápadů knihovnic.

Slavnostní i rodinnou atmosféru má oblíbené *Pasování prvňáčků* v novobarokním sále chrudimského muzea, které uzavírá první pololetí školního roku. Nechybí šermířský souboj a král se svým dvorem, obřadní pasování a drobné dárky. K tomu ještě předání prvního vysvědčení od paní učitelky a dojaté úsměvy rodičů a prarodičů, přihlížejících z galerie. Nezbyvá mi než poděkovat kolegyním, které vymyslely a knihovnické veřejnosti věnovaly tak inspirativní projekty. To se týká i ostatních celostátně známých a oblíbených akcí, které nesmí v nabídce naší knihovny chybět. Je to *Noc s Andersenem* (a zajímavým hostem), *Knížka pro prvňáčka*, předávaná starostou města v obřadní síni radnice nebo *Den pro dětskou knihu*.

Pozoruhodný je projekt *Pomáháme pohádkou aneb Děti dětem*, na kterém spolupracuje knihovna a dramatický kroužek Rozmarýn ze Speciální školy Chrudim. Děti nacvičují zdramatizovanou pohádku nebo příběh, který na konec školního roku zahrají

ve velkém sále chrudimského divadla. Do děje příběhu vstupují se svým příspěvkem i žáci z mateřských a základních škol z města a nejbližšího okolí a celkem se jich za dva dny vystřídá v hledišti a na jevišti více než 1000. Výnos z akce je věnován na kompenzační pomůcky postiženým dětem vybrané neziskové organizaci a letos ji chceme poskytnout některé knihovně zničené loňskými povodněmi na vybavení dětského oddělení.

Foto archiv knihovny

Oblibu si získaly jednodenní příměstské tábory, které se konají v době školních prázdnin. Táborníci mohou v knihovně zahnat nudu podzimních dní, těšit se na Vánoce nebo si užít letní prázdniny.

A pokud nabízený program někoho přestane bavit, je k dispozici spousta her. Už se po knihovně proháněli piráti a indiáni, sešli se ilustrátoři a v létě očekáváme statečné rytíře. Protože se nám podařilo získat pro letošní rok na tento projekt sponzorský dar, můžeme pozvat kvalitní lektory a zaručit vysokou úroveň programu.

V knihovně se děti také mohou setkat s tvůrci knížek, zapojit se do výtvarných a literárních soutěží, poskytnout svým vrstevníkům tip na pěknou knížku nebo prostě jen pobýt v příjemném prostředí. A když na začátku letních prázdnin přijedou „děckařky“ z celé republiky a kolegyně ze Slovenska na *Setkání s loutkou*, otevře se nový prostor pro načerpání inspirace pro další práci.

HANA MAZUROVÁ > mazurova@knihovna-cr.cz

REGIONÁLNÍ FUNKCE V PRAXI

Uplynulý rok v Městské knihovně Žamberk

Žamberk je pro svou polohu nazýván „branou Orlických hor“, život tady v podhůří v sobě spojuje výhody života ve městě a současně blízkost přírody. Zároveň však zde již pociťujeme vliv pohraničí s jeho negativy – nezaměstnanost, velké vzdálenosti a jiné neduhy.

Knihovna v Žamberku byla pod názvem *Husova veřejná knihovna* založena už v roce 1916, takže v loňském roce absolvovala již svoji devadesátou čtvrtou sezonu. Během let došlo samozřejmě k mnohým změnám a ani loňský rok nebyl výjimkou: k 30. červnu byla po několika letech ukončena činnost knihovny jako organizační složky města a Městská knihovna Žamberk se stala opět příspěvkovou organizací. Pro knihovnu to znamená více samostatnosti, ale i více s tím spojených povinností a odpovědností. Mám-li však obě formy fungování porovnat, určitě více pozitiv je na straně příspěvkové organizace, než na straně „nesamostatné“ organizační složky.

Několik statistických údajů o knihovně úvodem:

- V našem fondu máme více než **53 000** knihovních jednotek, z toho 43 000 je nabízeno ve volném výběru v půjčovně knihovny a zbylá část je z prostorových důvodů uložena ve skladu a čtenářům nabízena prostřednictvím elektronického katalogu.

Záběr z besedy, vpravo žamberský spisovatel Milan Dušek

Foto archiv knihovny

- Do knihovny se v loňském roce zaregistrovalo **1249** čtenářů, což je 21 % obyvatel šestitisícového městečka.
- Počet výpůjček v roce 2010 činil celkem **64 086**. V kategorii knih dosáhl počet výpůjček beletrie pro dospělé **31 478** a beletrie pro děti **8021**, počet výpůjček naučné literatury pro dospělé byl **10 160** a pro děti **1937**. V meziročním srovnání poklesl počet výpůjček naučné literatury pro dospělé i mládež (tendence vyhledávat odborné informace vedle knih ve stále větší míře i na internetu). Naopak vzrostla četba beletrie pro děti i dospělé, což je v konkurenci ostatních volnočasových aktivit potěšující. Prudce rostou požadavky na meziknihovní výpůjční službu, kterou využívají především dálkově studující.

- Celkem jsme v roce 2010 použili na rozšíření výpůjčního fondu **288 000 Kč**, z toho na nákup knih **238 000 Kč** a na nákup periodik **50 000 Kč**.

Stejně jako v jiných knihovnách i my se už dlouho nezabýváme pouhým půjčováním knih, ale stále více se stáváme komunitním centrem, kde jsou vítáni všichni – od batolat až po seniory. Tomu přizpůsobujeme nejen prostředí – letos jsme vybudovali dva dětské koutky, vloni díky financím od zřizovatele jsme jednu z místností přebudovali na pohodlnou a útulnou čítárnu –, ale snažíme se přilákat návštěvníky i na akce nejrůznějšího zaměření.

Nejúspěšnější byla vloni beseda o paravýsadku Barium, jehož členové se v době druhé světové války v Žamberku ukrývali, mnoho pozitivních ohlasů jsme zaznamenali na besedu se spisovatelem našeho regionu M. Duškem, E. Trojanem, V. Kopeckou a výtvarnicí M. Kulhavou, „plno“ bylo i na všech cestopisných besedách, pustili jsme se ale i do přednášky pro náročnější návštěvníky o základních otázkách filosofie atd. Mám-li to shrnout, přesvědčili jsme se, že mezi lidmi je zájem o vše, co se týká našeho města, rodáků, místní historie apod. To vnímáme pozitivně a určitě budeme v akcích tohoto zaměření pokračovat.

O zdravém patriotismu našich spoluobčanů jsme se přesvědčili i letos v březnu, kdy za opravdu nečekaného zájmu návštěvníků jsme si v knihovně připomněli 100. výročí narození jednoho z nejvýznamnějších českých uměleckých knihářů 20. století Jiřího Faltuse (1911–2003). Program jsme museli pro velký zájem opakovat. K tomuto výročí vydala naše knihovna ve spolupráci s městem Žamberkem (město financovalo, knihovna a mnoho dobrovolníků věnovalo práci) knihu *Umělecký knihář Jiří Faltus – čestný občan města Žamberka* a z ohlasů víme, že mnohým Žamberčanům i těm, kteří Mistra Faltuse ještě pamatují, udělala radost.

Samozřejmě nezapomínáme ani na děti, programy pro ně pečlivě připravujeme, chceme, aby se nejen poučily, ale i pobavily a rády se k nám znovu vrátily. Těší nás, stanou-li se pravidelnými návštěvníky, ale nejdůležitější je, aby touto nenásilnou formou našly ke knihám vztah a čtení je „chytlo“, nejlépe na celý život...

Jak jsem zmínila na začátku, Žamberk se nachází v členitém podhorském kraji, což také znamená, že je obklopen množstvím menších vesniček o několika stech obyvatelích. Těch je v našem bez-

prostředním okolí 14 a právě pro ně vykonáváme regionální funkce. Plníme úkoly, kterými jsme z pozice obsluhující knihovny pověřeni – vybíráme a katalogizujeme knihy, připravujeme soubory, zpracováváme statistiky, provádíme revize a metodické návštěvy atd. Zajímavé je, že každá vesnická knihovna má svoji vlastní atmosféru, kterou určuje především osoba knihovníka – někde jsou v maximální oblibě válečné romány a převažují mužští čtenáři, jinde, kde obsluhuje mladá maminka a umí pracovat s dětmi, jdou na obdyt především dětské knihy atd.

Snažíme se být malým obecním knihovněm co nejvíce nápomocni, je důležité, aby se na vesnicích udržely a zachovaly si (nebo ještě lépe rozšířily) okruh čtenářů. Nejmenší námi obsluhovaná knihovna je v obci České Petrovice se 149 obyvateli, nacházející se na hranici s Polskem.

Ačkoliv jsem ve funkci ředitelky žamberské knihovny teprve necelý rok, hodně brzy jsem poznala, jak jsou pro dobré fungování knihovny důležité také kvalitní vztahy se zřizovatelem, především oboustranná důvěra. Samozřejmě i my bychom si přáli od zřizovatele více financí pro knihovnu, ale důležitá je i morální podpora a respekt k naší práci. A podpory, tentokrát pro změnu ve formě mnoha užitečných rad, zodpovězených dotazů, pomoci při problémech atd., se nám ve vrchovaté míře dostává i od naší pověřené knihovny v Ústí nad Orlicí.

Mám v této souvislosti osobní vsuvku – nastoupila jsem do knihovny už s určitými pracovními i osobními zkušenostmi, ale z jiné tzv. firemní kultury a byla jsem už několikrát překvapena, jak dobré pracovní a mezilidské vztahy mezi knihovnicemi (tedy mezi knihovnicemi) fungují. V jiných pracovních prostředích to vůbec není tak samozřejmé.

Co napsat závěrem? Věřím, že máme před sebou dobrou budoucnost – vychováváme si budoucí čtenáře už od předškoláků a těm čtenářům, kteří knihovnu už roky navštěvují, se snažíme nabídnout kvalitní služby. Ale nejen to – měli by cítit, že jsou u nás vítáni návštěva, nebo ještě lépe – měli by se u nás cítit jako doma.

JANA HLAVÁČOVÁ > knihovnazbk@orlicko.cz

Fotografie je z 11. 11. 2010 – setkání s regionálními spisovateli Milanem Duškem, Emilem Trojanem, Věrou Kopeckou a žamberskou výtvarnicí Martinou Kulhavou

Městská knihovna Třemošnice – nedílná součást života města

Nová historie naší knihovny se datuje od března 2002, kdy se stala profesionální, prodloužila se pracovní doba na pět dní v týdnu a přibrala se jedna pracovnice na celý úvazek. Služby se rozšířily o faxování, kopírování, skenování a zpřístupnil se veřejný internet. V roce 2003 se v rámci knihovny otevřelo i informační centrum a opět se rozšířila nabídka služeb o prodej vstupenek do sítí TicketPortál a ticketArt, prodej propagačních materiálů, laminování apod.

V roce 2009 jsme již opravdu museli prostory knihovny zvětšit, během týdenní rekonstrukce přibýlo 50 m² probouráním zdí a vytvoření sádkarotonové příčky. Knihovna má nyní celé první patro budovy „staré školy“.

Ale nejdůležitější je samozřejmě naše práce s lidmi. Knihovna již není jen místem výpůjček knih, je místem kulturního dění, komunitní centrum a i my jsme se chtěli aktivně do takové práce zapojit. Začali jsme vyhlašování literárních a výtvarných soutěží a postupně jsme si přidávali náročnější akce. V současné době pořádáme pravidelně Noc s Andersenem (letos byla již šestá) a starším čtenářkám, které stále chtějí tyto Noci navštěvovat, připravujeme Noc s princeznami. Pasovali jsme již čtyři třídy „druháků“ na rytíře řádu čtenářského a moc se nám osvědčilo pasovat právě druháky, kteří hned začínají číst a spousta těchto malých čtenářů rozšíří trvale počet návštěvníků knihovny. Pro děti pořádáme i pěveckou soutěž, se kterou bychom se už ale do knihovny

Skupina Čtyřlístek z dětského dne – Cesta do minulosti

Pasování druháků v obřadní síni

Foto archiv knihovny

nevešli, a tak využíváme prostory místní krásné cukrárny.

V posledním roce jsme se stali i „sběrným“ místem. Není nám lhostejno, jak vypadá naše okolí a jak končí recyklovatelný odpad. V Třemošnici jsou různé kontejnery, ale nikde se nevybírání hliník, tak v rámci sběratelských soutěží učíme děti a celé rodiny hliník nevyhazovat, ale nosit do knihovny. Musíme se pochválit, že během dvou soutěží jsme nasbírali 270 kg hliníku.

Pravidelně ve spolupráci s místní dětskou organizací Čtyřlístek pořádáme akce – Turnaj stolních her, Čarodějnické odpoledne a lampiónový průvod, Den dětí, letní zábavné akce pro děti na terasách, Podzimní šipkovanou a další. Podílí se na tom tým dobrovolníků, většinou z řad středoškoláků a vysokoškoláků, akce jsou to vždy nevedení a originální. Máme na starosti i kulturní dění v Třemošnici, pořádáme zájezdy do divadla v Čáslavi i v Pardubicích, koncerty, diskotéky, humanitární sbírky, tvořivé dílny, prodejní výstavy knih a jiné.

Již třetím rokem vzniká na půdě knihovny měsíčník *Třemošnické noviny*, který distribuujeme do všech domácností zdarma. Díky tomu mají občané většinu informací o kulturních akcích v Třemošnici a blízkém okolí tzv. černé na bílém. Díky všem těmto aktivitám je knihovna nedílnou součástí společenského života v Třemošnici a rozhodně si nestěžuje na málo čtenářů, návštěvníků a málo práce.

Z knihovny v Třemošnici zdraví čtenáře
Čtenářka PAVLA ALVAREZOVÁ – SVĚTLANA HROMÁDKOVÁ
> knihovna@tremosnice.cz

KNIHOVNA BOŽENY BENEŠOVÉ NAPAJEDLA

Božena Benešová

Knihovna v Napajedlích od doby svého vzniku několikrát změnila název. Původní čtenářský spolek, který se zrodil v roce 1869, ještě žádný název nenesl a o šest let později zanikl. V roce 1882 však z iniciativy dobrovolníků vznikl spolek nový, a tentokrát si říkal Čtenářsko-zábavní. O rok později jeho členové zřídili Veřejnou knihovnu pro lid, která ve svých počátcích disponovala 316 svazky. Později je název změněn na Městskou knihovnu Napajedla, a v roce 2002, kdy se zřizovatelem stává město, se jméno mění na Knihovnu Napajedla. Tento název si ponechává devět let, až do roku 2011. V tomto roce nastávají pro knihovnu velké změny. Město přemýšlí, jak využít bývalý klášter s obrovskými prostory, a rozhoduje se v něm zbudovat nové kulturní centrum.

A začíná se knihovnou. Ze svých původních prostor na náměstí se stěhuje blíže ke kostelu, hned vedle obou napajedelských základních škol. Větší nově zrekonstruované prostory uvítaly nejen knihovnice, ale i čtenáři, kteří se v prvním měsíci po otev-

ření dostavili ve velmi hojném počtu. K poslednímu dni roku 2010 měla knihovna v Napajedlích 1265 čtenářů, kteří si v současné době mohou vybírat z 26 763 knih. Přestěhováním knihovny však práce na klášteře nekončí. Do budoucna se plánuje přestěhování celého klubu kultury i muzea.

Spolu s přestěhováním knihovny se kromě adresy změnilo i její jméno. Od 1. března 2011 nese z popudu starostky města Ireny Brabcové název Knihovna Boženy Benešové Napajedla.

Jméno slavné české spisovatelky nebylo zvoleno náhodou. Božena Benešová, rozená Zapletalová (*30. 11. 1873) v Napajedlích prožila kus svého života. Její otec Roman Zapletal se do Napajedel přestěhoval s celou rodinou krátce po jejím narození, koupil zde dům, na kterém je nyní umístěna pamětní deska, a otevřel advokátní kancelář. Měla deset sourozenců, z nich však čtyři zemřeli v dětském věku, což v citlivé Boženě zanechalo hlubokou stopu.

V Napajedlích Božena vychodila šest tříd obecné školy, a protože byla vynikající žákyně, jednu třídu dokonce přeskočila. Další vzdělání získala na německé měšťance v Olomouci. Když se ve čtrnácti letech vrátila zpět do Napajedel, chtěla pokračovat ve studiu na Minervě v Praze, která

Stupínek na pořádání besed a „válení“

Stupínek v „akci“

byla založena roku 1890. Rodiče však její, ostatně dosti laxní, přání stát se učitelkou nepodpořili. A tak začala Božena navštěvovat napajedelský klášter (ten klášter, kde je nyní knihovna nesoucí její jméno) a u sestry Bernardetty brala hodiny francouzštiny. Na rodičích si vybojovala útulek ve světnici na půdě, zaházené harampádím, kde si mohla v klidu číst, studovat a kde také podnikala své první literární pokusy. Naučila se výborně německy a francouzsky, a z obou jazyků později i překládala.

Musíme si uvědomit, že v tehdejší době bylo na ženy pohlíženo jinak než dnes. Čekalo se od ní, že se bude věnovat vyšívání, společensky reprezentovat a připravovat se na výhodný sňatek. Božena však dělala všechno pro to, aby unikla společenským konvencím a maloměstským normám. Byla na svou dobu neženšák. Čas trávila nad knihami a vzdalovala se tak obrazu dívky z dobré rodiny. Dnes si jen těžko dokážeme představit, kolik svobodomyšlnosti v jejich rodičích bylo, když jí takové chování tolerovali. Avšak i přesto vznikaly mezi nimi konflikty. Matka své dceři nerozuměla. Hledala pro ni štěstí, jaké sama v životě nalezla, chtěla z ní vychovat především dobrou manželku, a to se zdálo mladé dívce, snící o velkých činech, málo. I vztah s otcem, ačkoliv byl plný lásky, poznamenaly konflikty. Božena byla jen dcera, navíc obtížná dcera, která si přinesla na svět dar mimořádného nadání, jež v očích otce bylo pro dívku spíš neštěstím než darem. Dcera naopak velice toužila překonat otcovu nedůvěru, získat jeho pochopení, a k bolestem jejího mládí patřilo, že se jí to nikdy nepodařilo. Často se cítila osamělá, ačkoliv kolem sebe měla rušný dům plný sourozenců, přátele a kamarády. Přesto byla sama, protože pro svůj duchovní růst neměla partnery.

Dne 13. dubna roku 1896 se třidvacetiletá Božena vdává za svého dlouholetého čitele Josefa Beneše. Ženichova rodina byla v Napajedlích vážená. Všichni zasvěcení se shodují v názoru, že Josef Beneš byl inteligentní, vzdělaný mladý muž, jakých bylo v té době v Boženině okolí málo. Navíc to byl člověk s velkým osobním kouzlem, laskavý, dobrosrdečný, se svérázným humorem. Doufala, že s Josefem Benešem vstoupí do kruhu jeho pražských známých, mezi něž počítal i básníka jí v té době nad jiné drahého Josefa Svatopluka Machara, avšak Josef vzal svou úlohu manžela vážně, plánoval se usadit, a totéž očekával i od Boženy, které se to pranic nelíbilo.

V této době začíná poprvé publikovat, nejdříve v regionálních časopisech, avšak několikrát jsou jí povídky vráceny. Zlom způsobí až návštěva Růženy Svobodové, která se rozhodne udělat vše pro to, aby Boženu vytrhla z její melancholie a pomohla jí prosadit se jako spisovatelka. Božena konečně potkává někoho, kdo ji oceňuje a rozumí jí. Svobodová ji podporuje nejen morálně, ale i prakticky. Umístila řadu jejích básní v časopisech, propagovala povídky, seznámila ji s Františkem X. Šaldou; pomohla jí vstoupit do vysněného ráje. Benešovi se stěhují do Prahy.

Od roku 1910 vztah Benešové k salónu Růženy Svobodové však poněkud slábne. Božena začíná mít potřebu se osamostatnit. Navazuje živé přátelství s Čapkem Chodem. Je samostatnou a svěbytnou osobností, zralou umělkyní. Zároveň je tato doba poznamenána rodinnou krizí. Nerozumí si se svým synem, a i vztah k manželovi dostává trhliny. Neurované poměry vrcholí roku 1912 rozvodem. Božena se však s Josefem nikdy nerozešla. Žili spolu až do Josefovy smrti 13. října 1933.

Válečná léta strávila Božena Benešová střídavě v Uherském Hradišti u maminky a u sester, a v Praze. Byla to léta intenzivní literární práce: dokončila knihy povídek *Myšky* (1916) a *Kruté mládí* (1917), a zejména pracovala na svém dosud největším díle, na románu *Člověk* (1919, 1920). Celý život žila ve stísněných existenčních podmínkách, ale válečná dražota ji uvrhla přímo do bída. V této době se znovu upevňuje vztah k Růženě Svobodové. Když Svobodová připravuje časopis *Lípu*, žádá Benešovou o pomoc. Benešová v té době intenzivně pracuje na románu *Člověk*, přesto ji Svobodová přemluví. Když Svobodová umírá, ujímá se redakce a poslední ročník, věnovaný její památce, sama rediguje. V prvních poválečných letech prodělává Božena Benešová jistou uměleckou krizi. Po úspěchu *Člověka*, za kterého dostala Státní cenu (1921), vydává knihu povídek *Oblouznění* (1923), která obsahuje z větší části práce předválečné a válečné. Snaží se řešit svou materiální situaci, začíná psát fejetony a črty a publikuje je, kde se dá.

Roku 1926 se uchytila v YWCA, kde několik let pracovala jako tajemnice německého kroužku, knihovnice, vedoucí letního tábora apod. Zaměstnání v YWCA se stalo pro Boženu Benešovou velice šťastným. Dostala se do styku s prostými dívkami, prodavačkami, úřednicemi, které přicházely do klubovny strávit svou polední přestávku, podebatovat o svých problémech, vypovídat se z trampot. Božena Benešová dovedla znamenitě poslouchat a dívky jí měly rády.

Samotářská Božena se stala na sklonku života středem kroužku mladých žen. Přicházely k ní spisovatelky Marie Pujmannová, Marie Majerová, Sofie Dostálová a Helena Dvořáková. Nejhlubší přátelství jí v té době však pojilo s jen o několik

málo dnů starší Annou Marií Tilschovou, s Marií Stivínovou a s kritičkou Pavlou Buzkovou, která se stala po její smrti první editorkou spisů. Poválečná léta nebyla pro ni nijak šťastná: roku 1924 jí umřel bratr, o několik let později sestra Berta a maminka. V říjnu roku 1933 ovdověla.

Od roku 1926 si Benešová stěhuje na nemocné srdce. Existenční starosti vyřešila až tehdy, když začala v Melantrichu vydávat své sebrané spisy. Dostalo se jí uznání, za *Úder* (1926) dostala Státní cenu a za ostatní dva díly trilogie *Podzemní plameny* (1929) a *Tragická duha* (1933) cenu Melantricha a cenu země Moravskoslezské, byla zvolena do IV. třídy České akademie věd a umění, zasedala v řadě porot. Byla členkou přípravného výboru Společnosti pro hospodářské a kulturní sblížení s novým Ruskem.

Její zdravotní stav se rychle zhoršil a ona jako by neměla chuť se postupující nemoci bránit. Doslava několik dní před smrtí dodiktovala svým dívkám poslední pokračování *Dona Pabla, dona Pedra a Věry Lukášové* (1936). Zemřela tiše ve svém dejvickém bytě v Srbské ulici 8. dubna 1936 kolem třetí hodiny odpoledne. Pohřbena byla na bubeněckém hřbitově do prostého hrobu po boku manžela.

Celý život se cítila osamělá, zemřela ale v kruhu přátel, kteří v ní ctili a milovali nejen velkou umělkyni, ale především dobrého a moudrého člověka, jehož lidská účast jim pomáhala žít. Byla mimořádnou ženou, kterou vlastní nepodařený osobní život neuzavřel světu, ale naučil ji chápat trápení druhých, být jim oporou.

POUŽITÁ LITERATURA:

- MOLDANOVÁ, D. Doklady pokrokových osobností naší doby: Božena Benešová. Praha: Melantrich, 1976.

DO ČÍSLA přispěli

- Mgr. **Pavla Alvarezová** – Městská knihovna Třemošnice
- Mgr. **Lenka Bártová** – Knihovna AV ČR, Praha
- Mgr. **Blanka Bastlová** – Krajská knihovna v Pardubicích
- Mgr. **Božena Blažková** – Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové
- Mgr. **Helena Březinová, Ph.D.** – Oddělení skandinavistiky UGS, FF UK, Praha
- Mgr. **Marcela Hadravová** – Městská knihovna Loket
- Mgr. **Jana Hlaváčková** – Městská knihovna Žamberk
- Mgr. **Zlata Houšková** – NK ČR, Praha
- Světлана **Hromádková** – Městská knihovna Třemošnice
- Mgr. **Martin Kvítek** – Zemědělská a potravinářská knihovna, Praha
- Růžena **Lepšová** – Obecní knihovna v Benešově nad Černou
- Jaromíra **Márová** – Městská knihovna Luže
- PhDr. **Hana Mazurová** – Městská knihovna Chrudim
- Jaroslava **Neudertová** – Městská knihovna v Bystrém
- Mgr. **Zuzana Ondrášová** – Knihovna Boženy Benešové Napajedla
- Ing. **Iva Pekníková** – Městská knihovna Litomyšl
- Bc. **Zdena Rousková** – Bezbariérová knihovna.cz, Městská knihovna ve Svitavách
- Mgr. **Michaela Staňková** – Krajská vědecká knihovna v Liberci
- Mgr. **Anna Vorlíčková** – Knihovna AV ČR, Praha
- Daniela **Wimmerová** – SKIP regionu jižní Čechy

Živá knihovna v Liberci

V pondělí 28. března 2011 se v Krajské vědecké knihovně v Liberci uskutečnila zajímavá a nevšední akce – Živá knihovna. Co dělá knihovnu „Živou“, a ještě k tomu s velkým „Ž“?

Proč zrovna Živá knihovna?

Na počátku byl projekt Books21, jehož koordinátorem je liberecká nevládní nezisková organizace LOS – Liberecká občanská společnost a k němuž byla knihovna přizvána jako partnerská organizace. Projekt Books21 byl hrazen z evropského vzdělávacího programu Grundtvig a spočíval ve vzájemné výměně zkušeností a metod interkulturního vzdělávání mezi lidmi, kteří pracují v knihovnách, neziskových a kulturních organizacích. Do projektu byly zapojené Česká republika, Polsko, Španělsko, Řecko a Německo. Co je důležité, na závěr projektu měla v každé partnerské organizaci proběhnout Živá knihovna jako jedna z možných metod interkulturního vzdělávání. S blížícím se datem konce projektu se tedy v jednotlivých členských zemích začaly organizovat Živé knihovny.

Co vlastně Živá knihovna je? Jedná se v podstatě o jednoduchou metodu neformálního vzdělávání, která byla poprvé vyzkoušena v praxi roku 2000 na dánském letním festivalu a jejíž motto znělo *Nesud' knihu podle obálky*. Princip Živé knihovny je podobný jako u běžné knihovny – čtenář přijde a během určeného časového úseku si může půjčit knihu. Knihu musí vrátit do knihovny, a pokud má zájem, může si vypůjčit i další. Knihu nesmí nijak poškodit. Zásadní rozdíl je pouze jeden. Knihy v Živé knihovně jsou lidé, a čtenáři a knihy tak vcházejí do osobního dialogu.

Nejčastější využití Živé knihovny se tedy přímo nabízí. Živé knihy většinou reprezentují skupinu lidí, kteří mohou být spojeni s nějakým předsudkem či stereotypem a kteří jsou často obětí diskriminace nebo sociálního vyloučení. Knihy mohou být ale i z jiných oblastí,

záleží na cílech a tématu Živé knihovny. Právě z tohoto důvodu můžeme narazit na více druhů Živých knihoven (Živé knihovny stereotypů, národností, povolání či pamětníků).

V Liberci jsme se nakonec rozhodli uspořádat Živou knihovnu stereotypů a předsudků. Běžný čtenář knihovny má jistě v zásobě mnoho nejrůznějších předsudků (např. lidé s maniodepresivní psychózou jsou blázni, všichni Poláci jsou katolíci, Romové jsou nevzdělaní apod.) a nám přišlo zajímavé nabídnout jim „jejich předsudek“ tváří v tvář. Je velmi jednoduché odsoudit skupinu či minoritu jako celek, ale osobní rozhovor s členem oné skupiny dokáže mnohé změnit.

Plánování a přípravy akce

Plánování Živé knihovny začalo několik měsíců před samotným datem akce. Ze začátku bylo zapotřebí stanovit spíše obecné věci, jako je zaměření Živé knihovny, výběr a počet knih (na počtu knih závisí velikost Živé knihovny),

prostory, které budou použity a celkovou míru spolupráce Krajské vědecké knihovny a organizace LOS. Z propagačních důvodů jsme se již ze začátku přikláněli k březnovému datu, a tudíž zaštitění naší aktivity celonárodní akcí Březen – měsíc čtenářů.

V této fázi rozhodně nejvíce času zabralo vybírání živých knih. Celý proces začal nejdříve výběrem tématu Živé knihovny (jak už bylo zmíněno, zvítězily stereotypy a předsudky). Poté v úzké skupině hlavních organizátorů proběhl brainstorming zajímavých živých knih. Jednotliví organizátoři potom oslovovali vytipované osoby, které by se mohly stát živou knihou, vysvětlili jim metodu Živé knihovny a dále s nimi jednali. Každá kniha také v této fázi absolvovala jednoduché školení – jednalo se hlavně o to, aby knihy přesně věděly, co se bude dít, jak o ně bude postaráno a případně jak se bránit, pokud dojde k nějaké neočekávané situaci. Knihy měly také za úkol napsat si vlastní anotaci do katalogu živých knih, několik vět o svém životě, a s jakými předsudky se nejčastěji setkávají. Výběr, proškolení a komunikace s knihami představuje časově nejnáročnější a současně nejdůležitější část organizace celé Živé knihovny.

S blížícím se datem akce se začaly konkretizovat i jednotlivé úkoly. Byly vybrány prostory, kde bude Živá knihovna probíhat (knihovna disponuje množstvím otevřených galerií, které se k tomu účelu hodí), a uvažovalo se nad celkovým uspořádáním. Třebaže možných řešení je několik, my jsme se nakonec přiklonili k tomu, že každá živá kniha bude mít svůj vlastní stoleček s číslem, který bude po celou dobu akce patřit jenom jí. Jednoduše se tak udržuje vizuální přehled o tom, jestli je kniha

na svém místě. Stolečky byly opatřeny papírovým ubrusem, na který se dalo psát – čtenáři tedy mohli zaznamenat zajímavou myšlenku nebo otázku pro další čtenáře, kteří dorazí po něm. Co se týče dalších prostor, pro organizátory i živé knihy byl k dispozici i další sál s občerstvením, který nebyl přístupný veřejnosti.

Důležité bylo i stanovení počtu organizátorů a jejich „rolí“. Na hladkém průběhu akce se podíleli jak zaměstnanci knihovny, tak členové organizace LOS. Všichni byli rozděleni do dvou skupin – knihovníci a dobrovolníci. Část knihovníků ukazovala katalog živých knih při vstupu do knihovny a nabízela čtenářům a návštěvníkům možnost rozhovoru s knihami. Další knihovníci pak prováděli přímo výpůjčky a rezervace knih s pomocí velké orientační tabule, kontrolovali knihy a po uplynutí časového limitu ukončovali výpůjčku. Dobrovolníci se starali o vše ostatní. Fotografovali a natáčeli akci, kontrolovali bezpečí knih, doplňovali občerstvení a zejména se podíleli na doprovodných aktivitách. Pro přehlednost nosili všichni aktéři shodná trička, lišící se pouze barvou – na první pohled tedy bylo možné okamžitě rozpoznat živé knihy, knihovníky i dobrovolníky.

Velká pozornost se věnovala propagaci akce, na které se společnou měrou podílely Krajská vědecká knihovna a organizace LOS. O akci informoval tištěný program knihovny a měsíčník *Kalendář Liberecká*, internetové i facebookové stránky knihovny, pozvánka se opakovala i na světelné tabuli visící na přední stěně knihovny. Knihovní grafik zhotovil k akci plakát, který byl k vidění v knihovně i po celém Liberci. Vyroben byl i banner a záložky, které se rozdávaly na památku čtenářům Živé knihovny. Sepsána byla také tisková zpráva, která byla rozeslána všem

Foto Dalibor Páreček

dostupným médiím. Živá knihovna měla i svého patrona, stal se jím Jiří Šolc, náměstek pro školství a kulturu města Liberec, který si sám jednu živou knihu vypůjčil.

Den Ž

Samotný den provedení Živé knihovny probíhal v čilém ruchu. Po ranní přípravě prostor, stolů a židlí pro knihy a občerstvení začala akce oficiálním přivítáním, které pronesla ředitelka knihovny Blanka Konvalinková a hlavní organizátor za organizací LOS Antonín Ferdan. Akce trvala od 10:00 do 17:00 hodin, na desátou a jedenáctou hodinu byly pozvány dvě školní třídy, odpoledne pak přicházeli spíše návštěvníci knihovny. O přicházející zájemce se starali knihovníci. Vysvětlili systém Živé knihovny, představili knihy, pokud si zájemce vybral, musel potvrdit pravidla výpůjček podpisem. O jaká pravidla se jednalo? Bylo jich pět, a veskrze byla pouze symbolická (např. čtenář nesmí knihu poškodit, odnést pryč, kniha se půjčuje na 30 minut apod.). K orientaci, které knihy jsou volné, případně rezervované, se používal jednoduchý systém – na velké tabuli byly umístěny anotace všech knih a různě barevnými nálepkami s časy se udržoval přehled o výpůjčkách. Čtenářům byl také po dokončení rozhovoru s knihou nabídnut k vyplnění jednoduchý dotazník, sloužící jako zpětná vazba pro organizátory. Knihám byla nabídnuta možnost oběda v kavárně/jidelně, která je součástí budovy knihovny, a všechny knihy ji využily. Kvůli možným nepříjemnostem s některými čtenáři byla dopředu upozorněna Městská policie, jejíž člen několikrát během dne přišel Živou knihovnu zkontrolovat a dokonce si jednu knihu vypůjčil. O akci projevil zájem i tisk, v průběhu doby konání dorazilo několik novinářů z regionálního tisku a televize.

Z jakých knih si mohli čtenáři v naší Živé knihovně vybírat?

- Romka,
- Židovka,
- Homosexuál,
- Kněz,
- Ruska,
- Polka žijící v Čechách,
- Černoch,

- Sociální pracovnice, která pracuje s narkomany,
- Němec žijící v Praze,
- Sudetský Němec,
- Dívka s maniodepresivní psychózou.

Dobrovolníci z organizace LOS se postarali o doprovodný program, který se pokoušel v knihovně i v centru města upoutat pozornost na Živou knihovnu. Dobrovolníci vytvořili například velkou šipku s letáky, která pochodovala a vždy směřovala ke knihovně, předčítali na náměstí nebo procházeli městem a nabízeli objetí zdarma – zvláště rafinovanou metodu, jak zaujmout. Jeden ze dvojice zájemce objal, zatímco druhý mu předal letáček spolu s informací, co se děje v knihovně. Několik příchodících zájemců o Živou knihovnu potvrdilo, že dorazili právě kvůli doprovodným akcím, které je oslovily.

Odpoledne v půl páté bylo možné provést poslední výpůjčky (tou dobou bylo již tolik zájemců o čtení, že byly půjčené a rezervované všechny knihy najednou). Následovalo zhodnocení akce všemi organizátory a knihami. Všichni účastníci obdrželi certifikát za účast na akci Živá knihovna, drobnou pozornost z Informačního centra v Liberci a ve spolupráci s místním knihkupectvím byly živým knihám předány i knižní dary. Všichni účastníci akce odcházeli s dobrým pocitem z příjemně prožitého dne, který (doufejme) otevřel mnohým lidem oči...

A co dál?

První provedení Živé knihovny se setkalo v Krajské vědecké knihovně v Liberci s nečekaným úspěchem. Během sedmi hodin, kdy akce probíhala, proběhlo 124 individuálních výpůjček (naše knihy se tedy staly bestsellery). Okamžitě vznikla myšlenka celou akci po roce zopakovat, a třeba i ve větším měřítku. Pokud i vy uvažujete o tom uspořádat Živou knihovnu u vás, my z Liberce můžeme pouze doporučit – a pokud byste potřebovali radu, rádi vám pomůžeme! Kde jinde uspořádat Živou knihovnu než v knihovně, že?

Pozn.: Pro zájemce je možnost stažení základní příručky k pořádání Živých knihoven na <http://humanlibrary.org/downloads.html>.

MICHAELA STAŇKOVÁ > stankova@kvkli.cz

Dánská literatura v českých překladech aneb Hvězdy Severu

Překlady z dánštiny, jazyka, jímž hovoří nějakých pět milionů lidí, se v českých zemích rozhodně netěší takové oblibě jako literatura přeložená z angličtiny – té však nemůže konkurovat literatura žádná. Přesto i dánská beletrie česky vychází a následující řádky se pokusí přiblížit překlady z dánské literatury vydané po roce 1989. Nejprve ovšem podnikneme malý výlet do historie.

Drtivá nadvláda anglosaské literatury v edičních plánech českých nakladatelství totiž není fenomén odvěký a například kolem přelomu devatenáctého a dvacátého století považovali Češi skandinávské umělce za vrchol evropského kulturního dění. Ve výtvarném umění je významně oslovil Edvard Munch a třeba dánský spisovatel Jens Peter Jacobsen ovlivnil mimo jiné svým románem *Niels Lyhne* (1880) J. S. Machara. Nor Henrik Ibsen a Švéd August Strindberg jsou zase literárními historiky ex post považováni za otce moderního dramatu a české verze se záhy dostávají i románům po formální stránce revolučního Nora Knuta Hamsuna. Jeho *Pan* z roku 1890 u nás vychází roku 1896 a proslulý *Hlad* (Sult, 1890), líčící tělesná i duševní muka mladého umělce v tehdejší Kristiánii, se českého překladu dočkal roku 1902. Mezi obdivované velikány té doby patřil samozřejmě i Hamsunův krajan Bjørnstjerne Bjørnson, jehož selské povídky pod názvem *Selské novely* vyšly v českém znění roku 1873. Současně se česky hojně vydávají pohádky vůbec nejprekládanějšího severského spisovatele všech dob Hanse Christiana Andersena, v letech 1914 až 1916 souborně vydané v překladu Gustava Pallase. Právě z pera Gustava Pallase vyšla ostatně v roce 1948 monografie o velikánech skandinávské kultury nazvaná *Hvězdy Severu*. Tvrzení, že kolem přelomu století je v českých zemích patrná jistá fascinace Skandinávií, tedy rozhodně není přehnané.

Ale vraťme se do současnosti. Obrátí-li se na českého nakladatele překladatel z dánštiny s tipem na knihu, je pravděpodobné, že nenarazí

na apriorní odpor, a to mimo jiné i díky faktu, že skandinávské země překlady do jiných jazyků štědře podporují. V počtu překladových titulů je však mezi jednotlivými severskými literaturami patrný výrazný nepoměr. Mnohem činnější než dánštináři jsou překladatelé ze švédštiny, ale hlavně z norštiny. Z dánštiny v současné době soustavně překládá pouze František Fröhlich, nositel Státní ceny za překlad, z mladší generace pak Robert Novotný a autorka tohoto článku, všichni tři mimochodem absolventi dánštiny pražské Filozofické fakulty.

Nepočetnost dánských titulů nicméně ještě neznamená, že mezi nimi nenajdeme i mezinárodní bestsellery.

... a hvězda jménem Høeg

Největší hvězdou současné dánské literatury v zahraničí (v autorově vlasti už tomu tak více než deset let není) je bezesporu PETER HØEG (1957). Většina čtenářů přinejmenším zaslechla o jeho sci-fi detektivce *Cit slečny Smilly pro snih* (Frøkken Smillas fornem-melse for sne) z roku 1992, která se dlouhé měsíce držela na špičce bestsellerů v USA a kterou v roce

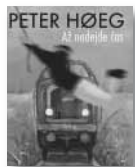
1997 zfilmoval Høegův krajan Bille August. Napínavý román o pátrání grónsko-dánské slečny Smilly po vrazích malého chlapce Iza-jáše vyšel česky roku 1996 v nakladatelství Argo a díky tomuto nakladatelství se čeští čtenáři v následujících letech mohli seznámit s ce-

lou autorovou produkcí. Tedy až na jednu výjimku, o níž se zmíníme vzápětí. Po Smille vydalo Argo pod názvem *Průběhy jedné noci* (Fortællinger om natten) Høegovy novely odehrávající se v noci na 19. března roku

1929 a v roce 2003 následoval český překlad autorovy románové prvotiny *Představy o dvacátém století* (Forestillingen om det tyvende

århundrede, 1989). Zavítal-li v *Příbězích jedné noci* čtenář nejen do Dánska, nýbrž třeba i do srdce Afriky, aby zjistil, které velikášské sny a často šílené touhy poháněly lidstvo ve 20. století, je Høegův románový debut pevně zakotven v Dánsku. Poselství knihy je ovšem stejné: autor tu ironicky obnažuje dánskou mentalitu a touhu západní civilizace vše ovládnout a znormalizovat. Jako další titul zvolilo Argo roku

2003 román *Až nadejde čas* (De måske egnede), který v autorově vlasti vyšel o deset let dříve. Drásavý příběh žáků jisté dánské internátní školy vyvolal v Dánsku celospolečenskou diskusi, zda by kniha neměla mít soudní dohru a několik lidí by nemělo skončit za mřížemi. V oné dosti snadno identifikovatelné škole totiž pedagogové používají tělesné tresty, které jsou v Dánsku už celá desetiletí zakázány zákonem. Høeg o knize navíc hovořil jako o své nejautobiografičtější a na konci románu stojí, že chlapce nakonec adoptovali manželé Høegovi. Román ale žádnou soudní dohru neměl, jelikož záhy vyšlo najevo, že si Høeg s veřejností pohrál, adoptován nikdy nebyl a jeho vypravěč i líčené události patří do hájemství fikce. Díky napínavosti příběhu a úchvatně vylíčenému dětskému přátelství román ale přesto patří k autorovým nejlepším.

Jediný opus Petera Høega se českého překladu nedočkal. Může za to dánská kritika i ortel českých překladatelů. Román *Kvinden og aben* (Žena a opičák) z roku 1996 o lovestory alkoholičky Madelene a chytrého opičáka Erasma ztělesňujícího protipól civilizace totiž dánská kritika popravila a ani jeden z českých překladatelů čas nad touto knihou trávit nechtěl. V Dánsku se knize dostalo hanlivého přídomeku *Eko-King-Kong* a kritici Høegovi vytkli prvoplánový odsudek moderní civilizace, tedy téma, které Høeg předestírá ve všech svých dílech, nikdy ale nepůsobilo tak didakticky. Poté Høeg deset let nevydal ani řádku a hovořilo se o tragédii autora, kterého kritika zprvu přecenila a pak úplně zničila.

Po desetileté odmlce vyšel Høegovi v roce 2006 román *Tichá dívka* (Den stille pige). Ani k němu sice kritika nebyla příliš vlídná, přinejmenším ale na příběhu o slavném cirkusovém

klaunovi Kašparu Kronovi a jeho pátrání po tajemné desetileté dívce jménem Klara Marie v dystopicky zaplavené Kodani ocenila humor. Český román vyšel v roce 2009 a v současné době chystá Argo Høegův nejnovější opus z roku 2010 nazvaný *Elefantpasserens børn*, doslova *Děti chovatele slonů*. S jakým názvem ale nakonec české nakladatelství vyrukuje, se prozatím neví.

Nestoudný zlatý důl jménem Andersen

Peter Høeg ovšem zdaleka není nejprodávanější dánský autor vydávaný česky. Tím je i po roce 1989 samozřejmě klasik HANS CHRISTIAN ANDERSEN (1805–1875). Jednoho z celosvětově nejprekládanějších spisovatelů všech dob není třeba představovat, zmínit ovšem třeba je, že právě tento velikán dokládá nízkost počínání některých českých nakladatelů. Je známou pravdou, že každá generace si má klasiky přeložit znovu, ale souborné vydání Andersenových pohádek ve spolehlivém překladu již sto let nevyšlo. Naposledy dostaly všechny pohádky více méně adekvátní, ačkoli dnes již silně zastaralou, českou verzi ve zmiňovaném překladu Gustava Pallase. Pokusy vydat Andersenovy krátké prózy ve spolehlivém českém překladu tu sice byly, to když se nakladatelství Brio dohodlo na spolupráci s Františkem Fröhlichem, ovšem z ušlechtilých plánů sešlo. Nakladatelství se nelíbilo, že Fröhlichův překlad, zcela odpovídající nezaměnitelně úsečnému a pregnatnímu Andersenově stylu, nenaplnuje očekávání českého čtenáře uvyklého na „libý tok vyprávění“, tedy například na přešrle vedlejších vět vztažných. Zároveň ale svou roli zřejmě sehrál i fakt, že nový překlad by se prodražil a překlad Gustava Pallase byl poměrně snadno k dispozici. Suma sumárum: v roce 2006 v nakladatelství Brio sice pod názvem *Pohádky I.–III.* kompletní soubor Andersenových pohádek vyšel, avšak nejedná se o nový překlad, nýbrž jen o upravený překlad Pallasův. Ve spolehlivém Fröhlichově překladu, který jediný snese titul Andersenovy pohádky, vyšly po roce 1989 jen ty nejslavnější. Konkrétně ve výběru vydaném v roce 1995 nakladatelstvím Brio a nazvaném *Pohádky Hanse Christiana Andersena*, a dále ve stejnojmenné knize s mír-

ně jinou skladbou pohádek vydané v roce 2006 nakladatelstvím Reader's Digest. První titul je již dávno rozebrán, ten druhý je pro změnu k máni za bratru 897 korun. Přičteme-li k této ukázce neetické nakladatelské praxe fakt, že právně volný Andersen se na českých pultech objevuje například i v „převyprávěních“ (sic!) z angličtiny nebo i takové polštiny, nelze než dát za pravdu slovům Františka Fröhliche, že z Andersena se v Čechách stal nestoudný zlatý důl.

Nenápadný půvab Helle Helle

Ale vraťme se do současnosti. Kromě Petera Høega má český čtenář jen minimální možnost seznámit se se současnou dánskou beletrií. Výběr titulů se odvíjí od preferencí překladatelů, neboť nejedná-li se o veleúspěšného Høega, obrací se nakladatelé na překladatele pouze tehdy, chtějí-li vydat nějakou mezinárodně prověřenou detektivku. Ze současné dánské literatury toho bylo přeloženo tak málo, že nám stručný přehled bohužel postačí pouhých pár odstavců.

Do jisté míry je příznačné, že se v podstatě jedná o autorky, nikoli autory. Knihy napsané ženami totiž v poslední době v Dánsku poutají zájem čtenářů a na úkor mužských kolegů sklízejí pozitivní ohlas i u kritiky.

Na sklonku roku 2010 vydalo nakladatelství Dauphin povídkovou sbírku NAJI MARIE AIDTOVÉ (1963) s názvem *Pavián* (Bavian) oceněnou v roce 2008 nejprestižnějším skandinávským literárním oceněním – Cenou Severské rady. Aidtové povídky jsou laděny do temných barev a líčí odvrácenou stranu lidské existence, odtud i onen titulní pavián. Výmluvný je například úvod povídky s názvem „Torben a Marie“:

Co se dá říct o Marii? Že vlasy má žluté a u kořínků tmavé? Že miluje vepřovou pečení s křupavou kůrkou? Že se jako dítě ráda dívala přes rovná pole? Za únorového soumraku, když pohled někdy uvízl na nízkém nebi, na šedošedivém světle, těsně před tím, než se setmělo tak, že uviděla svůj vlastní obličej, zelenou lampu na stole za ní a úplně nejdál mámu, jak stojí opřená o zárubeň a kouří.

Okno, černé zrcadlo. Marie.

Marie bije svoje malé dítě, dokud nepřestane křičet. Je to kluk. Jmenuje se Torben. To jméno už rodiče dneska svým dětem moc nedávají. Až na Marii! To se o ní říct dá: „Svému synovi dala jméno Torben.“

České překlady druhé autorky reprezentující nejnovější trendy v dánské literatuře lze vlastně stejně jako Petera Høega nazvat fenoménem. Nelze sice hovořit o omračujících nákladech, přesto si HELLE HELLE (1965) věrné čtenáře už našla i v českých zemích. Svědčí o tom hned několik přeložených titulů i zájem nakladatelství Paseka tuto autorku vydávat i nadále. V roce 2002 jí česky vyšla povídková sbírka *Zbytky* (Rester, 1996), soubor kratičkých minimalistických próz. Každé slovo tu má své místo, a přeskočíte-li byt jedinou větou, unikne vám, že mezi dvěma postavami došlo k souloži, bez čehož zbytek povídky příliš nedává smysl. Stylově příbuzný je i román *Představa o nekomplikovaném životě s mužem* (Forestillingen om et ukompliceret liv med en mand, 2002) česky vydaný roku 2004. Tady sledujeme neutěšený vztah mladé Susanne, která pracuje jako uklízečka v nemocnici a v podstatě žije svého sebestředného přítele Kima. Ten právě píše svůj vůbec první román a krutě ironickou pointou románu je, že knihu nakonec s největší pravděpodobností nenapiše on, nýbrž Susanne, protože právě ona je vypravěčkou a nejpravděpodobnější autorkou textu nazvaného *Představa o nekomplikovaném životě s mužem*. Tato metaliterární rovina románů Helle Helle většinu čtenářů sice uniká, to ale jen dokládá autorčino mistrovství – v oblíbě jí mají čtenáři, kteří žádné hlubší vrstvy v textu nehledají, zároveň však již o jejich dílech na dánských univerzitách byla obhájena řada sofistikovaných diplomových prací. Mnohovrstevný je i román *Ženy bez mužů* (Rødby-Puttgarden, 2005), který nakladatelství Paseka představilo v roce 2008. Sledujeme v něm sestry Janu a Tinu a jejich stereotypní život v přístavním městysu Rødby. Dívky pracují v parfumerii na trajektu, ovšem v textu jsou rozesety nenápadné indicie

poukazující na mnohem větší ambice vypravěčky Jany – zřejmě i tento text je vystaven tak, že v něm mezi řádky můžeme číst příběh o zrodu spisovatelky. Vše podstatné ale zůstává nevyřčeno a čtenář si hlubší významy musí do textu dosadit sám.

Nakladatelství Paseka chystá pro rok 2011 zatím poslední autorčin román a zároveň její vůbec nejtemnější počin nazvaný nepřeložitelně *Ned til hundene* neboli *Ke psům*. V románu je jednou z podstatných činností skutečná pochůzka za psy, které je třeba nakrmit, ovšem titul rozehrává celou řadu konotací spjatých s idiomem se psi tematikou: *pod psa, psi život, vepší*.

Larsen a Hassel aneb Doma není nikdo prorokem

Kromě Høega a Helle lze v Čechách hovořit přinejmenším ještě o dvou dánských literárních fenoménech. Ten první se jmenuje JOHANNES ANKER LARSEN (1854–1957), ten druhý SVEN HASSEL (1917). V obou případech se jedná o spisovatele ve své vlasti v podstatě neznámé, u nás však oběma po roce 1989 vyšlo hned několik titulů.

Larsen se roku 1923 proslavil románem *Kámen mudrců* (De Viser Sten), který se u nás dočkal už tří reedic a naposledy byl vydán v roce 1999. Zato v Dánsku byl naposledy vydán roku 1955. Je příznačné, že autora v Čechách do své ediční řady zařadilo nakladatelství Avatar specializující se na esoterickou literaturu, a ještě příznačnější je opožděná vlna zájmu o esoterično v našich krajích. V roce 2008 vydalo zmíněné nakladatelství ještě Larsenův román *Znamení věčnosti* z roku 1928, ten je však na rozdíl od *Kamene mudrců* přeložen z němčiny.

Z dánštiny není překládán ani Sven Hassel. V tomto případě se jedná o úkaz ještě pozoruhodnější. Hassel narozený v roce 1917 je totiž většinou Dánů zcela neznámý, byť jde o vůbec nepřekládanějšího dánského autora druhé poloviny 20. století. Hassel napsal mezi lety 1953 až 1983 čtrnáct válečných románů, které se v mnohamilionových nákladech prodávají ve více než padesáti zemích. S výjimkou Dánska

ovšem. Česky jich po roce 1989 sedm vyšlo v nakladatelství Baronet, na jehož webových stránkách se lze dočíst, že Hassel je „generál mezi spisovateli popisujícími hrůzy války, ví, o čem píše. Sám na vlastní kůži prožil nejen druhou světovou válku, ale současně jako zběh a později válečný zajatec také dva koncentrační tábory – německý, a po gigantické bitvě u Stalingradu, kde bojoval v trestanecké jednotce 7. obrněné brigády, i ruský“. To přitom podle dánských pramenů a nejnovějších biografii muže, který od 60. let žije v Barceloně, vůbec není pravda. Ačkoli se Hasselovy prózy tváří jako literatura faktu, dánský novinář Erik Haaest na základě dosti přesvědčivých důkazů tvrdí, že spisovatel se narodil jako B. W. Redsted Pedersen, v roce 1939 se přihlásil do DNSAP, ovšem jako dobrovolníka hlásícího se do zbraně SS jej v roce 1941 odmítli, a tím také celá jeho válečná kariéra skončila dřív, než vůbec začala. Haaest navíc argumentuje, že knihy vůbec nenapsal Hassel, nýbrž jeho choť. V loňském rozhovoru pro deník *Politiken* se Haaest vyjádřil takto: „Vždyť on nedokáže napsat ani vlastní jméno a neudělat v něm dva překlepy. Jeho literární dílo žije díky talentu jeho ženy a díky jeho nezkrtné fantazii.“ Nicméně navzdory pochybnostem o autenticitě jsou Hasselovy romány označovány za špičku válečné literatury.

Fotbalový anděl a dluhy totality

Hassel a Larsen nejsou autoři současní, a představují tak výjimku potvrzující pravidlo. Čeští nakladatelé se totiž jen vzácně uvolí k vydání staršího titulu, který v době komunistické totality kvůli cenzuře vyjít nesměl. Zmiňme se o dvou čestných výjimkách.

Mladá fronta vydala román *Fotbalový anděl* (Fodboldenglen) HANSE-JØRGENA NIELSENA (1941 až 1991) z roku 1979, dramatickou výpověď mladého intelektuála a zaníceného milovníka fotbalu o krutém střízlivění z levicového ideologického zaslepení. Ten za minulého režimu vyjít nemohl hned ze dvou důvodů: kvůli politice a kvůli otevřeně líčenému sexu. František Fröhlich zamýšlel záhy po vydání román přeložit, dotázal se tedy autora,

zda by mohl jistě politické pasáže a erotické scény vynechat. Nielsen odvětil, že soulože ať si škrtnou třeba všechny, z politiky že ale nesleví ani slovíčko.

Stejně klasický status má v Dánsku román existencialisty MARTINA A. HANSENA (1909 až 1955) *Lhář* (Løgneren) z roku 1950, u nás vydaný v roce 2003 v nakladatelství Kalich. I v tomto případě jde o zpověď, tentokrát o zpověď kostelníka žijícího na jednom malém dánském ostrově. Vypravěč je zmítán pochybnostmi o Bohu, o svých milostných vzplanutích, ale zejména o sobě samém. Traduje se, že když byl tento původně rozhlasový román v Dánsku poprvé vyslán, zely dánské ulice prázdnotou.

Sociálně-demokratické detektivky

Skandinávské detektivky jsou už od éry švédské dvojice Sjöwallová-Wahlö pojem. Jen málokomu dnes unikl fenomén zvaný trilogie *Milénium* jejich krajana Stiega Larssona, ještě předtím si i v Čechách našly své oddané čtenáře detektivky Islandana Arnalda Indriðasona (bohužel v dosti špatných překladech z němčiny).

Dánské detektivky nicméně vyšly v českém překladu pouze dvě: v nakladatelství Mladá fronta v roce 2004 *Dobré sestry* (De gode søstre) LEIFA DAVIDSENA (1950) a péčí nakladatelství Romeo zase *Vraždy na ostrově* (Robinsonmordene)

GRETELISE HOLMOVÉ (1944). Holmové detektivka je ryze dánská, zavítáme zde na jeden ze 406 dánských ostrovů, kde v domově důchodců záhadně umírají penzisté, Davidsen nás naopak zavádí i do střední Evropy (včetně Prahy a Bratislavy) a roli zde sehraje i aféra s lehkými topnými oleji. Jedno mají ale oba texty společné: lze je označit nálepkou sociálně-demokratické. Tímto termínem operuje dánský expert na tento žánr Bo Tao Michaëlis, když tvrdí, že v severské detektivce nejde ani tolik o zneškodnění pachatele, ale zejména o odhalení příčin, proč sešel na scesti. Nakonec vrahovi vyšetřovatel uvaří kávu a nechá ho, aby se rozpovídal o svém nešťastném dětství.

V současné době připravuje nakladatelství Host detektivku mezinárodně veleúspěšného JUSSIHO ADLER-OLSENA *Žena v kleci* (Kvinden i buret) z roku 2007, vyjít by měla ještě letos.

Možná někoho napadne, proč u nás dánských detektivek vyšlo tak málo, když o ně navíc nakladatelství na rozdíl od ostatní literatury mají eminentní zájem. Může za to vybíravost překladatelů, kteří za odvedenou práci dostávají v podstatě týž plat, ať už překládají komerčně úspěšnou detektivku nebo hodnotnou beletrii. Proč tedy trávit čas literaturou triviální, vždyť co si budeme povídat, mezi detektivkami je té opravdu kvalitní literatury jako šafránu.

HELENA BŘEZINOVÁ > helena.brezinova@ff.cuni.cz

Ministerstvo kultury ČR oznamuje, že u příležitosti Týdne knihoven bude udělena cena Knižovna roku 2011, a vyzývá veřejnost k podávání návrhů na její udělení

CENA KNIHOVNA ROKU 2011

se uděluje k ohodnocení dlouhodobých zásluh o rozvoj knihovnictví v obcích nebo mimořádného přínosu k rozvoji veřejných knihovnických a informačních služeb.

Uděluje se v kategoriích *základní knihovna* a *významný počin v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb*.

Návrhy na udělení ceny mohou podávat fyzické nebo právnické osoby na adresu Ministerstva kultury ČR do **5. srpna 2011** včetně.

Bližší informace poskytnete MK ČR, samostatné oddělení literatury a knihoven, Maltézské nám. 1, 118 11 Praha 1 (B. Skučková, blanka.skuckova@mkcr.cz).

BEZBARIÉROVÁ.KNIOVNA.CZ: SPOJENÍ SE SVĚTEM HANDICAPOVANÝCH

ÚVOD

Handicapovaní lidé jsou nedílnou součástí našich životů. Podle statistik se dokonce každý desátý člověk v České republice řadí mezi osoby se zdravotním postižením¹. Potkáváme je na ulici, pracovištích, úřadech, školách a také v knihovnách. Ne každá veřejná knihovna² je však pro handicapované osoby dosažitelná. Ačkoli se některé (nespecializované) knihovny práci s handicapovanými uživateli dlouhodobě věnují,³ stále ještě existuje i mnoho těch, které jsou jak ve své přístupnosti, tak v nabízených službách zcela „bariérové“. Někteří autoři přičítají chybu legislativnímu uchopení pojmu knihovna,⁴ jiní spatřují úskalí v nedostatečném vzdělání knihovníků v této oblasti. Velký problém tvoří také finanční situace jednotlivých knihoven. Smyslem tohoto článku není pozastavovat se nad důvody, proč je míra poskytování služeb pro handicapované uživatele odlišná, ale spíše poukázat na to, že se handicapovaní klienti v knihovnách neustále potýkají s bariérami, které však lze alespoň částečně zmírnit. V České republice neexistují žádné speciální knihovnické standardy, které by práci s uživateli se specifickými potřebami aprobovaly. Doposud neexistovala ani platforma, která by veřejným knihovnám poskytovala informace o této problematice a handicapovaným osobám údaje o dostupných knihovnách. Proto vznikla potřeba vytvořit ucelený komplex informací, který by knihovníkům usnadnil práci se zdravotně znevýhodněnými uživateli. Vytvořit metodiku, jež by je naučila především nebát se komunikace s handicapovanými klienty, poskytovat jim dostatečné

zájem a splnit zásadní knihovnické poslání (poskytnout rovný přístup k informacím komukoliv).

PROJEKT BEZBARIÉROVÁ.KNIOVNA.CZ

Na tuto potřebu reaguje studentský projekt *Bezbariérová.knihovna.cz*, který si primárně klade za cíl nabídnout knihovníkům a informačním pracovníkům reálnou a praktickou oporu pro práci s handicapovanými uživateli. Zejména se orientuje na čtyři skupiny handicapovaných uživatelů – smyslově handicapované (nevidomí, neslyšící), mentálně a tělesně handicapované – a především chce zaměstnance knihoven motivovat k dalšímu sebevzdělávání v této oblasti. Informace ve znakovém jazyce, bezbariérový přístup do všech oddělení, adresné poskytování informací, osobní přístup a asistovaná pomoc, to vše by mělo být v každé knihovně standardem. Právě vytvoření závazného standardu, jenž by definoval zásady bezbariérovosti v knihovnách, patří mezi největší ambice projektu.

Projekt vznikl pod záštitou Kabinetu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Podílí se na něm studentky navazujícího magisterského programu Informační studia a knihovnictví Bc. Markéta Ba-

ODKAZY:

- 1 Informace převzaté z výběrového šetření zdravotně postižených osob ČSÚ za rok 2007.
- 2 V tomto článku chápeme pod pojmem *knihovna* základní a krajské knihovny, nikoliv specializované.
- 3 Např. Krajská knihovna Karlovy Vary, Krajská knihovna Vysočiny, KJM ad.
- 4 Jak píše Mgr. Jiří Stodola, který působí ve Středisku pro pomoc studentům se specifickými nároky MU, v e-mailu adresovanému projektu [Bezbariérová.knihovna.cz](http://bezbarierova.knihovna.cz).

birádová (koordinátorka projektu), Bc. Helena Selucká, Bc. Zdena Rousková, Bc. Eva Klučinová.

Projektový tým si vytyčil tři základní aktivity, které bude v letošním roce realizovat. Je to portál *Bezbarierova.knihovna.cz*, vytvoření standardu *Handicap Friendly* a organizace dvou prakticky zaměřených seminářů pro knihovníky.

PORTÁL BEZBARIÉROVÁ.KNIOVNA.CZ

Nově vzniklý webový portál <http://bezbarierova.knihovna.cz> je praktickým a jednoduchým rozcestníkem pro knihovníky (ale i ostatní zájemce), ve kterém najdou mnoho informací využitelných v praxi. Jednou z primárních částí je charakteristika handicapů, jejich členění a způsoby projevu. Knihovníci se seznámí se základními pravidly komunikace s různě handicapovanými klienty. Portál se také orientuje na legislativu spojenou se zdravotně znevýhodněnými lidmi a knihovnami jako takovými. Součástí je databáze kontaktů na jednotlivé organizace a sdružení, které se primárně zaměřují na handicapované osoby. Sekce *Články* nabízí praktické zkušenosti odborníků, samotných knihovníků i handicapovaných uživatelů. V případě specifických dotazů mohou uživatelé využít *Poradnu*.

STANDARD HANDICAP FRIENDLY

Na tvorbě standardu se projektový tým podílí ve spolupráci s knihovníky a odborníky z praxe, kteří se zaměřují na práci s handicapovanými uživateli.

- Z této platformy vznikla tato pracovní skupina:
- Ing. Libuše Nivnická – ředitelka Knihovny Jiřího Mahena,
 - Mgr. Zlata Houšková – tajemnice SKIP,
 - Mgr. Radek Pavlíček – Tyflocentrum Brno,
 - Hana Lacinová, BBus(Hons) – Krajská knihovna Vysočiny,
 - Mgr. Pavlína Březinová – Stacionář Gaudium,
 - Mgr. Petra Kurková, PhD. – Centrum kinantropologického výzkumu FTK UP,
 - Mgr. Eva Cerniňáková – Knihovna Vyšší sociálně pedagogické a teologické školy Jabok,
 - Mgr. Jiří Stodola – Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky MU.

Tým se společně podílí na přípravě standardu pro knihovny. Tento materiál by měl

být pro knihovny závazným dokumentem a měl by tak zlepšovat nabídku jejich služeb vůči handicapovaným uživatelům. Jednou z vizí projektu je vytvoření vlastní značky (loga) s názvem *Handicap Friendly*. To by mělo být výstupním bodem standardu. Logo bude nabízeno knihovnám a bude obsahovat několik úrovní pro jednotlivé typy handicapů (nevidomí, neslyšící...) z toho důvodu, že zásady bezbariérovosti vychází také z dispozičních podmínek samotných budov apod. Získání loga bude vázáno na vytvořený standard a bude zveřejněno na stránkách portálu *bezbarierova.knihovna.cz* i na stránkách samotné knihovny. Knihovny budou moci získat např. jen logo přístup-

...jsou velmi zajímavé

nosti pro nevidomé uživatele, pokud budou splňovat podmínky uvedené ve standardu v části pro nevidomé. Na svou webovou stránku i do interiéru knihovny si tedy umístí jednu ze čtyř úrovní loga Handicap Friendly. Handicapovaní uživatelé tak budou mít jasnou představu o tom, jaké služby která knihovna nabízí a zda je právě pro ně přístupná. Na portálu projektu by se v budoucnu měl objevit seznam knihoven, které služby pro handicapované nabízejí včetně jejich přístupnosti znázorněné právě logem Handicap Friendly.

SEMINÁŘE KNIHOVNY BEZ BARIÉR

Abyste projekt nebyl zaměřen pouze teoreticky, nabídl knihovníkům v letošním roce také praktickou zkušenost. Na dvou seminářích s názvem *Knihovny bez bariér: jak lépe komunikovat a poznat naše čtenáře?*, které se uskutečnily 18. května v Plzni a 23. května v Brně, se účastníci setkali s ukázkami a příklady z praxe jednotlivých knihoven. Od-

borníci z nejrůznějších profesních organizací se s nimi podělili o své zkušenosti a důležitým prvkem semináře byla i diskuse. Absolventi semináře obdrželi osvědčení certifikované Masarykovou univerzitou. Obdobný seminář připravuje projektový tým také na podzim roku 2011.

PŘÍNOS PROJEKTU

Knihovníci díky portálu a následným praktickým seminářům získají přínosný zdroj informací. Nabyté zkušenosti si v rámci seminářů budou moci prakticky vyzkoušet. Prostřednictvím portálu bude možné získat také informace o dalších aktivitách knihoven pro handicapované uživatele. Jak knihovníci, tak handicapovaní uživatelé díky standardu Handicap Friendly získají větší přehled o nabídce služeb pro osoby se specifickými potřebami v knihovnách. Projekt by rád motivoval také management jednotlivých knihoven k tomu, aby do své činnosti zařadil aktivity a služby pro handicapované klienty. Aby se interakce mezi knihovníkem a handicapovaným uživatelem stala běžnou součástí knihovnické práce, aby probíhala hladce a cíleně, aby se specializované služby pro handicapové staly v našich knihovnách samozřejmostí. A hlavně, aby každá knihovna byla pro handicapované osoby dosažitelná. Protože to je přesně to, co naši zdravotně znevýhodnění spoluobčané nejvíce potřebují.

POZNÁMKA:

Článek v upravené podobě vyšel také v dubnovém vydání periodika *Ikaros*.

LITERATURA:

- Výsledky výběrového šetření zdravotně postižených osob za rok 2007. Český statistický úřad: Excelentní organizace 2009 [online]. 30. 5. 2008, aktualizováno dne 12. 6. 2008 [cit. 2011-03-20]. Dostupné z [www: <http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/3309-08>](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/3309-08).
- STODOLA, Jiří. Knihovny pro zrakově postižené. [online]. 24. února 2011; [cit. 2011-03-21]. Osobní komunikace.
- HOUŠKOVÁ, Zlata; PILEROVÁ, Vladana. Služby knihoven pro zdravotně znevýhodněné. Informace o průzkumu. Knihovna [online]. 2008, roč. 19, č. 2, s. 76–95 [cit. 2011-03-21]. Dostupný z [www: <http://knihovna.nkp.cz/knihovna82/82076.htm>](http://knihovna.nkp.cz/knihovna82/82076.htm). ISSN 1801-3252.
- Informace pro knihovny: ZÁKON č. 257 ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) [online]. 1998– [cit. 2011-03-21]. Dostupný z [www: <http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/Zakon257.htm>](http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/Zakon257.htm).

ROZHOVOR

s prof. PaedDr. MIROSLAVEM VAŇKEM,
vědeckým pracovníkem Ústavu pro soudobé dějiny

ROCK'N'ROLL NENÍ JEN HUDEBNÍ FENOMÉN

▣ Jako pracovník Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR jsi publikačně velmi činný. Jsi autorem mnoha vědeckých publikací, např. *Sto studentských revolucí nebo Mocní? a bezmocní? Tvá poslední publikace *Byl to jenom rock'n'roll?* je pro vědeckou komunitu dost neobvyklé téma...*

▣ Je to opravdu neobvyklé téma. Na začátku se spousta starších kolegů podívovala, i ti mladší moc nechápali, co mám v úmyslu. Fakt ale je, že téma rock'n'rollu se týká nejen mé generace, ale i lidí narozených o 20 let dříve či o 20 let později. Tyto věkové skupiny toto téma chápou mnohem víc než jiné. Pokud chceme pochopit československou společnost, je důležité vědět, že rocková muzika, třeba vedle ekologie, v ní hrála nezastupitelnou úlohu. Myslím, že to stálo za výzkum, že je důležité porozumět „rockové generaci“, neboť muzika trpěná a zakazovaná bývalým režimem měla v sobě nejen prvky propagandy, ideologie, ale i sociálního postoje a revolty, byla to zajímavá výzva.

▣ Jak dlouho jsi o tomto tématu uvažoval, v jakých souvislostech tě napadlo, že u nás chybí detailní pohled na tento hudební a i společenský fenomén?

▣ Ne že by hudba těch let nebyla vůbec zmapovaná. Výborně ji zachytili mnozí hudební publicisté, třeba i seriál České televize „Bigbit“ je objevný, ale většinou chybí vyšší akcent na společenský pohled. Právě na ten jsem kladl důraz. Nešlo mi ani tak o vývoj hudby a skupin, ale o to, co a jak ovlivnilo společnost, myšlení lidí, a to i sa-

motné hudebníky, a jak reagoval režim, zejména ideologicky a represivně.

Společenský pohled na muziku je v mé knize ten dosud systematicky nezmapovaný fenomén. Ukázalo se, že ostrůvky svobody byly pro spoustu lidí důležité, nemuselo hned jít o politický protest. Hudba je totiž protest generační, nejdříve se nosily dlouhé vlasy, pak číra, je to protest proti mainstreamové společnosti. Do historického diskurzu to přináší mnohem barevnější pohled na společnost. Ukáží se jednotlivé dílčí společenské vrstvy, jako jsou např. vysokoškoláci, středoškoláci či učni, nikdy nešlo o nějak specificky vyhraněnou vrstvu mladých lidí. Elektrifikovaná hudba oslovovala lidi bez rozdílu, dávala jim pocit revolty proti starší generaci, proti autoritám obecně.

▣ Jak dlouho trvalo, než jsi knihu napsal a za jakých podmínek to bylo?

▣ O tématu jsem přemýšlel deset let. Byla to pro mne ohromná motivace, neboť jsem tu dobu prožil, o rockovou hudbu se zajímám nejenom jako vědec. Na grantovou agenturu Akademie věd jsem podal projekt a jeho posvěcení vědeckou komunitou mi dodalo chuť do práce.

Tři roky jsem zpracovával podklady a psal. Musel jsem projít spoustu archivů a nezpracovaných fondů. Byl jsem v ústředních archivech, např. ÚV KSČ, Národním archivu, v archivu Ministerstva kultury. V Ústavu pro studium totalitních režimů jsem zkoumal represivní zásahy proti hudebníkům a fanouškům. Jezdil jsem i do regionů, abych zpracoval regionální podhoubí tohoto fenoménu. Nechtěl jsem knihu pojmout jen jako čistě českou problematiku, proto se zde objevuje background světového hudebního hnutí a všeho toho, co rocková muzika ve světě jako společenský fenomén obnášela. Musel jsem přečíst sto zahraničních i sto českých knih. Udělal jsem padesát rozhovorů s hudebními kritiky, hudebníky, vedoucími tehdejších hudebních klubů nebo se členy přehrávacích komisí, ideologicky hlídajících linii strany.

■ Komu je publikace určena?

☐ Zpočátku to bylo trochu složitější, protože nebylo přesně stanoveno, koho by měla kniha oslovit. Pochopitelně jsem ji chtěl psát jako historik, aby si kolegové uvědomili historický přínos. Chtěl jsem jí ale zaujmout i čtenáře laiky, ty, kteří se o tuto muziku zajímají. Až teď se ukazuje, kdo všechno na knihu reaguje. Jsou to dvě skupiny. Na jedné straně historici, na druhé hudební publicisté, ale i hudební fanoušci, kteří mi píší maily. Kritiky jsou různé, každá akcentuje něco jiného, vědeckou oblast či hudební. Je zajímavé, že se to rozkročilo do více sfér, jak do akademické, tak hudební i laické. Kniha vyšla v nakladatelství Academia, které se

věnuje vydávání především vědecké a naučné literatury. Beru jako velmi pozitivní, že si dovolili vydat takovou knihu.

O knize se diskutovalo jak na stránkách akademických periodik, tak se k ní vyjadřovali i hudební publicisté. Bylo pro mne dost překvapující, když kniha byla nominována na cenu *Břítva*, což je odborná publicistická anketa. Pak jsem si přečetl, že je zde 67 hudebních publicistů tvrdého rocku. Usmál jsem se, když mi řekli, že ze tří knih mají šanci jiné dvě. Najednou mi zčistajasna přišel mail, že jsem vyhrál a ať přijedu do Brna slavit. Jsem rád, že kniha oslovila i tuto skupinu lidí.

MARTIN KVÍTEK > kvitek.martin@uzei.cz

POSTŘEHY – NÁZORY

RŮŽENA LEPŠOVÁ > knihovna@benesovnc.cz

„PROČ JSEM SE JEN NAUČILA ČÍST?“

*Pravděpodobně si říkáte, proč je vám tahle věta povědomá. Správně. Je to předposlední verš písně zpěvačky Evy Pilarové. Mluví se tady o románu Charlese Dickense *Oliver Twist*, který býval a někde stále je na seznamech povinné četby. Na tehle titulku mě nepřivedla ani vzpomínka na písničku, ani onen zmiňovaný román, ale dcera. Když jsme seděli s manželem na zahradě, přišla za námi a zpívala si: „Proč jsem se jen naučila číst?“ Musím podotknout, že je jí 20 let a v návaznosti na náš předchozí rozhovor to vyznělo velmi komicky. Ale přivedlo mě to na námět příspěvku.*

Odmalička jsem měla knížky velmi ráda a dokázala jsem přečíst v poměrně krátké době kdeco. Od „foglarovek“ přes „mávyvky“ a jinou dobrodružnou literaturu až po dívčí romány. Ráda jsem se toulala divokým západem stejně jako francouzským venkovem i Paříží z doby tří mušketýrů či Josefa Balsama. Příběh hraběte Monte Crista se zdál stejně skutečný jako příběhy Sherlocka Holmese a doktora Watsona. A krásná na tom byla představa, že jsem součástí příběhu. A tak se třeba celá léta chystám navštívit Landštejn a jeho okolí, protože se tam odehrával děj knížky Elišky Horelové. Zatím se mi tento plán nepovedlo realizovat. Většinou je něco důležitějšího, co je třeba, nebo by se mělo, ale stále mám tento „sen“ kdesi v sobě a snad se to jednou podaří. A tak bych mohla pokračovat výčtem nejrůznějších hrdinů, míst a příběhů.

Někdy se mi zdá, že dnešní mladá generace je o tohle ošizená. Středem jejího zájmu jsou počítače a televizní obrazovka. Jako knihovnice bych si mohla „přihřát polívčičku“ a postěžovat si, jak dnešní děti čtou málo nebo vůbec, jak jsou nezvladatelné, nemají žádné povinnosti a i to málo si neplní, a tak bych mohla pokračovat dál a dál. Ale zadržme!

Myslím, a každý rozumný člověk mi dá za pravdu, že děti jsou takové, jaké si je vychováváme. Je velice jednoduché říct, že někdo je takový a takový, ale těžší je přiznat, že za to neseme odpovědnost hlavně my, dospělí. Že se dítě nejlépe učí na příkladech, to všichni víme. Ale že dětem nedáváme mnohdy dobrý příklad, to už se přiznává velmi těžko.

Stejně je tomu i s námi, knihovnicemi. Říkáme, děti nečtou, ale už se třeba ani nesnažíme je ke knížkám přilákat. A někdy se snažíme, ale narazíme na zeď neochoty a nepochopení. Je to samozřejmě práce navíc a někdy ani není oceněná. Nejde o ocenění finanční, ale spíše ze strany jednak rodičů nebo zřizovatelů knihoven a jednak ze strany „pánů učitelů“. Se školami bývá někdy potíž. Paní učitelky jsou rády, když si odučí svoje hodiny, a navíc asi nemají chuť a možná ani sílu. Tak každá aktivita navíc je prostě „navíc“. Ale máme-li jít dětem příkladem, není jiné cesty. A proto hledejme stále způsoby, jak dětem podstrčit pěknou knížku. Příležitostí dokážeme určitě najít dost a dost. Aby si jednou mohly říkat: „Dobře, že jsem se naučil/a číst.“

Z KNIHOVEN...

Petra Braunová hostem Hornonitranské knihovny

Foto archiv knihovny

Známa a úspěšná česká spisovatelka Petra Braunová přijala pozvání do Hornonitranské knihovny v Prievidzi a 2. až 4. května okouzila svojí tvorbou, čtením a vyprávěním všechny přítomné – děti, učitelky, knihovnice i návštěvníky ze širokého okolí. Úspěšné byly i dvě besedy v Městské knihovně v Bojnících a jedna v Městské knihovně v Handlové, kterým naše knihovna setkáni s Petrou Braunovou zprostředkovala. Příjemným překvapením pro všechny byla skutečnost, že slovenské děti ani na jedné z besed neměly problém s porozuměním českému jazyku, dokonce projevily zájem číst knihy i v češtině, protože do slovenštiny byly přeloženy pouze dvě Petřiny knihy – *Kubko nechce číst* a *Ema a čarovaná kniha*, která v roce 2010 zvítězila v anketě SUK – Čtete všichni.

Petru Braunovou, s níž se naše kolegyně Silvie Kupcová seznámila na 20. ročníku akce Jičín – město pohádky, jsme přijali „tak po knihovnicku“ – skromně. Ubytování pro ni nám sponzorsky poskytla ve svých prostorách Městská knihovna v Bojnících – za možnost představit autorku i bojnickým dětem. Samozřejmě jsme to uvítali, ovšem úplně nedomysleli. Ubytování jsme si byly s kolegyní Silvií prohlédnout, zdálo

se nám fajn, bylo tam teplo, světlo, voda. Ale skutečnost, že Petra bude bydlet sama ve velké budově knihovny v Bojnících, jsme vůbec neřešily. To, že je spisovatelkou s bohatou fantazií, která by se tam mohla i bát, nás opravdu nenapadlo. První noc však zvládla hrdinsky. Seznámila se se všemi nočními zvuky domu a jestli je vydávali nějakí původní obyvatelé, určitě to byli dobří lidé, vždyť člověk jako Petra ani žádné jiné nedokáže přitáhnout.

Hned v pondělí ráno začal kolotoč besed a pořadů – v devět s dětmi z Piaristické spojené školy Františka Hanáka z Prievidze a před jedenáctou hodinou s dětmi ze ZŠ Mariánská, poté společný oběd a „naše“ spisovatelka si mohla maloučko vydechnout. Okouzila ji prohlídka Bojnic, možnost relaxovat v bojnických lázních.

Další noc ve „strašidelném“ bývalém Lesnickém domě už zvládla bez problémů – ticho prostor ji uspalo a poskytlo sílu do dalšího náročného dne. Ráno dvě besedy v suterénu knihovny – rovněž nic pro Petru. Otevřené dveře a upřímný, nefalšovaný zájem o její vyprávění dětí, učitelek a knihovnic udělal své. Zapomněla na strach z podzemních prostor. Čas však letěl a besedy podle slov účastníků skončily moc rychle. Krátké rozloučení a odvoz do Handlové, kde byl připravený oběd, primátor a jeho zástupce, kteří Petru oficiálně přijali na půdě města a hned další beseda s dospělými čtenáři a studenty Gymnázia Handlová. Společné fotografie, úsměvy, vděk a obdiv všech účastníků ukončily i besedu v Městské knihovně v Handlové.

Avšak ani tohle nebyl konec „maratonu“, který jsme pro našeho vzácného hosta naplánovali. Rychlý přesun zpátky do Prievidze neohrozila ani pořádná bouřka, která nás prováděla téměř po celé cestě. Nad Prievidzí se však vyjasnilo a z auta do knihovny jsme přeběhli pokropení jen pár kapkami. V knihovně už čekaly knihovnice Hornonitranské knihovny, které připravily pro Petru překvapení. Zahrály jsme si trochu i na překladatelky a čarodějky, které v kostýmech přednesly z Petřina textu *Prečo ľúbim knihovníčky* ve slovenštině. Dokonce i já, známá jako knihovnický „konzervativec“, jsem přežila veliký čarodějnický klobouk na hlavě. A přežila jsem to celkem ráda.

Na toto setkání byli pozváni i zástupci regionálních médií. Zájem však projevila jen regionální televize, která odvíšila rozhovor s autorkou. Den se skončil, Petru čekala poslední noc v bojnické knihovně. Jsem přesvědčená, že už našla společnou řeč se všemi dobrými duchy tohoto domu a budou si vzájemně chybět.

Ve středu se konala ještě jedna beseda v Gymnázium V. B. Nedožerského v Prievidzi. Tři dny ve společnosti takové osobnosti jako je Petra Braunová, uběhly opravdu jako voda. Věříme, že do naší knihovny ještě

zavítá. Při loučení s ní jsme si uvědomili, že něco hezkého skončilo. Něco krásného však začíná, protože naše práce nekončí. Zanedlouho jsme přivítali Gabiku Futovou, Romana Brata a Mira Regitku – vyhráli jsme totiž i druhý ročník celoslovenské soutěže scénářů na křest knihy těchto známých slovenských tvůrců literatury pro děti. Poté nastoupil projekt *Les ukrytý v knize* a přišel další významný host Miroslav Saniga. Květen jsme uzavřeli setkáním s kolegyněmi z Městské knihovny ze Šumperka, fotografem Jeseníků Ivem

Netopilem, šumperskou poetkou Miluší Šajnohovou a vzpomínkami na družební vztahy s touto knihovnou z doby před dvaceti lety.

Nadšení pro práci s dětmi, snaha zaujmout je čtením, povídáním a dramatizacemi textů, které vyznačuje z mých kolegyně „dětskařek“, je nepřehlédnutelné, inspirativní a musí potěšit každého, nejen mě – ředitelku knihovny. V knihovně pracují už čtyřicet let, zažila jsem dobré, zlé i horší časy. Téměř vždy scházely finance – na platy, na knihy, na vybavení interiérů, na honoráře pro

zajímavé osobnosti. V příštím roce si připomeneme 90. let od vzniku první veřejné knihovny na území našeho města. I proto se víc než jindy zamýšlím nad roky strávenými v knihovně. A co jsem zjistila? Na všechno zlé po takovýchto akcích zapomínám, zapadá to prachem. Zůstává pouze radost z práce a hrdoost, že mohu stát v čele tohoto kolektivu.

SILVIA MYŠIAKOVÁ
Ze slovenštiny přeložila
OLGA VAŠKOVÁ

Knihomolické dílničky v Regionální knihovně Karviná

Knihovna je jistě místem, kam chodí čtenáři pro své oblíbené knihy či poslouchat v přednesu známých osobností ukázky z krásných knih. Pro Knihomolky z oddělení pro děti a mládež Regionální knihovny Karviná – Nové Město je to ovšem také místo, kde mohou prokázat svou dovednost a představitost a spolu s rodiči mohou vytvořit něco krásného.

Vše odstartovala návštěva známé výtvarnice Kornelie Němečkové, která předvedla dětem i jejich rodičům, jak lze jednoduše, ale nápaditě ozdobit kraslici či vystřihovat z papíru. Děti, ale hlavně jejich rodiče byli workshopem přímo nadšeni, a tak vlastně vznikl nápad zavést Knihomolické dílničky, na kterých spolu budeme tvořit.

Začala tak historie velice milých setkání šikovných dětí a jejich rodičů. Jednou za měsíc máme díky přejícným sponzorům možnost proniknout do tajů perličkování, techniky decoupage, práce s různými hmotami či materiály.

V dílničkách jsme pokračovali celé loňské prázdniny a každou středu od desíti hodin patřila knihovna

všem, kteří zůstali o prázdninách doma a měli zájem se něco nového naučit. A začali jsme malováním sluníček na prázdninová trička, barvili jsme kamínky pomocí speciálních barviček, pletli oblíbené náramky přátelství, zjišťovali, co všechno lze vyrobit z vnitřků kindervajiček. Došlo i na výrobu prázdninových filigránů s letní tematikou. Vyráběli jsme nápadité spony na záclony z obyčejných prádelních kolíčků a vznikly překrásné berušky se sedmi tečkami, ale také motýlci i vosy a můry.

Protože máme i šikovné rodiče, sami nabídli svoje umění. Zářijová dílnička proběhla pod taktovkou maminky, která nás přesvědčila, že k ruličkování stačí pouze špejle, papír, nůžky, lepidlo, no a trocha té šikovnosti. Po zdařilém prvním kroku, kdy jsme si vyrobili dostatek ruliček, přišlo na řadu oblépání.

Říjnová dílnička naučila Knihomolky vyrobit si záložku do knihy. Nejdříve jsme vyráběli základ z tuhého papíru, pokrytého hedvábným nazebrováním s obrázkem a v závěru jsme navlékali korálky.

Poslední Knihomolická dílnička proběhla začátkem prosince a byla ve

znamení očekávání příchodu Vánoc, kdy jsme si vyrobili adventní věnce, které se pro mnohé staly ozdobou na vánoční stůl. Leden jsme věnovali výrobě vatových sněhuláků a v únoru jsme se všichni přesvědčili, že špachtle nepoužívají lékaři jen na vyšetření našich krků.

Nápadů máme dost, a samozřejmě máme hlavně dostatek zájemců, kteří přicházejí a přibývají. A když k té práci přidáme ještě i některou z pěkných pohádek z knih fondu naší knihovny, pak je nálada přímo výborná. Těšíme se na další setkávání s našimi šikuly.

Všechny naše akce včetně knihomolických dílen si můžete prohlédnout ve fotogalerii (<http://www.rkka.cz/fotoalbum/index.php?cat=6&page=1>).

Text a foto **YVONA KOZUBKOVÁ**

LETEM MEDIÁLNÍM SVĚTEM KNIHOVEN

Chroboly (483 obyv., okres Prachatice)

Historie chrobolské knihovny sahá do padesátých let minulého století, kdy byla zdejší knihovna postupně zakládána. Do počátku osmdesátých let sídlila v domě s čp. 22. Poté se na nějaký čas přestěhovala do budovy obecního úřadu. Nakonec se ale vrátila na své původní místo a tady je dodnes. Knihovna má větší zrekonstruované prostory, v nich je vlastní fond umístěn v nových regálech. Nechybí ani malý čtenářský koutek nebo místo určené návštěvníkům veřejného internetu.

(Prachatický deník, 18. 5. 2011)

Lčovice (156 obyv., okres Prachatice)

V obci fungovala malá knihovna už ve druhé polovině dvacátého století se střídavými úspěchy. Koncem minulého století byla pro malý zájem uzavřena. Později se ale podařilo knihovnu znovu otevřít. Zájemci se pro ni staly prostory v prvním patře zdejšího obecního úřadu. V knihovně, která je otevřena jednou za čtrnáct dní, v pátek ve večerních hodinách, je půjčování knih a internet k dispozici zdarma. Ve vlastním fondu má kolem 1100 knih a ty se třikrát do roka doplňují tituly z výměnných souborů.

(Prachatický deník, 25. 5. 2011)

Lipník nad Bečvou (8367 obyv., okres Přerov)

Hold slovenské kultuře vzdají koncem tohoto týdne v Lipníku nad Bečvou. Městská knihovna ve spolupráci s Městským informačním střediskem pořádá již jedenáctý ročník Evropského večera pod hvězdami. Letošní program, který nese motto *Od Myjavy po Zemplín*, se pořadatelé rozhodli věnovat kultuře našich sousedů. Akce se uskuteční v pátek dvacátého května od osmnácti hodin na náměstí T. G. Masaryka.

(Nové Přerovsko, 20. 5. 2011)

Praha (1 290 211 obyv.)

Dočetli jste knihu a nevíte co s ní? Vyměňte ji za jinou. V atriu Národní technické knihovny v Dejvicích před vstupem do pobočky dejvické městské knihovny se bude tuto sobotu od deseti do sedmácti hodin konat první ročník akce Den pro výměnu knih. Měnit se letos budou dětské knihy.

(Metro, 25. 5. 2011)

Rosice (5689 obyv., okres Brno-Venkov)

Devadesát let už si lidé v Rosicích půjčují knihy v tamní městské knihovně. O tomto víkendu se knihovna chystá své kulaté výročí oslavit. Akce začíná zítra ve dvě hodiny na nádvoří zámku, v případě nepříznivého počasí se přesune do Zámec-

kého kulturního centra. Na programu jsou literární, hudební a divadelní vystoupení rosických dětí či vyhlášení výsledků akce Čtenář století.

(Znojemský deník, 20. 5. 2011)

Sokolov (25 106 obyv.)

V Městské knihovně Sokolov probíhá festival *Vietnam*. Již dnes se mohou zájemci seznámit s přírodou, čajem a lidmi této krajiny. Zítra navazuje akce s názvem *Dětské odpoledne*, kterou si vzal pod záštitu Svaz Vietnamců v ČR ve spolupráci s občanským sdružením Info-Dráček a Klubem Hanoi Praha. Připraveny jsou například soutěže, workshopy s výrobou vietnamských létacích dráčků aj.

(Sokolovský deník, 26. 5. 2011)

Staré Město

(6914 obyv., okres Uherské Hradiště)

Ve Starém Městě mají tradici pasování žáků prvních tříd mezi rytíře Řádu čtenářského. Letos už takto pasovali děti pošetě a zájem o akci byl ještě větší než dříve. Předtím, než se děti stanou takovými „rytíři“, chodí do městské knihovny, kde musí každé z dětí ukázat, jak umí číst. Za uplynulých šest let bylo pasováno na čtenáře téměř 400 dětí.

(Mladá fronta Dnes – kraj zlínský, 24. 5. 2011)

Třebíč (37 941 obyv.)

V Městské knihovně v Třebíči se uskuteční v úterý v 17 hodin neobvyklá přednáška s besedou. O své práci, ale i zálibách bude besedovat pilot ČSA Pavel Lainka. Pořadem bude provázet Jiří Kabát, který spolu s pilotem Pavlem Lainkou přiblíží současné civilní letectví. Akce je začleněna do cyklu přednášek o letectví a kosmonautice, nazvaných *Z ptačí perspektivy*, který je určen nejširší veřejnosti. V rámci cyklu knihovna připravuje další přednášky.

(Pelhřimovský deník, 16. 5. 2011)

Zlín (77 036 obyv.)

Bible včera, dnes a zítra – je název výstavy, která se bude konat od 7. do 10. června v Krajské knihovně F. Bartoše ve Zlíně. Pořádá ji Muzeum jihovýchodní Moravy. Návštěvníci si mohou prohlédnout více než tři stovky biblí pro dospělé, mládež i děti v bezmála osmdesáti jazycích. Kromě dvou nejstarších biblí z roku 1549 a 1556 budou k vidění také kancionály, zpěvníky či modlitební knížky.

(Zlínský deník, 25. 5. 2011)

Připravila **RENÁTA SALÁTOVÁ**

DOTAZ: Jak v současnosti fungují v Británii školní knihovny?

ODPOVĚĎ: Minulý týden mne zaujaly dvě krátké zprávy v novinách. *První:* Wellington College, soukromá střední škola, která stojí rodiče 30 000 liber za jedno dítě ročně, se rozhodla vyřadit 80 % knih ze školní knihovny. Studenti budou místo knih používat iPad. Regály na knihy nahradí pohodlná oranžová křesla (Watts, R. Top school ditches library for ebooks, *Sunday Times*, 15. 5. 2011, str. 7). *Druhá:* Vévodkyně z Cornwallu Camilla, manželka korunního prince Karla, se účastnila letošního literárního festivalu v Hay on Wye, kde promluvila o dětské četbě. Je patronkou National Literacy Campaign a podporuje různé akce týkající se dětské četby. Ráda dětem předčítá, ať už to jsou její vnoučata nebo skupiny dětí v knihovně či na literárním festivalu. Vzpomíná na své dětství, kdy její otec četl dětem každý večer před spaním. Toto potěšení má dnes už jen málo dětí, a proto – jak se zdá – úroveň gramotnosti klesá (Sardine, C. A childhood cause close to Camillas heart. *Daily Telegraph*, 31. 5. 2011, str. 19).

Myslím, že tyto dvě zprávy ilustrují rozpolenost britského vztahu ke školním knihovnám. Na jedné straně rodiče platí velké peníze za vzdělání bez knih, na druhé straně zástupkyně starší generace usiluje o to, aby tradiční četba přinášela potěšení generaci jejich vnoučat.

Knihovníci, kteří pracují ve školních knihovnách, se sdružují ve School Libraries Group v rámci knihovnické asociace CILIP. Je jich asi dva a půl tisíce, ale bude jich ubývat, protože některé školy už bohužel nezaměstnávají v knihovně kvalifikované síly.

School Libraries Group před rokem objednala výzkum o školních knihovnách, který vyšel pod názvem *School Libraries in the UK: a worthwhile past, a difficult present – and a transformed future?* (www.cilip.org.uk/slg). Při výzkumu se sbíraly informace na 1547 středních a 655 základních školách. Z výsledků vyplývá, že úspěch školních knihoven závisí na podpoře managementu. Podle současných zákonů nejsou školní knihovny povinné a je žádoucí, aby zákon byl v tomto ohledu změněn. Zaměstnávání nekvalifikovaných knihovníků snižuje kvalitu služeb. V poslední době utrpělo mnoho knihoven také omezením veřejných financí.

Loni na podzim rovněž vyšla zpráva School Library Commission nazvaná *School Libraries: A Plan for Improvement* (www.sla.org.uk/blg-school-library-commission-report.php). V komisi spolupracovaly dvě organizace – The Museums, Libraries and Archives Council a National Literacy Trust. Zpráva obsahuje 32 doporučení pro vládu a zdůrazňuje, že školní knihovny jsou nenahraditelné.

Na začátku letošního roku vydal Ofsted (Office for Standards in Education, Children's Services and Skills) zprávu o četbě ve školách pod názvem *Removing barriers to literacy* (www.ofsted.gov.uk).

Tyto tři publikace naznačují, že školní knihovny jsou pro vzdělání žáků nutné. Proč se tedy tolik školních knihoven dnes zavírá? Článek v knihovnickém časopise zmiňuje hrabství Kent, Cambridgeshire, Southwark and Solihull (SLS closure concerns, *CILIP Update with Gazette*, únor 2011, str. 11) a prostřednictvím Googlu se najdou jména dalších školních knihoven, které byly zavřeny.

Jako babička, která dětem ráda předčítá na dobrou noc, jsem vděčna vévodkyni z Cornwallu Camille, že za naši generaci promluvila. Otázka je, zda gramotnost našich vnoučat jim vystačí na to, aby jednou předčítali svým dětem a vnoučatům.

Šance pro začínající autory

Masarykova veřejná knihovna Vsetín vyhlašuje již pátý ročník soutěže pro začínající literáty s názvem **Talent ze šuplíku**.

Cílem soutěže je vyzvat mladé tvůrce k „otevření svých šuplíků“ a povzbudit je v jejich tvorbě.

Soutěž je určena pro mladé autory ve věku od 15 do 30 let. Slavnostní vyhodnocení proběhne v listopadu 2011 v rámci besedy s českým spisovatelem. Vítězové získají věcné ceny a budou mít možnost autorského čtení svých příspěvků.

Příspěvky (max. 10 stran A4) zasílejte v elektronické podobě na e-mail Istrbackova@email.cz.

Uzávěrka pro odevzdání prací je **30. 9. 2011**.

Soutěž je finančně podpořena Zlínským krajem a Ministerstvem kultury ČR. Více informací najdete na www.mvk.cz.

Zdroje jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR

Error 404 – Not Found – tato chybová hláška na internetu je bohužel všem jeho uživatelům velmi dobře známá. Takzvaný mrtvý odkaz směřuje na neexistující zdroj informací na internetu a hledané stránky jsou nedostupné. World Wide Web jistě nabízí téměř neomezené možnosti získávání informací, nicméně data na něm umístěná mají velmi krátký život. Výzkumníci uvádějí, že životnost webových stránek je průměrně pouze mezi 44–75 dny! Mnoho světových pamětových institucí se dohodlo, že je nutné uchovat informace o světovém kulturním dědictví pro příští generace i na internetu. Od roku 2010 nabízí tuto možnost archivace elektronických informací také Web@rchiv Rakousko. Nový rakouský mediální zákon byl schválen Národním shromážděním v lednu roku 2009 a vstoupil v platnost v březnu 2009. Tento zákon je právním základem pro archivaci rakouských webových stránek a řídí sběr on-line informací. **V Rakouské národní knihovně jsou umístěny specifické terminály**, které zpřístupňují uživatelům informace, které již nejsou živé na internetu, ale uchovávají se právě ve **Web@rchivu**. Jsou zde například informace o volbách do Evropské unie v roce 2009, o XXI. zimních olympijských hrách v kanadském Vancouveru nebo o prezidentských volbách v Rakousku v roce 2010. Od zahájení provozu rakouského Web@rchivu v červnu 2010 bylo zde uloženo již 10 terabytů z rakouského webového prostoru. Byly sem shromážděny informace asi z 1,2 milionu domén, což představuje celkem 483 milionů jednotlivých objektů (grafika, bannery, textové bloky).

(Newsletter Österreichische Nationalbibliothek – Nr. 2, Mai/2011, s. 10).

Letošní 77. světový knihovnický a informační kongres IFLA se bude konat ve dnech **13.–18. srpna v hlavním městě San Juan v Portoriku**. Tématem této konference IFLA je **Knihovny po knihovnách: Integrate, innovate and inform for all**. Na webových stránkách IFLA (<http://conference.ifla.org/ifla77>) jsou umístěny všechny podrobné informace k nadcházejícímu kongresu i zajímavé video na YouTube, které účastníky tohoto největšího mezinárodního knihovnického setkání seznámí s městem San Juan a Portorikem (<http://www.youtube.com/watch?v=twdEwbufw1U>).

IFLA spustila pro tento kongres nové webové stránky, které jsou oddělené od hlavních internetových stránek IFLA, což organizátorům kongresu umožňuje pracovat flexibilněji. Pro minulost i budoucnost světových konferencí IFLA byla také vytvořena nová URL adresa (<http://conference.ifla.org>). V uplynulých letech hostila toto největší světové setkání knihovníků a informačních pracovníků IFLA města jako švédský Gothenburg (2010), italský Milán (2009), kanadský Quebec (2008), jihoafrický Durban (2007) či korejský Soul (2006). V roce 2012 přivítají toto prestižní setkání knihovnických špiček finské Helsinky. Účastníci se mají nač těšit.

(IFLA Journal – Volume. 37, No. 1. March 2011, s. 83).

Dánské knihovny za poslední dva roky značně změnilo využívání **on-line aktivit** ve vztahu ke svým uživatelům. Knihovny ve stále větší míře a všestranněji používají internet k cílené komunikaci a službám pro některé specifické skupiny uživatelů veřejných knihoven. Elektronické dokumenty získávají stále větší využití a podle benchmarkingových měření norských knihoven je tento sledovaný index na očekávaném vzestupu. Využívání vlastních webových stránek, blogů a sociálních sítí znamená, že on-line aktivity knihoven jsou rozšířeny po celém internetu a jsou zapojeny v partnerstích s dalšími institucemi. Knihovník si může zřídit blog na specializovaném hudebním serveru, kde bude snáze prosazovat hudební fondy své knihovny a vytvoří dialog s uživateli. Všichni uživatelé internetu mají v knihovnách velké množství dat, která představují značný potenciál pro vzdělávání. Statistická data knihoven jsou často uváděna pouze ve výročních zprávách pro zřizovatele a politiky, ale aktivní přístup knihoven ke srovnávání dat metodou benchmarkingu jim umožňuje lépe využívat sledované údaje v každodenním provozu. Srovnávací indexy mohou prokázat vyhledávání v knihovnách v porovnání s jinými vyhledávací a určit trendy. Ukáží také, do jaké míry jsou knihovny schopny splnit očekávání uživatelů. Projekt srovnávání bude znamenat sledování využití licencovaných zdrojů (databází, e-knih atd.) centrálně v celém Dánsku. Benchmarking v dánských knihovnách je zaměřen především na zvýšení kompetencí knihovníků, protože na technologický rozvoj a využívání

elektronických dat musí v knihovnách navázat řada vzdělávacích kurzů. Očekává se, že srovnávání knihoven vytvoří platformu, na níž budou další kolegové argumentovat při výběru on-line produktů pro své uživatele.

(*Scandinavian Public Library Quarterly* – Vol. 44, No. 1/2011, s. 15)

Na národním knižním festivalu, který pořádá pravidelně ve Spojených státech **Kongresová knihovna**, byla koncem loňského roku pokřtěna nová kniha pro děti **Corpsova dobrodružství**. Tento exkluzivní příběh začala psát již v roce 2009 národní velvyslankyně pro dětskou literaturu Katherine Paterson. Vedle ní se na knize podíleli další autoři, mj. Mary Brigid Barrett, James Ransome, Timothy Basil či Linda Sue Park. Kniha byla pro loňský knižní festival upravena do divadelní podoby Michaelou McNichol. Dětský pavilon knižního festivalu byl prvním místem, kde se mohli malí čtenáři s tímto představením seznámit. Tato kniha na pokračování obsahuje přes 26 epizod od 16 různých autorů a pěti ilustrátorů. Divadelní představení bylo vlastně kapitolou číslo 27. Malí čtenáři mohli příběhy svého oblíbeného Corps sledovat na webových stránkách (<http://www.read.gov/>). Interaktivní prezentace knihy přitahovala stovky tisíc dětí z celé země i ze světa, které sledují tento příběh. Stehen Schneider, vedoucí webových služeb Kongresové knihovny, připravil speciální koláž z plakátů, kde bylo využito 27 ilustrací této populární knihy. Divadelního představení Corpsových dobrodružství se zúčastnili na knižním festivalu tři autoři – Katherine Paterson, Linda Sue Park a M. T. Anderson a dva ilustrátoři Timothy Basil a James Ransome. John Y. Cole, ředitel Centra pro knihu, která na tomto projektu spolupracovala s Aliancí pro dětskou knihu a gramotnost, obdržel řadu ocenění za tento projekt, který podporuje četbu a knihy. Mladí diváci, kteří byli přítomni divadelnímu představení, byli nadšení a hlasitě fandili svým hrdinům.

Rok 2011 byl vyhlášen OSN jako **Mezinárodní rok lesů**. Hlavní slogan *Forest for People – Les pro lidi* zdůrazňuje propojení člověka s lesem, zdviditelňuje důležitou roli člověka při ochraně a udržitelném rozvoji lesů. Cílem je tedy zvýšit povědomí a posílit trvale udržitelné hospodaření lesů,

ochranu přírody a rozvoj všech typů lesů tak, aby byly využitelné i budoucími generacemi. Národní lesnické centrum na Slovensku připravilo s partnery řadu projektů a jedním z nich je i celoslovenská kampaň *Les ukrytý v kniže*. Jeho cílem je poukázat na původ knihy – kniha jako jeden z produktů lesa, hravou formou iniciovat děti k samostatné četbě, vytvořit prostor pro navázání spolupráce partnerů se základními školami a sítí knihoven a formovat kladný postoj k životnímu prostoru člověka, k přírodnímu bohatství. Cílovou skupinou projektu jsou děti do 15 let, středoškolská mládež a dospělí uživatelé knihoven. Knihovny se k celostátní akci připojí čtením doporučených knih o lese, doplněným motivačními soutěžemi. Připraví setkání a besedy s lesníky a zážitkové čtení knih o problematice lesů. V knihovnách budou promítány populárně-naučné filmy o lese. Pro středoškolskou mládež budou v knihovnách připraveny výstavky o lese a bude vyhlášena soutěž o *Nejlépeší knihu o lese!*

(*Knižnica – Roč. 12. č. 3/2011, s. 42*)

Velmi blízko budovy Německé národní knihovny v Lipsku se nachází **Knihovna pro handicapované s poruchami sluchu a řeči**. Knihovna pracuje pod záštitou nejstarší vzdělávací instituce svého druhu v Německu Sächsischen Landesschule für Hörgeschädigte Leipzig. Ústav pro neslyšící se začal rozvíjet koncem 18. století, kdy se do Lipska přestěhoval zkušený učitel **Samuel Heinicke** s rodinou a devíti studenty z Hamburku. Handicapovaní studenti se vzdělávají v institutu, který nese název svého zakladatele Samuela Heinickeho, a jsou zde i ubytováni. Specializovanou knihovnu financuje spolková země Sasko. V knihovně je soustředěn specializovaný fond s tématy akustika, audiologie, kultura neslyšících, genetika, historie vzdělávání sluchově postižených, ušní, nosní a krční lékařství, pomůcky pro nedoslýchavé, logopedie, dětská audiologie, fonetika, foniatrie, psychologie a rehabilitace sluchu. Knihovna vlastní řadu speciálních a velmi vzácných sbírek. Nejstarší a nejcennější sbírka dokumentů byla nedávno speciálně ošetřena Centrem pro restaurování dokumentů v Drážďanech. Specializovaný fond využívají studenti příslušných oborů nejen v Německu, ale díky mezinárodní meziknihovní službě i v zahraničí.

(*Das Magazin der Bibliotheken in Sachsen* – Jg. 4, Nr. 01/2011, s. 50–52).

Připravil **ROMAN GIEBISCH**

NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR

Úplný přehled novinek najdete na adrese http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=09_Okn/Prirustky.htm

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

Libraries as Community Partners : an outreach handbook / ed. By Carol Smallwood. /Knihovny jako komunitní partneři. Příručka./ Chicago : American Library Association, 2010. – ix, 204 s.

Se 38.273

MALVASI, Martina – RUDOWSKY, Catherine – VALENCIA, Jesus M. : Library Rx : measuring and treating library anxiety : a research study. /Knihovna Rx : měření a zpracování „úzkosti z knihovny“. Výzkumná studie./ Chicago : American Library Association, 2009. – ix, 103 s. : grafy Sb 37.954

RUBIN, Richard E. : Foundation of Library and Information Science. – 3rd ed. /Základy knihovnické a informační vědy./ New York : Neal-Schuman, 2010. – xv, 471 s. Kfe 38.612

SCHULZ, Manuela : Soziale Bibliotheksarbeit : „Kompensationsinstrument“ zwischen Anspruch und Wirklichkeit im öffentlichen Bibliothekswesen. /Sociální práce v knihovnách. Kompenzační nástroj mezi očekáváním a realitou ve veřejném knihovnictví./ Berlin : Simon Verlag für Bibliothekswissen, 2009. – 111 s. Kfe 38.161

SCHUSTER, Alexander : Wissensbilanzen : ein strategisches Managementinstrument – auch für Bibliotheken. /Intelektuální kapitál. Strategický nástroj řízení – a to i pro knihovny./ Berlin : Bib-Spider, 2009. – 156 s. – (Excellence in Teaching and Learning ; Bd. 1) Kf 38.348

SQUIRES, Tasha : Library Partnership : making connections between school and public libraries. /Partnerské knihovny. Spojení mezi školními a veřejnými knihovnami./ Medford : Information Today, 2009. – xix, 203 s. Kq 37.909

WILDEMUTH, Barbara : Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science. /Uplatňování metod sociálních výzkumů na otázky v informační a knihovnické vědě./ Westport : Libraries Unlimited, 2009. – vii, 421 s. K1 38.324

WILHITE, Jeffrey M. : A Chronology of Librarianship, 1960–2000. /Chronologie knihovnictví 1960–2000./ Lanham : Scarecrow Press, 2009. – xii, 265 s. Kdb 38.396

World Guide to Library, Archive, and Information Science Associations / International Federation

of Library Associations and Institutions ; ed. by Alexandra Meinhold. – 3rd, completely rev. ed. /Sdružení knihoven, archivů a informačních institucí. Světový průvodce./ Berlin : De Gruyter Saur, 2010. – 486 s. – (IFLA Publications ; 142/143) Kp 38.417

Automatizace knihovnické a informační činnosti

Digital Library Futures : user perspectives and institutional strategies / ed. by Ingeborg Verheul, Anna Maria Tammaro and Steve Witt. /Budoucnost digitální knihovny. Perspektivy uživatele a strategie instituce./ München : De Gruyter Saur, 2010. – 150 s. : il. – (IFLA Publications ; 146) Ts 38.651

HASTINGS, Robin : Collaboration 2.0. /Spolupráce 2.0./ Chicago : ALA TechSource, 2009. – 35 s. : il. – (Library Technology Reports ; vol. 45, 2009, no. 4) Kg 38.268

Rethinking Electronic Publishing : innovation in communication paradigms and technologies : proceedings of the 13th International Conference on Electronic Publishing, ELPUB 2009 : Milan, Ital, June 10.–12. 2009 / ed.: Susanna Mornati, Turid Hedlund. /Přehodnocení elektronického publikování. Inovace v oblasti komunikace paradigmat a technologií. Zápisy z jednání 13. mezinárodní konference o elektronickém publikování. ELPUB 2009. Miláno, Itálie, 10.–12. 6. 2009./ Roma : Nuova Cultura, 2009. – 635 s. Abdf 38.377

WODTKE, Christina – GOVELLA, Austin : Information Architecture : blueprints for the web. – 2nd ed. /Informační architektura. Plány pro web./ Berkeley: New Riders, 2009. – xvii, 290 s. : il. Abdg 38.597

Architektura knihoven

Bibliotheken heute : Best Practice bei Planung, Bau und Ausstattung / herausgegeben von Petra Hauke, Klaus Ulrich Werner. /Knihovny dnes. Osvědčené postupy pro plánování, výstavbu a vybavení./ Bad Honnef : Bock+ Herchen, 2011. – 318 s. Aa 38.607

MILLER, Kathryn : Public Libraries Going Green. /Veřejné knihovny budou zelené./ Chicago : American Library Association, 2010. – xi, 103 s. : il. – (ALA Public Library Handbook Series) Aac 38.327

Obraz chrama knigi : važnejšie aspekty projektovania strojitelstva i rekonstrukcij bibliotek. /Obraz chrámu knihy. Důležité aspekty projektování

Městská knihovna Loket

Oproti znaku města nemá naše logo dlouhou historii. Impulsem pro jeho vznik bylo stěhování knihovny do nově rekonstruovaného přízemí budovy barokní radnice v roce 2008. Jeho podoba se rodila tak nějak pozvolna zároveň s celkovým řešením uspořádání interiéru a jeho vzhledu. Pro oddělení knihovny, rozříštěná v historických místnostech a chodbách, se stal motiv loga tmelícím prvkem. Provází návštěvníka celým orientačním systémem knihovny, od smaltovaného oválu na vchodu do budovy přes orientační tabuli ve vstupní hale, označení jednotlivých místností a vstupů až po rozřadačové v regálech. Všechny tyto prvky jsou tvořeny s použitím loga v jednotném grafickém stylu.

Grafický prvek loga, čtverce, má několik interpretačních rovin. Základní je vyjádření polic s knihami. Prostor knihovny je otevřený, celý fond je nabízen ve volném výběru.

Jeho barevnost symbolizuje pestrost a různorodost prostředí, do kterého návštěvník vstupuje. Knihovna v třítisícovém městě Loket plní nejenom základní funkci půjčovny knih, ale také kulturního centra, pořadajícího během roku besedy, přednášky, projekce, výstavy. Zároveň je informačním bodem pro návštěvníky tohoto středověkého města, kteří chtějí využít služeb internetu na počítačích knihovny či přes wi-fi systém na

vlastních noteboocích. Součástí knihovny je unikátní celoroční expozice umělecké knižní vazby 20. a 21. století, jejíž základ tvoří práce předních českých knihařů. Zájemci o tento druh umění však mohou vidět i vazby knihařů z USA, Německa, Francie, Belgie, Ruska, Japonska, Španělska, Velké Británie a Tibetu a ukázky zrestaurovaných středověkých vazeb. Expozice je doplněna vybavenou knihařskou dílnou.

Variabilita takto nabízeného prostoru knihovny a jejích služeb přitahuje stejně tak pestrou skupinu návštěvníků. Toto multikulturální prostředí, které aniž by věci/lidi/zvířata unifikovalo, sdružuje je pod jednou střešou.

Logo knihovna používá v různých barevných obměnách také na všech svých propagačních materiálech, plakátech, bannerech, vizitkách, hlavičkových papírech i na webových stránkách.

Tvůrcem loga je Jana Hadravová, realizátorem informačního systému firma Leben Sokolov.

výstavby a rekonstrukce knihoven./ Moskva : Paškov dom, 2011. – 108 s. : il. *Aac 9.204/B*
ROMERO, Santi : Library Architecture : recommendations for a comprehensive research project. /Architektura knihoven. Doporučení pro komplexní výzkumný projekt./ Barcelona : Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, 2008. – 365 s. : il., pl. *Aa 38.252*

Organizace knihovních fondů

OLIVER, Chris : Introducing RDA : a guide to the basics. / RDA [= Popis zdrojů a přístup k nim] se představuje. Průvodce základy./ London : Facet, 2010. – vii, 117 s. *Od 38.513*

Restaurování knihovních fondů : úvodní rešerše / zpracoval Jindřich Pilař. Praha : Národní knihovna ČR – Knihovnický institut, 2010. – 1 DVD-ROM, 360 záznamů. *Olb 1/2010*

Restaurování knihovních fondů : úvodní rešerše. Část 2, konzervace/ zpracoval Jindřich Pilař. Praha : Národní knihovna ČR – Knihovnický institut, 2010. – 1 DVD-ROM, 255 záznamů. *Olb 3/2010*

Restaurování knihovních fondů – materiály (lepidla) / zpracoval Jindřich Pilař. Praha : Národní knihovna ČR – Knihovnický institut, 2010. – 1 DVD-ROM, 33 záznamů. *Olb 5/2010*

VINOGRADOVA, Jelena Borisovna : Memorialnyje funkci bibliotek : naučno-metodičeskoje posobjije. / Paměťové funkce knihoven. Vědecko-metodičká příručka./ Moskva : Libereja-Bibinform, 2009. – 127 s. – (Bibliotekar' i vremja. XXI vek ; no. 115) *OI 9.199/B*

Sítě knihoven

JONES, Barbara M. : Protecting Intellectual Freedom in Your Academic Library : scenarios from the front lines. / Ochrana intelektuální svobody ve tvé akademické knihovně. Scénáře z předních linií./ Chicago : American Library Association, 2009. – x, 246 s. – (Intellectual Freedom Front Lines) *Tb 38.329*

LJAKIŠEVA, Svetlana Ivanovna : Biblioteki ruskich usadeb: naučno-metodičeskoje posobjije. / Knihovny ruských usedlostí. Metodická příručka./ Moskva : Libereja-Bibinform, 2010. – 237 s. : il. – (Bibliotekar' i vremja. XXI vek ; no. 119) *Ti 9.161/B*

SIMEONOVA, Ruža : Bălgarskata nacionalna biblioteka i nejnite direktori (1879–2009). / Bulharská národní knihovna a její ředitelé (1879 až 2009)./ Sofija : Izd-vo Christo Botev, 2009. – 174 s. : il., fot., portréty. *Taa 38.296*

Strategic Plan 2010–2013 : Koninklijke Bibliotheek, National Library of the Netherlands. / Strategický plán 2010–2013 Královské knihovny – Národní knihovny Nizozemska./ The Hague : Koninklijke Bibliotheek, 2009. – 20 s. *Taa 9.023/B*

University Libraries and Digital Learning Environments / ed. By Penny Dále, Jill Beard, Matt Holland. / Univerzitní knihovny a digitální učební prostředí./ Farnham : Ashgate, 2011. – xxv, 278 s. : il. *Tb 38.680*

Služby knihoven

ALVITE, Luisa – BARRIONUEVO, Leticia : Libraries for Users : services in academic libraries. / Knihovny pro uživatele. Služby ve vysokoškolských knihovnách./ Oxford : Chandos, 2011. – xiii, 204 s. : il. – (Chandos Information Professional Series) *Tb 38.525*

GANNON-LEARY, Pat – McCARTHY, Michael D. : Customer Care : a training manual for library staff. / Péče o zákazníka. Příručka pro instruktáž pracovníků knihoven./ Oxford : Chandos, 2010. – xix, 242 s. – (Chandos Information Professional Series) *Sf 38.689*

Informacionno-bibliografičeskoje obsluživanje : sbornik statej. Vyp. 3. / Informační a bibliografické služby. Sborník statí. Sv. 3. / Sankt-Peterburg : Rossijskaja nacional'naja biblioteka, 2010. – 124 s. : il. *Sda 9.205/B*

MORGAN, Pamela J. : Training Paraprofessionals for Reference Service : a how-to-do-it manual for librarians. – 2nd ed. / Zaškolování poloprofesionálů pro referenční službu. Příručka pro knihovníky./ New York : Neal-Schuman, 2009. – xiii, 201 s. – (How-to-do-it Manuals ; 164) *Sdd 38.630*

Současnost literatury pro děti a mládež : Liberec 14.–15. dubna 2010 / [vědecká red. Eva Štědroňová ; odpovědná red. Eva Koudelková]. Liberec : Bor, 2010. – 144 s. : il. *Sch 38.719*

KNIHOVĚDA

Almanach Labyrinth 2010 : ročenka kulturní revue Labyrinth / ed. Joachim Dvořák. Praha : Labyrinth, 2010. – 420 s. : il. *Kc 9.105/B*

Buchwissenschaft in Deutschland : ein Handbuch / herausgegeben von Ursula Rautenberg. / Knihověda v Německu. Příručka./ Berlin : De Gruyter Saur, 2010. – 2 sv. (1109 s.) X 38.558 X 38.559
A Companion to the History of the Book / ed. by Simon Eliot and Jonathan Rose. – 2nd ed. / Průvodce dějinami knihy./ Oxford : Blackwell Publ., 2009. – xvi, 599 s. : il. *Xa 38.401*

Připravila **EVA MACKOVÁ**

Knihovna – knihovnická revue

2011, roč. 22, č. 1

V rámci bloku *recenzovaných příspěvků* je představen znalostní a metodický portál Knihovna.cz, následují příspěvky Knihovny pro čtenáře se zrakovým postižením v ČR a Služby veřejných knihoven uživatelům se speciálními potřebami. V bloku *Knihovny a informace doma a ve světě* jistě stojí za přečtení článek *Měnící se knihovna...* zabývající se teorií managementu, příklady dosažení změn a jejich praktickým naplňováním, či nenaplňováním v českých knihovnách. Další příspěvek tohoto bloku je věnován problematice veřejných a školních knihoven. V bloku *Konference* je pod názvem *Digitalizace evropského kulturního dědictví* uveřejněn výťah ze zprávy *Comité des Sages* předložené v lednu 2011 Evropské komisi zdůrazňující potřebu digitalizace knihovných, archivních a muzejních sbírek a jejich zpřístupnění prostřednictvím internetu. Nabídku doplňují rubriky *Recenze* a *Novinky zahraniční knihovnické literatury*. Celobarevný časopis vytištěný na křídlovém papíře.

- Národní knihovna ČR, Praha 2011, 68 stran, cena 200 Kč
- ISSN 1801-3252

Musicalia v pražském periodickém tisku 1800–1825

Jiří Berkovec

Právě vydávaná publikace Jiřího Berkovce, českého muzikologa a skladatele, navazuje na starší titul téhož autora – *Musicalia v pražském periodickém tisku 18. století* – vydaný v roce 1989. Publikace obsahuje tematicky uspořádané texty týkající se hudby a hudebního života vybrané z 96 ročníků 23 novinových a časopiseckých titulů, které v Praze vycházely v 1. čtvrtině 19. století. Publikováno v edici *Varia de musica* pod číslem 9.

- Národní knihovna ČR, Praha 2011, 1. vydání, 206 stran, cena 180 Kč
- ISBN 978-80-7050-594-6